

R

Raab [hebr. *rácháb* = široký, prostorný, prostranný, sr. Ex 3,8], nevěstka jerišská, která přijala a ukryla špehře izraelské, vyslané Jozou [Joz 2,1-24]. Umožnila jim i šťastný návrat. Červený provaz, který měla v okně a podle něhož měli Izraelci poznat její dům, sotva byl jen odznakem noclehárny [Joz 2,17-21]. Snad se také zabývala výrobou lněné příze, jak lze soudit z pazdří, v němž ukryla špehře [Joz 2,6]. Při dobytí Jericha byla R. a její rodina zachována před záhubou [Joz 6,17,22]. V Žd 11,31 se vyzdvihuje její víra v neviditelnou moc Boží, již je marno se vzpírat; uvěřila ve zvláštní posláni Izraele a podle toho jednala. Na toto proměňování víry ve skutek myslí Jk 2,24-26, když R. klade za příklad toho, že víra musí nésti ovoce. Podle Mt 1,5 stala se R. manželkou Salmona, syna Názonova, a matkou Bózovou. Tím se stala pramatěří rodu Davidova, z něhož se narodil Ježíš. Podle židovské tradice, jež si R. nesmírně vážila, byl Salmon jedním ze zachráněných špehřů.

Raamiáš. *Reelaiáš.

Rabba, Rabbat [= velký, přeneseně: hlavní] synů Ammon [Dt 3,11; Ez 21,20] nebo R. Ammonitských [2S 12,26,29] bylo hlavním městem Ammonitských na horním toku Jabbo-ku asi 36 km vých. od Jordánu. Bylo proslulé tím, že v něm bylo ukazováno železné nebo kamenné lože posledního z obrů, krále *Oga z Bázan [Dt 3,11]. Podle vykopávek bylo toto město spojeno tunelem s podzemním pramenem, jenž je zásoboval vodou i za obléhání. Když se stal David králem, najali Ammonitští syrské žoldnéře a zdvihli válku proti němu. Tato námezdná vojska se položila naproti městu *Medaba [1Pa 19,7]. Vojevůdce Davidův Joáb táhl k R. Když se mu v zádech octli Syrští, rozdělil vojsko a porazil jak Ammonitské tak Syrské [2S 10,8n.13n; 1Pa 19,9]. Na jaře pak příštího roku oblehl Joáb znovu toto hlavní město. Za tohoto dobývání padl Uriáš Hetejský [2S 11,1nn]. Když Joáb dobyl „města vod“, t. j. onu část města, jež ležela mezi pevností a řekou, pozval Davida, aby dokončil dobytí pevnosti [2S 12,26—31] a tak se ozdobil vítězstvím [1Pa 20,17—19]. Obyvatelstvo bylo odsouzeno k otrocké práci. Později se opět vymanilo z nadvlády Izraelců. Proroci však předpovídali zkázu R. [Jr 49, 2-6; Ez 21,20]. Za egyptských Ptolemejců bylo město přejmenováno k počtě Ptolemea Filadelfa [285-246 př. Kr.] na Filadelfii. Toto jméno se však neudrželo. Bylo nejjihnějším z *desíti měst, t. zv. Decapolis, jimž dal Pompeius r. 64 př. Kr. naprostou nezávislost. Poněvadž leželo na obchodní cestě z Damašku

do Arábie a bylo spojeno jinou obchodní cestou se Skythopolis [Betsan], vynikalo vždy obchodem. Dnes jde nedaleko dráha z Damašku do Mekky. Je osídleno Araby a jmenuje se 'Ammán, což připomíná staré jméno jeho praobyvatel [Ammon].

Rabbi [= můj mistře], čestný titul židovských učitelů Zákona, který se ujal v posledním století před vyvrácením židovského státu k označení vynikajících znalců Zákona. Hebr. výraz *rab* znamenal »pána, představeného«, v novohebrejštině »učitele«. Někteří židovští vykladači tvrdí, že byly tři stupně čestných titulů: *rab* [učitel před ordinací], *rabbí* [ordinovaný učitel] a *rabbóni* [= můj pán, mistr]; tento výklad je však zřejmě pozdější, původně takového odlišení nebylo. Také Ježíš byl tak označován [J 1,39, sr. 20, 16]. *Mistr. Dnešní židovští učitelé náboženství, pokud jsou ordinováni, mají tento starý čestný titul zaramaisovaný: rabín. Jejich úkolem je hlavně studovat talmud jako oficiální výklad Zákona a vésti bohoslužebná shromáždění.

Rabbóni [J 20,16]. *Rabbi.

Rabbot [= množství]. Pohraniční místo na území pokolení Izacharova [Joz 19,20], snad dnešní vesnice Raba, asi 13 km j. od pohorí Gelboe a 11 km jv od Dženinu.

Rabmag, titul vysokého hodnostáře babilonského krále [Jr 39,3], znamenající snad nejvyšší hodnost kněžskou [mágú] anebo politickou. Akkadské *rab-mugi* = vznešený, kníže. R. byl jedním z velitelů Nabuchodonozorovy armády.

Rabsaces, Rabsak [akkadsky *rab-šákú* = hlavní číšník, nejvyšší úředník panovnického domu], titul vojenského hodnostáře, jmenovaného současně s *Tartanem a *Rabsarem, kteří vyjednávali se zástupci krále Ezechiáše o vydání Jerusalema. R. mluvil za assyrské vyjednavče [2Kr 18,17.19.26n.37] a snad byl i velitelem assyrského vojska [sr. 2Kr 19,8; Iz 36,2].

Rabsak. *Rabsaces.

Rabsar [= náčelník eunuchů; akkadsky *rab šá rešu* = vznešený, jenž je hlavou], úřední titul jednoho z vyjednavců vojska Senacheribova [2Kr 18,17]. Sr. *Rabsaris.

Rabsaris [česky totéž co *Rabsar], kníže při dvoře krále Nabuchodonozora, který byl přítomen při dobytí Jerusalema r. 586 př. Kr. [Jr 39,3.13]. Snad tu jde o titul »správce dvořanů« jako v Dn 1,3, kde je tak přeloženo hebr. *rab sáris* [= kníže eunuchů].

Ráčítí, stč. = líbiti se, míti libost, hodným uznati, zachtíti se, chtítí, zvláště ve mluvě o Bohu [1S 3,18; 2S 7,29; 1Pa 17,27; 23,4; Ž

40,14], aby tak byla vyjádřena svrchovanost jeho vůle. *Chtění, chtít.

Rada, stč. = přátelské, důvěrné poučení, pokyn; usnesení, rozhodnutí, úmysl, plán; poradní sbor a jeho členové.

1. Tak překládají Kral. většinou hebr. *‘ésá*, jež může znamenat přátelský, důvěrný podnět, návod [2S 15,31.34; 16,23; 17,7.14.23; 2Pa 10,14; Jb 29,21], napomenutí [Př 1,25. 30; 19,20], rozhodnutí [Ezd 4,5; 10,3.8], předsevzetí, záměr, plán [Ž 13,3; 14,6; 20,5; Př 20,5], případně i politický plán [Iz 29,15; 30,1; 47,13], prozíravost [Iz 11,2; 36,5; 2Kr 18,20] a moudrost [Jr 49,7 klade vedle sebe radu a moudrost, sr. Př 20,18; 21,30], ale také úklad, zlý úmysl [Jb 5,13; 18,7; Ž 33,10; 106,43; Iz 8,10; Jr 18,23; 49,30; Ez 11,2]. R. může znamenat i praktické životní zásady [Ž 1,1, sr. Jb 10,3; 21,16; 22,18]. Věta »R. pokoje bude mezi nimi« [Za 6,13] znamená, že je mezi nimi soulad v plánování, úmyslech. Jindy je tak přeloženo hebr. *mô‘ésót*, jež souvisí s hebr. *já‘as* [= poraditi se 2Kr 6,8; uděliti radu Jb 26,3] a se zmíněným *‘ésá* [Ž 5,11; 81,13; Př 1,31; Jr 7,24]. Jindy jde o hebr. *sód* [= tajemství, tajná porada, důvěrný kroužek, tajné rozhodnutí], na př. Gn 49,6; Ž 55,15; 83,4; 111,1; Př 15,22; Jr 23,18.22, nebo *m^ezimmá* [= (zlý) úmysl, Ž 10,2], nebo *tachbulót* [= důkladně promyšlení, kombinování, rozmyslnost, na př. před válkou Př 20,18; 24,6 nebo ve vedení státu Př 11,14], nebo *mach^a-šebet* [= předsevzetí, plán, úklad, Jr 11,19] anebo i *chok* [= ustanovení, zákon Ex 18,16] a j. Hebr. *mô‘éd* znamená shromáždění lidu [Nu 16,2].

Při tom nutno mít na paměti, že pro Izraelce r. znamenala víc než pro nás. R. totiž byla vyjádřena slovy a slova nebyla chápána jako pouhý dorozumivací zvuk. V každém slově bylo cosi objektivního; nemohlo zůstat viset jen tak ve vzduchu, nýbrž mělo skrytou energii, jež vedla k jeho uskutečnění [sr. Iz 55,11]. »Rady národů« a »přemýšlování lidská« stojí v Ž 33,10 vedle sebe, jako by se chtělo naznačit, že přemýšlování se vtěluje v určité plány. Zvl. tam, kde se mluví o r-ě Hospodínově, musíme mít na paměti, že v podstatě jde o jeho úradek, rozhodnutí, jež vždy spěje k uskutečnění, protože trvá na věky [Ž 33,11; sr. 20,5; Iz 44,26]. R., zvláště lidská, může být ovšem zlomena, zrušena [hebr. *párar* = rozbítí, roztržiti; 2S 15,34; Ž 33,10] právě tak, jako bývá zrušena smlouva; nebo může být shlcena [Iz 19,3] nebo vyprázdněna [Iz 8,10; Jr 19,7]. Zvláště zhooubné bylo pohrnutí r-ou Nejvyššího [Ž 107,11n].

Mesiášský vládce bude podle Iz 11,2 naplněn mezi jiným také »Duchem rady a síly«, t. j. praktické zdatnosti, takže bude umět účinně a moudře poradit [Iz 9,6: předivný Rádce, doslova: div mezi poradci; jeho moudrost, kterou projeví v péči o lid, je ve srovnání s moudrostí jiných vládců moudrostí božskou]. Podle Za 6,13 bude mezi Výstřelkem, t. j. Mesiášem, a nejvyšším knězem na-

Rada [771]

prostá shoda v úmyslech. Také skutečný prorok stojí »v radě Hospodinově«, t. j. v poradní síni, kde jsou vynášena Boží rozhodnutí [hebr. *sód* = důvěrné rozhodnutí, tajemství: Jr 23,18, sr. 1Kr 22,19nn].

Řecké *búlē* [= rozvažování, rozvaha; rozhodnutí, úmysl; vůle] překládají Kral. výrazem r., když jde o úmysly, sklony, plány srdce [1K 4,5], t. j. nejvnitřnější, dosud skryté záměry, jež však Bůh jednou, t. j. při konečném soudu objasní a zjeví, takže bude patrné, co na nich bylo chvályhodného. Proto Pavel vyzývá ke zdržlivosti v úsudcích o lidech, o jejich činech a zvláště o jejich konečné vnitřní hodnotě [sr. Mt 7,1; 13,24-30]. Ve Sk 5,38 má r. rovněž význam předsevzetí, úmysl, záměr. Stejně u L 23,51. Ve většině případů však znamená *búlē* Boží rozhodnutí, úradek, vůli. Farizeové a zákoníci pohrdli r-ou Boží tím, že se nedali pokřtít od Jana Křtitele [L 7,30]. R., úradek, vůle Boží a Boží *předzvědění rozhodly o tom, že Ježíš byl vydán v ruce nešlechtných [Sk 2,23]. Spojení r-y Boží s předzvěděním má vyjádřit neúchylnou platnost Božího rozhodnutí. Podobně je tomu ve Sk 4,28. Podle Sk 20,27 obsahem kázání je zvěstování těchto nezměnitelných úradků Božích. Vše, co okouší věřící v Krista jako spásu a co ještě bude okoušet v konečných dnech, má své kořeny v úradku vůle Boží [Ef 1,11], jež uvedla celý spasitelný plán do pohybu. Toto rozhodnutí Boží je nezměnitelné a nezrušitelné [Žd 6,17], a ovšem přesahuje lidskou moudrost [sr. Ř 11,33n; Iz 40,14].

Řecké *gnómē* může znamenat mysl, smýšlení, mínění, vědomí, souhlas, ale také úmysl, vůli, rozhodnutí [Zj 17,13 a 17 překládá Žilka: »Ti mají též úmysl«, »Aby provedli jeho úmysl, shodli se na jednom úmyslu«]. V 1 K 7,25 je slova užito ve významu mínění, úsudek; nejde ovšem o »nezávazný názor pouhého soukromníka, nýbrž o projev někoho, komu se z milosrdenství Páně dostalo zvláštní důvěry; tedy také o projev autority, arci podřízené autority apoštolské« [J. B. Souček, 1 Kor str. 87]. *Gnómē* je tu snad jakýmsi překladem hebr. *sód*. Sr. 1K 7,40, kde Kral. překládají: »Podle mého soudu«. V 2K 8,10 jde o r-u v našem slova smyslu.

Řecké *peismónē* v Ga 5,8 znamená přemlouvání, přemluvení [k zachování mojžíšského Zákona]. Škrabal překládá: »K tomu vás nepřemluvil ten, který vás povolal«.

Řecké *logismos* v 2K 10,5 znamená rozumovou úvažu, klamně mudrování, rozumářství, přemýšlování, nepřátelské evangelium [sr. Ž 33,10; Př 6,18].

»Držeti r-u«, »vejíti v r-u«, »r-u zavřítí na něčem« [Mk 3,6; Mt 12,14; 27,1; J 11,53; Sk 9,23] = uraditi se. »R-u dátí« = poraditi [J 18,14].

2. R. ve smyslu poradní, správní sbor. Ve Sk 25,12 Festus »promluvil s r-ou«, t. j. s poradním sborem [řecky *syμβούλιον*], který

[772] Rádce-Radost

byl po ruce každému římskému místodržiteli a v němž zasedali *assessore*, *comites*, znalí práva.

Na ostatních místech v NZ jde o překlad řeckého *synedrion* [= shromáždění, v Mišně *sanhedrin*], jež označovalo nejvyšší radu židovskou v Jerusalemě. Už Peršané dali Židům určitou pravomoc soudní a správní [Ezd 7, 25n; 10,14], kterou Židé podrželi i po pádu Perské říše. Tak vznikl správní sbor [řecky *gerúsia* Sk 5,21 = rada starších; lat. *senatus*], nejvyšší kněz a starší [1Mak 12,6; 14,20], kteří v době Makkabejské zastupovali národ [1Mak 12,3] ve všech důležitých rozhodnutích [mezinárodní obranné smlouvy, stavby opevnění a pod.]. Za syrského prokurátora Gabinia [57-55 př. Kr.] bylo Judstvo rozděleno na pět krajů, z nichž každý měl svou radu [*synedrion*]. R. 47 př. Kr. rozšířil Caesar pravomoc jerusalemského synedria tak, jak tomu bylo za Makkabejců, t. j. na celé Judstvo. Za římských prokurátorů [od r. 6-66 po Kr.] byla moc synedria velmi rozsáhlá. Skládalo se ze 70 členů, o jejichž židovském původu nebylo žádných pochybností. Tímto počtem se snad navazovalo na mojžíšovské ustanovení 70 starších [Nu 11,16]. Jednasedmdesátým členem byl nejvyšší kněz, jenž celému sboru předsedal. Předpokládalo se, že předseda pocházel ze strany *saducejské. Za římské doby se dostali do synedria i farizeové. R. se scházela v chrámě [Mt 26,57n; Mk 14,53n]. Členové rady seděli v polokruhu, aby si navzájem viděli do tváře. Ve středu polokruhu byl soudní dvůr a za ním tři řady studentů-zákoníků. Promluvil-li někdo z r-y ve prospěch obžalovaného, nesměl později mluvit proti němu. Nařízení synedria byla považována za závazná pro všechny Židy kdekoli v světě [Sk 9,2; 22,5; 26,12]. R. měla snad i moc vynášeti rozsudky smrti [sr. Mt 26,3n.57; Sk 4,5nn; 5,21.27.34.41; 6,12.15], ale jejich vykonání si nejspíše vyhradily římské úřady. Nejvyšší r. měla také svou policii se zatýkáčím právem [Mt 26,47; Mk 14,43]. I Ježíš byl vyslýchán a odsouzen touto nejvyšší r-ou [Mt 26,59; Mk 14,55; 15,1; L 22,66; J 11,47], rovněž Petr, Jan a jiní apoštolové [Sk 4,5n.15; 5,21.27.34.41], Štěpán [Sk 6,12] i Pavel [Sk 22,30; 23,15; 24,20]. Tato nejvyšší r. trvala až do r. 70 po Kr., kdy byl Jerusalemský vyvrácen. Přechnodně přešla její moc ve věcech náboženských na synodu v Jamnii, jež provedla kanonisaci sz spisů r. 90 po Kr. Vedle nejvyšší r-y existovaly i místní, menší r-y nebo soudy [Kral. »sněmy«] v každém palestinském městě. Byli to t. zv. starší židovští [sr. L 7,3]. V Jerusalemě v době Ježíšově byly prý dvě menší r-y. Snad Mt 5,21n, mluvící o soudu, má na mysli tuto menší radu. *Sněm.

3. Králův rada. Tak překládají Kral. hebr. *ré'é* nebo *ré'a ha-mélek* [= přítel králův] v 1Kr 4,5 [»nejvyšší rada královská«, které v 2S 15,37; 16,16; 1Pa 27,33 překládají »přítel králův«, zatím co výrazem »rada krá-

lova « tlumočí hebr. *jó'és la-mélek* [= poradce králův]. Zdá se, že jde o titul královského hodnostáře, známý též z Egypta [sr. i tamní podobný titul »otec králův«, sr. Gn 45,8]. Jb 3,14 mluví o »radách země« [*jó'asé 'eres*]. Snad se tu myslí na soudce nebo jinak vynikající osobnosti. U Ezd 7,14 jde patrně o sedm vévodů [Kral. »vývodů«] perských a medských, kteří zasedali v nejvyšším poradním královském sboru [sr. Est 1,14; Ezd 7,28; 8, 25].

Rádce, ten, kdo radí, k něčemu nabádá, poradce. V hebr. většinou participium nebo jiné tvary slovesa *já'as* [1Pa 26,14; 2Pa 22,4; Př 11,14; 15,22; 24,6]; poradce králův [2S 15,12; 2Pa 25,16], faraonův [Iz 19,11], Cýrův [Ezd 4,5], lidu [Jb 12,17; Iz 1,26; 3,3; Mi 4,9]. *Rada 3. Zalmista vyznává, že Hospodinova *svědectví jsou jeho poradci [Ž 119,24]. Iz 9,6 označuje Mesiáše jako »div poradce«, zázračného Rádce [Kral. »Předivný, Rádce«. Oddělují tak to, co patří dohromady]. U Jb 19,19 jde o hebr. *sód* = tajný, nejdůvěrnější poradce. *Rada 1.

Raddai [? = Hospodin podmanil], syn Izaiův, bratr Davidův [1Pa 2,14].

Raditi. Ve Sk 27,12 je vlastně řečeno uradili se, rozhodli se. — R. se je někdy překladem hebr. *dáraš* [= hledati, dozatovati se]. R. se s Bohem = hledati orakulum u Boha, ve svatyni [Ex 18,15; 1S 9,9; Ez 20,3.31], u duchů zemřelých [1Pa 10,13], model a kouzelníků [Iz 19,3]. *Tázati se. Podobný význam má hebr. *šá'al* [= doptávati se, dozatovati se] v 1Pa 10,13; 14,10.14 [sr. Ez 21,21; Oz 4,12]. *Ptáti se.

Raditi se. *Rada. *Raditi.

Radlice, hebr. *'ét*, které Kral. překládají většinou motyka [Iz 2,4; Mi 4,3] nebo také dřevo [2Kr 6,2], ostrá část pluhu, v době královské kovová [1S 13,20n]. Ježto Iz 2,4 je možno překládati také »zkují meče své v radlice«, soudí někteří, že r. byla malým nástrojem, když na ni stačil kov z meče.

Radný dům [J 18,28.33; 19,9; Mt 27,27; Mk 15,16], úřední budova římských místodržících [*praetorium*]. Podle většiny vykladačů jde o palác, postavený Herodem Velikým v horním Jerusalemě v sz cípu u Brány Rožní a Údolní, o němž se výslovně mluví Šk 23,35. Jiní se domnívají, že jde o část tvrze Antonia, jež byla postavena na sz straně za chrámovým nádvořím. Radný dům měl dvě nádvoří, vnější, níže položené, mosaikovitě dlážděné, zvané **Litostrotos* [židovsky *Gabbata*], a vnitřní, výše položené atrium, kde Pilát vyslýchal a soudil Ježíše. Židé zůstali v předním nádvoří, aby se neposkvrnili stykem s pohanským světem. Proto Pilát musel sejít až na dlážděné nádvoří, chtěl-li se s nimi dorozumět. F 1,13 je miněna úřední budova římská, v níž byl Pavel vězněn, ať už to bylo v Caesareji, v Efezu nebo v Římě. *Rathouz.

Radost, radovati se. Vedle výrazů, připomenutých v hesle *Plesání, má hebrejšina ještě několik dalších výrazů, jež Kral. překládají výrazy radost, radovati se, i když se ne-

omezují výhradně na tento překlad. Jsou to totiž pojmy tak příbuzné, že je těžko najít obsahový rozdíl. Tak hebr. *chádá* [subst. *chedvá*] znamená rozveseliti [se], radovati se [Ex 18,9], rozradostniti [Ž 21,7], subst. radost [Ezd 6,16], dokonce radost, kterou má Hospodin [Neh 8,10]. Hebr. *túb* [= dobro, dobrota Ž 25,7; 27,13; Iz 63,7; Jr 31,12; sláva (Boží) Ex 33,19] překládají Kral. výrazem radost u Iz 65,14; v Dt 28,47 výrazem veselí [srdce]. Hebr. *s'chók* [= smích, výsměch, Př 14,13; Ez 23,32; žert Př 10,23] překládají Kral. v Gn 21,6 a Ž 126,2 rovněž výrazem radost. Jde tu o radost, projevující se na venek smíchem. Hebr. *sásón* [odvozeno z kořene *sús*] je přeloženo u Kral. výrazem radost v Ž 51,10.14; 105,43; 119,111; Iz 12,3; 22,13; 35,10; 51,3; Jr 7,34; 15,16; 16,9; 31,13; 33,9; Za 8,19; ale také potěšení u Jl 1,12; veselí u Iz 61,3 a v Ž 45,8. Z téhož kořene je odvozeno *másós* [= radost Jb 8,19; Iz 24,8.11; 62,5; 65,18; Jr 49,25; Pl 5,15; Oz 2,11], jež Kral. překládají také veselí [Iz 60,15; Ez 24,25] nebo útěcha [Ž 48,3]. Nejčastěji je tak přeloženo hebr. *simchá* [= radostnost 1Kr 1,40; 1Pa 12,40; 29,9.17.22; Ezd 3,12; Est 9,22; Ž 4,8; 21,7; 45,16; 97,11; Př 21,15; Kaz 9,7; Iz 24,11; Jr 7,34].

V NZ jde většinou o řecké *chara* [= radost, t. j. co blaží a strhuje k veselí; úplná bezstarostnost a zářící sdílnost, sr. L 15,6.9], *chairein* [= radovati se], *synchairein* [= spolu se radovati L 1,58; 15,6], *eufrainein* [= rozradostniti (se), Zj 18,20] a jednou o *charis* [= přízeň, milost; ale také vděčnost, radost, Fm 7].

Radost je příznačným rysem biblické zbožnosti. Bůh se raduje a rozveseluje ve svých skutečích [Ž 104,31], veselí se ze svého lidu [Dt 30,9; Iz 62,5; Sof 3,17; sr. L 15,7.10]; radost Hospodinova [Neh 8,10] je silou spravedlivých, kteří se veselí, radují v Hospodinu [Ž 5,12; 9,3; 21,7; 32,11; 40,17; 70,5; 97,12; 149,2; Iz 61,10], z jeho svědectví [Ž 119,14, 111], řeči [Ž 119,162], slova [Jr 15,16], v jeho síle [Ž 21,2], zvláště pak z jeho spasitelných činů [1S 2,1-10; Ž 21,1-7; 35,9; 68,1-6; 126; Iz 25,9; Ab 3,18], z jeho odpuštění [Ž 51, 7-17] a ze všeho, co s Bohem nějak souvisí [Gn 21,6; 2Pa 15,15; Ezd 6,16]. »Radovati se, veselí se před Hospodinem« byl odborný výraz pro účast na bohoslužbě [Dt 12,10-12; 1Pa 29,22; Neh 12,43]. R. není izolovaným a příležitostným důsledkem víry, nýbrž nerozlučitelnou známkou vztahu k Bohu. Je to r. z přítomnosti Boží, jež je aspoň částečně okoušena, ačkoli její plnost je teprve očekávána [Iz 12,3; 35,10; 65,18n; 66,13n; Jr 31,13]. Jakmile zmizelo vědomí Boží přítomnosti, zmizela i radost [Pl 5,15, sr. Ž 51,10.14]. Jinak řečeno: radost a spása jsou souznačné pojmy.

NZ navazuje na sz radost ze spasitelné činnosti Boží, která se zjevila a je přítomna v Ježíši Kristu. Už chvalozpěv Mariin [L 1, 46nn], Zachariášův [L 1,68nn] a Simeonův ukazují tímto směrem, a andělé nad Betlemem zvěstují »radost velikou, která bude všemu

Radovati se-Rafie [773]

lidu« [L 2,10n, sr. 1,14] z narození Spasitelova. Ježíš sám byl nejen mužem bolesti, ale převážně a především nositelem a zdrojem radosti [Mk 2,18-22; Mt 5,10-22; 6,16nn.25-34; 11, 16-19; L 10,21; 15; J 15,11; 17,13], protože on a Otec byli jedno [J 3,25; 8,16; 10,15.30; 14,9n]. Křesťanova radost je spojena s nalezením království nebeského [Mt 13,44nn], s jistotou, že byl Bohem nalezen [L 15] a že jeho jméno je zapsáno v nebesích [L 10,20n], s přijetím spásy [Sk 16,34]; je darem Ducha sv. [1Te 1,6, sr. R 14,17; 15,13; Ga 5,22; Ef 5,18-20]; vyvěrá z jistoty nebeské odplaty [J 4,36; R 12,12], z toho, že je účinně zvěstován Kristus [F 1,18], z účasti na utrpeních Kristových [Mt 5,10nn; Sk 5,41; R 5,3-11; 8,31-39; 1Pt 1,6-12; 4,13; sr. Ž 126,5; Jk 1,2] a z duchovního obecenství s věřícími [R 12,15; 2K 7,7-16; F 2,1n; 4,1; Fm 7; 2J 4; 3J 4]. Láska a radost tvoří neoddělitelnou dvojčinu [Ga 5,22, sr. J 15,9-14] právě tak jako r. a pokoj [J 14,27n; 16,19-33; R 14,17; 15,13. 32n]. R. křesťanova není něčím náhodným, nárazovým, nýbrž je jeho »životním slohem«. Neboť je to r. v Pánu, t. j. založená na tom, že se k nám ve vši naší bídě sklonil Pán, v němž a skrze něhož věřící žije [1J 1,3n]. Proto může Pavel vyzývat křesťany, aby se vždycky radovali [F 4,4; 1Te 5,16nn].

Ale i v NZ má r. eschatologické rysy; už to, že je uskutečněna inkarnací Kristovou a tedy přítomností Boží, je prvek eschatologický [J 3,29]. Kristem se vlomila Boží skutečnost do tohoto světa [J 17,13, sr. Sk 8,39; 13,18]. Ale NZ ukazuje také na plnou, ničím nenalomenou r., jež nastane na konci dnů [Zj 19,7]. Je tedy křesťanova r. na tomto světě jen jakousi předjímku r-i, kterou plně přinese království nebeské.

Radovati se. *Plesání. *Radost.

Raf [hebr. *ráfú'* = uzdravený], otec Faltiův z pokolení Benjaminova. Byl vyslán k prozkoumání země kananejské [Nu 13,10].

Rafa [= On uzdravil]. Syn Benjaminův [1Pa 8,2]. Není však jmenován mezi těmi, kteří doprovázeli Jákoba do Egypta [Gn 46, 21]. Z toho vykladači soudí, že se narodil až v Egyptě a že nezaložil kmen.

Ráfa [1Pa 8,37], syn Binův. Je uváděn mezi potomky Šaulovými. V 1Pa 9,34 má jméno *Refaiáš.

Rafidim [= širokost, Ex 17,1.8; 19,2; Nu 33,12-15], jedenáctá stanice při tažení Izraelců z Egypta k pohoří Sinai. Podle Ex 17,7 je toto místo totožné s Massa a Meriba, kde Izraelci reptali pro nedostatek vody. Zde také vybojovali první vítězství nad Amalechem, vedeni Jozuou a podporováni modlitbou Mojžíšovou, symbolisovanou vztáženými rukama [Ex 17, 8-16]. Jde snad o dnešní *vadi Refájed*, sz od *Džebel Músa*.

Rafie, stč. z řec. *graf ion* = pisátko. U Jb 19,24 a Jr 17,1 jde o kovový nástroj, jímž bylo písmo vyrýváno do kamene.

[774] Rafu-Ráj

Rafu. *Raf.

Ragau [L 3,35], syn Fálekův [sz Pelegův], jeden z praotců Abrahamových a Ježíšových. Ve SZ se jmenuje Réhu [= ten, jenž dožrál; pastýř; přítel], potomek Heberův [Gn 11,18].

Ragmejští kupci [Ez 27,22], potomci Regmy, vnuka Chamova, syna Chusova [Gn 10,7]. Souviseli nějak se *Sabejskými [sr. 1Pa 1,9]. V *Sábě byl nalezen nápis, v němž je zmínka o místě, nazývaném Raghama [Regma] a ležícím v jz Arabii.

Raguel [= Boží přítel, Ex 2,17], tchán Mojžíšův. *Chobab. *Jetro.

Rahuel [= Bůh je přítelem nebo přítel Boží], 1. Syn Ezaua a Bazematy, sestry Izmaelovy [Gn 36,4.10.13.17; 1Pa 1,35.37]. -2. Syn Ibniašův, otec Safatiašův z pokolení Beniaminova. Uvádí se mezi těmi, kdo se vrátili ze zajetí babylonského [1Pa 9,8, kde Kral. mají Rehuel].

Rácha [hebr. i aram. = *prázdný, ničemný, k ničemu], výraz opovržení [Mt 5,22], vyskytující se hojně v talmudu a značící téměř tolik jako blázen, prázdná hlava.

Rachal [= odchod], místo v Judstvu, jehož obyvatelům poslal David něco z kořisti ze Sicelechu [1S 30,29].

Racham [= (božstvo) se slitovalo], muž z kmene Judova, z pokolení Ezronova, z rodiny Kálefovy [1Pa 2,44].

Ráchel [= ovce], mladší dcera aramejského pěstitele stád Lábana z Cháran, žena Jákobova, matka Jozefova [Gn 30,22-25] a Beniaminova [Gn 35,16-20]. Její život jest popsán v Gn 29-33,35 od prvního jejího setkání s Jákobem u studnice až po její smrt [Gn 48,7] na cestě z Betlema do Efraty, t. j. nějaké svatyně, zasvěcené snad bohyni plodnosti [viz o tom Bič II., 37]. Podle jedné tradice byla pochována s. od této svatyně poblíž cesty z Bétel do Betlema. Jákob vztyčil na jejím hrobě »znamení pamětné«, t. j. kultický sloup [massebu]; dnes se na tomto místě [6 km j. od Jerusalema a 1,6 km s. od Betlema] ukazuje t. zv. hrob Ráchelin, malá to budova podoby mešity s bílou kupolí. Je to na křižovatce tří cest, z nichž prostřední vede přímo do Hebronu; druhá na východ a třetí na západ. Mt 2,16-18 se drží této tradice betlemské. Podle jiné tradice ležel hrob Ráchelin nikoli v Judstvu, nýbrž v končinách Beniamin v Zelzachu [1S 10,2] poblíž Betelu, vzdáleného asi 18 km sev. od Jerusalema [sr. Gn 35,16]; asi 8 km sev. od Jerusalema leží Ráma, o němž mluví Jr 31,15 jako o místě nářku Ráchelina nad zajetím potomků Jozefových, Efraima a Manassesu [Jr 31,9.18]. Její pláč byl slyšen v Ráma, snad proto, že podle tradice, kterou znal Jeremiáš, toto místo leželo poblíž Ráchelina hrobu [sr. 1S 10,2; viz také Jr 40,1], anebo proto, že Ráma byla vyvýšenina na území zbývajících jejich potomků [kmene Beniamin], odkudž byla vyhlídka do zpusťšených krajín Efraimových. Tento obraz o plačící R. se stal

podle Mt 2,18 novou skutečností ve vyvraždění nemluvňátek v Betlemě, ačkoli tu nařikali potomci Lie a nikoli Ráchel. Ale v židovské tradici R. i Líá byly vzdělavatelkami »domu izraelského« [Rt 4,11] a tvořily nerozlučnou dvojici.

Z podrobnosti, jež bible zaznamenává o R., je příznačné vypravování o tom, jak R. »ukradla modly [hebr. *š'rářim*], kteréž měl otec její« [Gn 31,19]. Šlo o domácí bůžky, ochránce a strážce domácnosti, které bylo lze ukrýti pod sedlem [Gn 31,34; 35,4; sr. Joz 24,2.14.23].

Ráj [ze staroslověnštiny = dobro, jmění, rozkoš], řecky *paradeisos*, hebr. *pardés*, odvozené ze staroiránského *pairidaēza* znamenajícího prostor, vymezený ohradou, později park, ovocnou zahradu. V tom smyslu hebr. *pardés*, jež se ve Sz vyskytuje pouze třikrát, označuje vždy jen zahradu, park [Neh 2,8 »les královský«, Kaz 2,5 »zahrada«, Pís 4,13 »zahrada«]. LXX však z výrazu *paradeisos* vytvořila odborný název pro zahradu Boží, ať už šlo o označení ráje ve vypravování o stvoření člověka [Gn 2,8-10.15n; 13,10, kde jde o překlad hebr. *gan* = zahrada, nebo u Iz 51,3 *'eden*, *Eden] nebo o rajske pohádkový život některých zemí [Ez 28,13; 31,8; Jl 2,3] nebo konečně o nový r., který Bůh připravuje svému lidu [Iz 51,3]. Až do zajetí babylonského líčí proroci požehnaný čas milosti Boží, který nastane, barvami, vypůjčenými z vypravování o prvním r-i [velká úrodnost Jl 4,18; Am 9,13; dostatek vody Iz 41,18n sr. Ž 46,5; Za 14,8; pokoj mezi národy Iz 2,4; Mi 5,10n; i mezi zvířaty Iz 11,6nn, mezi zvířaty i lidmi Iz 11,8; vysoký věk Iz 65,20.22 bez nemocí a smrti Iz 25,8; 26,19; obecenství s Bohem Jr 31,31-34; Oz 2,21n]. Ale teprve Ezechiel výslovně srovnává očekávanou dobu spásy s pravěkým rájem [Ez 36,35, sr. Iz 51,3]. V apokalyptické literatuře židovské je r., jenž se má zjevit, napořád ztotožňován s pravěkým r-em. Jeho jevištěm bude tato země, nový Jerusalem. Zatím však je tento r. skryt před hříšnými lidmi. Ale trvá ve skrytosti jako sídlo zesnulých praotců, vyvolených a spravedlivých, mezi nimiž se výslovně připomínají Enoch a Eliáš. V *pekle jsou jen bezbožní, zatím co spravedliví jsou v r-i, ačkoli není vždy přesně mezi těmito dvěma oblastmi rozlišováno. Také není jednoty v názoru o tom, kde je tento skrytý r. Někteří apokalyptikové doby Ježíšovy tvrdili, že po pádu Adamově Bůh umístil r. ve třetím nebi.

V NZ se vyskytuje výraz *paradeisos*, ráj, jistě ne náhodou pouze třikrát [L 23,43; 2K 12,4; Zj 2,7], ale věc sama, t. j. očekávání nového nebe a nové země, je velmi často opsána jinými výrazy anebo narážkami na pravěký r. *Adam je nz. pisatelům prototypem Kristovým [sr. Mk 1,13; 1K 15,22. 45-49; Ř 5,12-21 a j.]; původní stav člověka je líčen jako stav Boží slávy [Ř 3,23], v němž nebylo hříchu ani smrti [Ř 5,12; 8,20] ani rozlučitelnosti manželství [Mt 19,8b]. Obrazem pobytu v r-i se vyjadřuje mezidobí mezi smrtí a zmrt-

výchvstáním pro vykoupené [L 23,43]. V podobném smyslu se mluví o odpočinutí v lůně Abrahamově [L 16,23], o přebývání u Pána [2K 5,8] a s Kristem [F 1,23, sr. Sk 7,59; J 12,26]. Jinde čteme o nebeském království Kristovu [2Tm 4,18], o nebeském Jerusalemu [Žd 12,22], o příbytcích u Otce [J 14,2, sr. Zj 6,9; 7,9-17; 14,13]. Ze tu jde o obrazy, z nichž nesmíme uměle sestavovat vyčerpá- vající popis budoucího světa, je patrné i z toho, že není vždy jasně rozlišeno, zda jde o mezdobí mezi smrtí a zmrtvýchvstáním [L 16,22nn] anebo o budoucí říši Kristovu po všeobecném vzkříšení z mrtvých a posledním soudu. Tuto říši popisuje Ježíš jako stolování s patriarchy [L 13,25-29].

Tento dosud skrytý r. opět sestoupí na zem [Zj 2,7; 21,2.10] »v posledních dnech«. Nový Jerusalem je líčen pojmy, připomínajícími pravěký r. [Zj 22,1n.14.19; 20,2.10; 21,2.4].

Všimněme si podrobněji míst, kde NZ užívá výslovně výrazu *paradeisos*. Podle L 23,42 prosí zločinec, ukřižovaný po pravici Ježíšově, aby si Kristus na něj vzpomněl, až přijde jako Král. Podle některých rukopisů překládají Král. sice »až přijdeš do království svého«, ale dobré řecké rukopisy [na př. Sinai- ticus, Efremlův kodex a mnoho pozdějších rukopisů *Nový Zákon 4] mají »až přijdeš ve svém království«, t. j. jako Král. Zločinec nejen vyznává svou vinu před Bohem a trestuhod- nost před lidmi, nýbrž i svou víru v Krista, který přes svou nespravedlivou smrt se jednou zjeví ve svém království moci a založí králov- ství, v němž kající hříšníci najdou milost u Boha. V myslí zločincově jde snad o dalekou budoucnost, Ježíš však jej odkazuje na bez- prostřední blízkost svého vítězství nad smrtí a tím i bezpečnost zaslíbení: »Amen pravím tobě, [ještě] dnes budeš se mnou v r- i«. Ježíš tu používá terminologie rabínské tradice, která odkazuje na stav, do něhož vstoupí věřící bezprostředně po smrti, aniž by se tím předjímala ona blaženost a sláva, která bude údě- lem věřících po zmrtvýchvstání [sr. L 13,29; 14,14.15.24; 20,34-39; 22,29n]. Kající zločinec bude »ještě dnes« sdílet s Kristem onen r., do kterého i Ježíš vejde po své smrti na čas. Kde je Kristus, tam je život, vítězící nad smrtí, a kdo je s Kristem a věří v něho, ten je živ, i když umře; přebývá v r-i, ať už tento r. je hledán v říši mrtvých pod zemí anebo v nebi nad zemí [sr. J 11,23-26.40]. Je však příznačné, že Ježíš v rozmlouvách s učedníky nikdy neuvádí výrazu *paradeisos*. Jen právě zde, když roz- mluvá se zločincem. Křesťanská církev tím naznačila, že milost Kristova otvírá cestu k životu i zločinci, a to ještě v poslední okamžik před smrtí.

V 2K 12,4 se Pavel zmiňuje o svém vytržení do »třetího nebe«, »do r-e«, t. j. do oblasti, v níž zemřelí spravedliví přebývají po své smrti. Nevíme ovšem, zda »třetí nebe« [2K 12,2] a »ráj« jsou pro Pavla totožné anebo zda jde o tutéž zkušenost. Víme jen to, že v ráji slyšel »nevypravitelná slova«, t. j. Boží zjevení

Rak-Ráma [775]

a vidění Páně [2K 12,1]. Pavel na rozdíl od současných mystiků nechce o tom více říci, neku- li, aby se tím vychloubal.

Zj 2,7 navazuje na sz a rabínskou tradici, podle níž ztracený r. se znovu objeví na konci tohoto věku i se ztraceným »stromem života« [sr. Zj 22,2]. Kdo jí z jeho ovoce, má věčný život.

Z toho, co bylo řečeno, je zřejmé, že nelze na základě biblických zmínek vypracovat jednotné schema o biblickém obrazu posled- ních věcí. »Všecky naše představy a způsoby vyjadřování jsou ze samé povahy věci nepřiměřené, protože jsou uzavřeny do hranice časovosti. To platí i o lidských slovech a představách, jimiž se o těchto věcech vyjadřují bibliční svědkové« [J. B. Souček, Utrpení Páně, str. 195]. Jde tu jen o zvěst biblických svědků, »že věčný Bůh je Pánem našeho času a že nám ze své milosti v Kristu nabízí a dává účast na své věčnosti. Tato zvěst se vyjadřuje rozmanitými představami, které se nedají ve všech podrobnostech bez násilí vpravit do jednotného rámce« [J. B. Souček, tamtéž.] *Had. *Strom života.

Rak [řecky: *gangraina* = bující vřed, bující tkáň], rakovina, zhoubná, rozjídavá nemoc, jež je pisateli 2Tm 2,17 obrazem ka- cířského učení Hymeneova a Filétova.

Rakon, místo na území pokolení Danova [Joz 19,46]. Bývá ztotožňováno s dnešním *Tell er-Rekeit*, ležícím na břehu moře Středozemního asi 10 km s. od Joppen [Jaffy]. V LXX se toto jméno nevyskytuje.

Rakosí. Hebr. *sûf* [Ex 2,3.5; Iz 19,6] označuje nějakou vodní rostlinu, buď mořskou chaluhu nebo ostřici [rákos], botanicky *carex*. Rudé moře je v hebr. nazýváno Moře Sûf, t. j. Rakosové. Hebr. *'áhu* u Jb 8,11 [a v Gn 41,2, kde Král. překládají »mokřina«] je vodní rostlina, rostoucí také na břehu Nilu. Snad jde o egyptské hromadné jméno pro všechno vodní rostlinstvo, vyskytující se v Nilu.

Ram [= Vyvýšený; u Feničanů přídomek božstva Bále]. 1. Judovec, syn Ezronův a bratr Jerachmeelův [Rt 4,19; 1Pa 2,9; nz Aram u Mt 1,3; L 3,33 v *rodokmenu Ježíšově]. - 2. Judovec z rodiny Ezronovy, z rodu Jerach-meelova [1Pa 2,25.27].

Ráma [= pahorek, návrší nebo sídliště ctitelů Vyvýšeného. *Ram. *Ramot. LXX v 1S 22,6 místo Ráma klade *bámá* = kultické návrší], často se vyskytující označení různých lokalit ve SZ.

1. Místo na území pokolení Benjaminova [Joz 18,25] nedaleko Gaby, Gabaonu a Bételu [Sd 4,5; 19,13; Iz 10,29]. Podle 1Kr 15,17.21n; 2Pa 16,1-6 bylo toto místo opevněno králem izraelským Bázou, aby zabránil vojenským nájezdům z Judstva. R. 586 př. Kr. se zde snad shromáždili zajatí Judští před deportací do Babylona [Jr 40,1]. Po návratu ze zajetí bylo toto místo znovu osazeno [Ezd 2,26; Neh 7,30; 11,33]. Snad dnešní *er-Rám*, asi 8 km s. od

[776] Rámat polední—Rána

Jeruselema, odpovídá poloze někdejšího R.

2. Rodiště Samuelovo [1S 1,19; 2,11, kde mají Kral. tvar Ramata] a jeho pozdější působiště [1S 7,17; 8,4; 15,34; 16,13; 19,18nn; 20,1]. Byl zde také pochován [1S 25,1; 28,3;]. K odlišení od jiných míst téhož jména neslo toto místo také jméno Ramataim Zofim [1S 1,1. 19]. Vzhledem k 1S 9,5 [Zuf = Zofim] se někteří badatelé domnívají, že toto R. jest hledati někde mezi Bétel a Betlemem poblíž hranic území Beniaminova, ale nikoli v něm [1S 10,2, sr. Gn 35,16.19]. Jiní badatelé však mají za to, že jde o R. Beniaminovo [viz 1]. Jiní je kladou do území Efraimova, asi 20 km sv od Lyddy, nynější *Beit-Rima*. *Ramataim.

3. Místo na hranicích pokolení Asserova [Joz 19,29], ale ne totožné s R. Neftalimovým [Joz 19,36]; snad dnešní *er-Rámé*, asi 20 km jv od Tyru.

4. Opevněné místo na území pokolení Neftalimova [Joz 19,36]. Snad dnešní *er Rámé*, asi 8 km jz od dnešního Safédu a 27 km v. od Akko. Je to dobře zavodněná vesnice, plná zahrad.

Rámat polední nebo R. ku poledni [Joz 19,8; 1S 30,27], vesnice Simeonova, známá též pod jménem Baal [1Pa 4,33] nebo Balatber [*Bál 4]. Na jménu tohoto místa je dosvědčeno, že šlo původně o »Sídliště ctitelů Bálových« [viz o tom Bič II,16], neboť koncovka *-at* v tomto případě označuje kolektivum.

Ramat Lechi [Sd 15,18]. *Lechi.

Ramata. *Ráma.

Ramataim Zofim = dvojitá výsost Zofimských, podle 1S 1,1 na horách efraimských nedaleko Diospolis [Lyddy], domov Elkány [1S 1,19; 2,11], otce Samuelova, a rodiště Samuelovo i jeho potomní působiště. *Ráma 2.

Ramatský, rodák nebo obyvatel Ráma [1Pa 27,27]. Nevíme však, o kterou lokalitu jde.

Raménko. Je těžko určit, co znamená hebr. *kátéf* [= rameno] v souvislosti s podstavky pod umyvadla v chrámě [1Kr 7,30.34]. Šlo o nějakou podpěru, která udržovala umyvadlo v pevné poloze na pohyblivém podstavku, jenž byl opatřen koly.

Rámé, rameno Hospodinovo je obrazným opisem mocného působení Božího nebo moci Boží [Iz 33,2; 40,10; 51,9; 59,16; 62,8; 63,5; Jr 27,5]. Bůh přísahá při svém rameni, to jest při své moci [Iz 62,8], r. jeho velebnosti nebo svatosti vede [Iz 63,12], vysvobozuje [Ž 77,16], posiluje [Ž 89,22] a spomáhá [Ž 98,1]. Kananejci se budou lekati pro velikost r-e Božího [Ex 15,16]. »V rameni vztaženém«, t. j. připraveném k činu, vyvedl Bůh Izraelce z Egypta [Dt 7,19; 9,29; sr. Ex 6,1.6; 15,16; 2Kr 17,36; Iz 63,12; Sk 13,17]. Jeho lid je ukryt pod r-nem věčnosti [Dt 33,27], t. j. nikdy se nemusí bát; neboť jeho r. je silné [Ž 89,11], přemocné [Ž 89,14], a působí znamení, zázraky a hrůzu [Dt 4,34; 7,19; 26,8]. Jeho vztažené r. učinilo zemi, člověka i hovada [Jr 27,5; 32,

17]. Stvoření tu není popisováno jako klidná práce stavitelova, nýbrž jako bojovný čin Boží. R. svatosti Boží působí spásu [Ž 98,1; Iz 40, 10; 51,9nn; 52,10; 53,1; 63,5; Ez 20,33n]. Toto přesvědčení je patrné i ve zpěvu Mariině, která v budoucím narození Spasitelově vidí moc spásitelného ramene Božího [L 1,51]. Pisatel evangelia Janova vidí ve znameních Ježíšových projev činnosti Božího r-ene, o němž mluví Iz 53,1. [J 12,38n]. Sr. i Sk 13,17.

»R. faraonovo« = vojenská moc faraonova [Ez 30,21nn]. »Sloužití Bohu jedním ramenem« [Sof 3,9] = sloužití Bohu pod jedním jhem, t. j. v souladu a společně.

Ramesses [= (božstvo slunce) Re zplodil jej], město a kraj v Dolním Egyptě, kde Josef usídlil svého otce a bratry, část krajiny Gesen [Gn 47,11]. V Ex 1,11 mluví se o jiném R. jako o skladištním městě, patrně k účelům vojenským. Při odchodu Izraelců z Egypta je toto město prvním jejich shromážděním [Ex 12,37; Nu 33,3.5]. Leželo j. od Soan. Je to snad dnešní Tell Rotab, kde byly nalezeny památky z doby Ramsa II. *Egypt 5.

Ramet [= kultická výsost, pahrbek], pohraniční místo na území pokolení Izacharova [Joz 19,21]. *Jarmut.

Ramiáš [= Hospodin je vysokost nebo Hospodin je Vznesený], syn Farose, jenž na podnět Ezdrášův zapudil svou pohanskou manželku [Ezd 10,25].

Rámot [= sídliště několika skupin ctitelů Rámových, viz Bič II., 16], místo na území pokolení Izacharova, přidělené levitům z rodiny Gersonovy [1Pa 6,73].

Rámot [v] Galád [= výsosti galádské, *Rámot], útočištná svatyně v pokolení Gádově [Dt 4,43; Joz 20,8; 21,38], ležící na vých. straně Jordánu [1Kr 4,13] a patřící za doby Šalomounovy jednomu z jeho dvanácti vládců. K tomuto městu náležely vsi Jairovy a krajina Argob v Bázan. Pro svou důležitost stalo se toto místo cílem útoků syrských králů a předmětem úporné obhajoby se strany Izraelců za Achaba a Jorama [2Kr 8,28]. Do okolí tohoto města se klade jeviště smlouvy mezi Lábanem a Jákobem [Gn 31,21]. *Galád.

Rána ve smyslu neštěstí, navštívení, způsobené Bohem [Lv 26,21; Dt 28,59; Jb 9,17; 16,14; 36,18] jako trest za hřích, ve většině případů nakažlivá nebo jiná nemoc, hlavně epidemie, ale také neúroda, nepřátelský nájezd a pod. Nemusí jít vždy o přímé zasažení Boží. Také nemoc, plynoucí z neznalosti zdravotních zákonů, může se stát nástrojem trestu v Božích rukou za určitých okolností a v sou sledu událostí. O první r-ě v tomto smyslu čteme v Gn 12,17: »Bůh trápil faraona ranami velikými i dům jeho pro Sarai, manželku Abramovu«. T. zv. »deset ran« egyptských nebylo nic mimořádného, vyskytovaly-li se ojediněle a ve vzájemném odstupu. Egypťané je většinou dobře znali. Ale to, že přicházely v souvislosti s Božími požadavky, tlumočenými Mojžíšem a Aronem, způsobilo, že se staly *znameními Boží moci, potvrzujícími poslání

Božích poslušů nejen v očích Izraelců, ale i v očích faraonových, a vedly nakonec k tomu, že Boží cíle byly uskutečněny [Ž 78,44-51; 105,28-36; sr. R 9,14-24]. První r. byla, že egyptské vody se obrátily v krev anebo v něco podobného [Ex 7,14-25, sr. 2Kr 3,23]; druhá r. přinesla neobyčejné rozmnožení žab [Ex 8,1-15]; třetí záplavu štěnic [?písečných blech nebo vši, Ex 8,16-19]; čtvrtá mračna much [Ex 8,20-32, kde Kral. mluví o škodlivých žížalách, ale odlišným tiskem naznačují, že jde o vsunutou vysvětlivku]; pátá se jevila jako dobytčí mor [Ex 9,1-7]; šestá přinesla vředy na lidech i hovadech [Ex 9,8-12]; sedmá krupobití [Ex 9,13-35]; osmá kobylky, přiváté východním větrem [Ex 10,1-20]; devátá hlubokou temnotu [Ex 10,21-29]. Jen desátá r. byla něčím, co nebylo lze vysvětliti jako přirozenou epidemii, protože šlo o smrt všeho prvorozeného, zatím co ostatní zůstali nedotčeni [Ex 11,1-12,30]. Je samozřejmě, že v tak zvláštním seskupení ran museli Egypťané viděti i potření egyptských přírodních božstev. V NZ máme ozvěnu egyptských ran v líčení Božího soudu nad světem ve Zj 8,7n. 12; 9,1-11; 11,6; 15,1,6; 16,2.11.13.21; 18,8; 21,9.

Ale i na Izraelce přicházely r-y, když se provinili modlářstvím při zlatém teletí [Ex 32,35] nebo když reptali proti opatřením, jimiž je živil Hospodin na poušti [Nu 11,33n, sr. *Reptání]; nějaké r-ě podlehl mužové, kteří zhaněli zaslíbenou zemi [Nu 14,37]. Podle Nu 16,46-50 zahynulo 14.700 vzbouřenců, vedených Chórem, Dátanem a Abironem. V Belfegoru, kde se lid dopustil modlářských výstřelků, zemřelo 24.000 osob [Nu 25,9; Joz 22,17; Ž 106,28-30]. Po pyšném sčítání lidu, které nařídil David, zahynulo 70.000 lidí morem [2S 24,13-15; 1Pa 21,12-30]. Střešní ranou byl postizen jidský král Jehoram i jeho rodina [2Pa 21,14n].

R-ou jsou nazvány i hemoroidy[!], jež postihly Filištínské, když zadržovali u sebe truhlu Hospodinovu [1S 5,6nn; 6,4]. Také malomocenství bylo označováno výrazem r. [Lv 13,3-6] nebo i plíseň na vlhkých stěnách domu [Lv 14,35] nebo na šatstvu [Lv 13,47. 49.59].

»R. srdce« [1Kr 8,38] = vnitřní, duševní a duchovní soužení, na př. výčitky svědomí.

Často se vyskytuje v bibli výraz r. ve smyslu uhození, udeření [holí, prutem, metlou Dt 25,3; Př 20,30; Za 13,6] anebo poranění, přivozeného sečnou nebo jinou zbraní [1Kr 22,35; 2Kr 8,29; 9,15; 2Pa 22,6; L 10,34; Sk 16,33]. V přeneseném, obrazném smyslu se mluví o r-ě u Iz 1,6; 30,26; Jr 10,19; 14,17; 15,18; 30,12.17; Mi 1,9 a j.

V 2K 11,23n se zmiňuje Pavel o tom, že pro evangelium musel snést od Židů »pětkrát čtyřicet ran bez jedné«. Podle Dt 25,3 bylo dovoleno dáti provinilému ne více než 40 ran. Z tohoto předpisu se vyvinul zvyk trestati odsouzeného 39 ranami, a to třinácti na prsa a po třinácti na pravé a levé rameno na zádech

Raniti-Ratolest [777]

[sr. 2K 6,5]. Ve Sk 16,23 jde o mrskání, jež prováděli římsí soudní zřizenci [liktoři]. *Húl. *Metla.

Raniti, = udeřiti, zraniti, bítí [2S 4,6; Sk 12,23 a j.]; také trestati [Gn 19,11; Mal 4,6 a j.]. U Iz 53,5 je užito slovesa *chálal*, které znamená probodnouti, což je mnohým vykladačům důkazem toho, že sloveso r. ve v. 4 [hebr. *nága'* = násilím se dotknouti] nemůže znamenat stihnouti malomocenstvím. *Rána.

Ranní déšť. *Děšť.

Ranní fíkové. *Fík.

Ranní ovoce. *Fík.

Ran[n]ý dobytek = silný proti slabému, pozdnímu [Gn 30,42].

Ráno, hebr. *bóker*, původně kultický výraz, označující nejspíše věštění z jater, jež bylo podnikáno za jitra. Později se označení úkonu přeneslo na označení doby, kdy byl úkon prováděn [sr. Bič: Stopy po drobnopracetví v Jisráeli], tedy: ráno, t. j. od východu slunce až asi do deváté hodiny. *Den 1.

Raroh [hebr. *kós*] jmenován jest mezi nečistými ptáky [Dt 14,16]. Je to dravý pták z čeledi sokolů, u nás občas se vyskytující [na Moravě]. Má nohy v mládí světle modré, ve stáří žluté, skvinitou spodinu těla; ocas přesahuje složená křídla; dosahuje až 55 cm délky. Žije v mírné Evropě a Asii. V zimě se stěhuje jižněji. V Lv 11,17 je totéž hebr. slovo překládáno slovem bukač. To je noční pták brodivý, patřící do čeledi volavkovitých, řádu čápoovitých. Slovníky však v obou případech myslí spíše na nějaký druh sovy.

Rathouz [z něm. = radnice], *Radný dům. U Mt 27,27 a Mk 15,16 ústřední sídlo místopředsedy římského. Rovněž ve F 1,13. Řecky *praitóron* [z lat. praetorium]. V tomto paláci prokurátorově byla usídlena i římská vojenská kohorta.

Ratolest, výhon, výhonek [Gn 40,10; Nu. 13,24; Ž 80,12; Ez 15,2; 17,6.23; 19,11; Jl 1,7; Mal 4,1], které bývají ulamovány a užívány jako sazenička; většinou o vinné révě jako obrazu lidu izraelského [Ž 80,9-12; Ez 17,6nn; Jl 1,7 a j.]. Právě-li se obrazně o Josefovi, že bude jako r. rostoucí podle studnice nad zeď, chce se tím říci, že jeho kmeny, Efraim a Manasses, se nadprůměrně rozrostou [Gn 49,22]. Právě-li se na druhé straně, že Hospodin vši silou okleští r-i, znamená to, že zničí každou známku života [Iz 10,33 sr. Mal 4,1].

Království Boží přirovnává Ježíš k semenu hořčice, které ač nepatrné, přece se rozroste v bylinu s velkými r-mi [v Palestině je hořčice až 3 m vysoká], jež poskytují stín ptákům [Mk 4,32, sr. Ez 17,22nn; Mk 13,10; Mt 13,32; L 13,19].

R 11,16-21 mluví Pavel obrazně o kořenu a ratolestech olivového stromu. Podle rabinského názoru Izrael je kořenem, kmenem; ratolestmi jsou proselytované z pohanstva, kteří obrázkou byli »naroubováni« na kmen a

[778] **Ratolestný-Refaim(ský)**

vrostli do Izraele. Pavel však tento obraz pozměňuje. Podle něho Bůh vylamuje ze štěpné olivy suché ratolesti, t. j. nevěřící [v Krista], a místo nich vštěpuje ratolesti z divoké, plané olivy, t. j. věřící pohany. Chce tímto obrazem ukázat právě na něco naprosto neobvyklého, neboť v sadařství se právě na planou podložku štěpují výhonky ze štěpné olivy, ne obráceně. Pavlovi jde o to, aby ukázal, že kořen vyvoleného lidu, souvislost mezi sz a nz lidem spásy zůstává [Abraham je otec věřících], i když základem není pokrevní příslušnost, nýbrž víra v Ježíše Krista, jež tvoří Izraele podle Ducha. Věřící Izraelci vylomeni nebyli; místo nevěřících vštípeni byli křesťané původu pohanského.

Podle J 15,1nn užívá Ježíš úzkého vztahu a souvislosti, jež je mezi vinným kmenem a r-mi, ke znázornění vnitřní spojitosti mezi sebou a svými učedníky. Tak jako r-i, jež mají nést ovoce, musejí zůstat ve spojení s kmenem, jenž jim dodává živné mízy, tak také učedníci musejí zůstat v úzkém životním spojení s Kristem, mají-li vykonat to, k čemu jsou určeni [J 15,4n]. A jako r-i vinného kmene jsou podrobovány čištění a ořezávání, aby jejich výnos byl větší, tak také učedníci jsou podrobováni přísné kázni, po případě i Božímu soudu [v. 2.6] podle toho, jak skutečné a živé je jejich spojení s Kristem.

Palmové r-i [J 12,13], ve skutečnosti palmové listy, jež neopadávaly, byly obrazem spravedlivého, který je vštípen v Boha [Ž 92,13]. Při korunovačních nebo triumfálních průvodech králů a vojevůdců byly palmové listy obvyklým vítězným znamením.

Ratolestný. Tak překládají Kral. v Dt 12,2 hebr. *ra^{an}* [= šťavnatě zelený], které jinde překládají zelený [1Kr 14,23; 2Kr 16,4; 17,10; Iz 57,5; Jr 2,20; 3,6.13; 17,2; Ez 6,13]. Jde všude o kultický strom, jenž svou živou zelení znázorňoval přítomnost božské síly.

Rázon [hebr. *r^{zón}* = princ], syn Eliadův ze Syrie, který utekl od svého pána Hadarezera, krále sobského, a stal se náčelníkem loupeživé roty [1Kr 11,23nn] s malým syrským královstvím v Damašku. Byl trvalým znepokojovatelem Šalomounovým.

Rčení, hebr. *pé* [= ústa, výrok], ve smyslu orakulum, věštba [1Pa 12,32].

Rdítí se. V Pl 4,7 o Nazareích [zde ve významu vynikajících lidí, knížat, oddělených, sr. Dt 33,16], kteří jsou významostí přirovnávání k červenému drahému kamení [»rděla se těla jejich (t. j. stkvěla se) více než drahé kamení«].

Reaia [= Hospodin viděl]. Zakladatel rodiny Netinejských, jejíž členové se vrátili ze zajetí [Ezd 2,47; Neh 7,50].

Reaiáš [= Hospodin viděl]. 1. Syn Sobalův, potomek Judův [1Pa 4,2], nazývaný v 1Pa 2,52 Haroe [= ten, jenž vidí]. - 2. Rubenovec, syn Míchův [1Pa 5,5].

Rebba [= veliký, hlavní], město s příslušnými vesnicemi v horách judských [Joz

15,60], snad poblíž Jerusalema. Badatelé je ztotožňují s městem Rubut, o němž se děje zmínka v hliněných destičkách, nalezených v Tell el-Amarna.

Rebe [hebr. *reba'* = čtvrtina, čtvrták], jeden z pěti králů madiánských, které pobili Izraelci proto, že svedli lid k nemravné modloslužbě [Nu 31,8; Joz 13,21].

Rebeka, dcera aramejského Batuele [Gn 22,23], syna Náchorova, bratra Abrahamova, sestra Lábanova a později manželka Izákova. O zprostředkování sňatku s Izákem vypravuje Gn 24. Manželství bylo po 19 let bezdětné, potom však R. porodila dvojčata, Ezaua a Jákoba. Když dorůstali, přála více Jákobovi, a ačkoli měla Boží zaslíbení, že Jákob bude přednější nad Ezauem [Gn 25,22n], nechtěla nechat vše v Božích rukou a navedla Jákoba k promyšlenému podvodu, aby od slepého otce dosáhl požehnání se všemi právy prvorozenskými [Gn 25,28; 27,1-28,5]. Před zlobou Ezauovou musel Jákob uprchnouti k svému strýci Lábanovi do Pádan Syrské. Rebeka jej už nikdy nespátřila za svého života. Izák ji pochoval v jeskyni u Hebronu [Gn 49,31].

Reelaiáš [? = Hospodin otřásl], jeden z předních lidu, kteří se navrátili ze zajetí do Palestiny se Zorobábelem [Ezd 2,2]. V Neh 7,7 je nazýván Raamiášem.

Refael [= Bůh uzdravil], syn Semaiáše z rodiny Obedomovy, levita a vrátný ve svatyni [1Pa 26,7].

Refach, syn Beriův, jeden z předků Jozuových [1Pa 7,25.27].

Refaia [= Hospodin uzdravil]. - 1. Syn Tola z pokolení Izacharova [1Pa 7,2]. - 2. Zakladatel rodiny, jež je uvedena v seznamu královského rodu Davidova [1Pa 3,21].

Refaiáš [= Hospodin uzdravil]. - 1. Jeden ze čtyř Simeonovců, kteří vedli výpravu proti Edomovi, zničili Amalechitské, kteří sídlili na hoře Seir a zabrali jejich území [1Pa 4,42n]. - 2. Jeden z potomků Jonatanových [1Pa 9,43], nazývaný v 1Pa 8,37 *Ráfa. - 3. Syn Churův, hejtman nad polovicí kraje jerusalemského; zúčastnil se oprav jerusalemských hradeb [Neh 3,9].

Refaim[ský]. Jméno se vykládá jako »stíny mrtvých, duchové zemřelých, vymřelí praobyvatelé, obři«. Kral. také na některých místech překládají hebr. výraz slovy obr, obři [Dt 2,11.20; 3,11]. Tato představa vznikla z nálezu ohromných kamenných ploten, zvaných dolmen, jež souvisely s kultem zemřelých. Za budovatele těchto obřích staveb byli pokládáni právě obři, jejichž duše po smrti v nich našly odpočinek [sr. Bič II, 47.53].

1. Bible tímto jménem označuje praobyvatele Palestiny vých. a záp. od Jordánu [Gn 14,5; 15,20; Joz 17,15]. Zbytky tohoto pokolení obrů našly útočiště mezi Filištinskými právě v době, kdy se Izraelci začali zmocňovati země [2S 21,16.18.20.21].

2. Údolí na záp. straně Jordánu, jz od Jerusalema a údolí Hinnom [Joz 15,8; 18,16; 2S 23,13n], proslulé úrodnou půdou [Iz 17,5] a po-

imenované snad po předhistorických obyvatelích. David v tomto údolí dvakrát porazil Filištínské [2S 5,18-22; 23,13; 1Pa 11,15; 14,9]. Badatelé hledají R. v dnešním širokém údolí *Baká'*, dlouhém skoro 5 km, navazujícím na roklinu na jz od Jerusalema a prudce se svazujícím do Betlema.

Regem. Syn Johedaiův z pokolení Judova [1Pa 2,47].

Regemmelech [? = králův přítel] ve spojení se jménem Sarezar značí asi assyrský nějaký úřední titul [*Rada 3]. Místo, kde se tato slova vyskytují [Za 7,2], není dost jasně. Byl to jeden z deputace, vyslané ke kněžím a prorokům, aby se dotázali na podrobnosti postu. Deputace nebyla složena ze Židů. Syrský překlad SZ, Pešitta, má zde jméno Rab- mág [sr.Jr 39,3,13].

Regium, nynější Reggio v Kalabrii, přístavní město při j. konci úžiny Messinské. Je vystavěno terasovitě. Jedno z nejstarších evropských měst, založených Řeky již koncem 8. stol. př. Kr. Pro výhodnou úžinovou polohu bylo často dobýváno a střídalo své majitele:

Peníz města Regia. Na líci lví hlava, na rubu ve vavřínovém věnci Jupiter sedící na trůnu.

Řeky, Syrakusany [387 př. Kr.], Římany [270], Alaricha, Ostrogoty [549 po Kr.], Sarcény [918], Normany [1060], na čas i Turky. Sopečná půda zavinuje častá zemětřesení, z nichž největší bylo zaznamenáno r. 1908, kdy bylo město téměř zničeno. V NZ je toto město uvedeno při popisu plavby ap. Pavla do Říma ze Syrakus do Puteoli po ztroskotání lodi u Malty [Sk 28,13]. Nedaleko od tohoto města bylo pověstné mořské vírovíště Charybda a nebezpečná skála Scylla. Právě proto R. bylo vyhledávaným místem plavců, kde čekali na příznivý vítr.

Regma, syn Chusův, otec Sábův a Dedanův, kteří byli usazeni při Perském zálivu. Prosluli znamenitými obchodníky [Gn 10,7; 1Pa 1,9]. Jde patrně o hromadné jméno. *Ragmejští kupci.

Rehi [= přátelský]. Jeden z těch, kteří se nezúčastnili vzpoury Adoniášovy proti zestárlému Davidovi [1Kr 1,8].

Rehobot [= široká místa], jméno, které dal Izák třetí studnici, kterou vykopal za svého pobytu v Gerar [Gn 26,22]. Badatelé ji ztotožňují s *vadi Ruchaibé*, asi 30 km jz od Bersabé.

Regem-Rechat [779]

Réhu [? = pastýř, přítel], syn Pelegův, otec Sárugův, praotec Abrahamův [Gn 11, 18,21; 1Pa 1,25].

Rehuel [1Pa 9,8]. *Rahuel.

Recha, dnes zatím nezjistitelné místo na území pokolení Judova [1Pa 4,12].

Rechab [= jezdec nebo vozka]. 1. Rechab a Baana, dva bratři, synové Remmona Berotského z pokolení Benjaminova, hejtmani nad dráby za vlády Izbozetovy; vloudili se v jeho komnatu, když spal, zabili jej, usekli mu hlavu a přinesli ji Davidovi. Stihl je za to zasloužený trest smrti [2S 4,2.8.12].

2. Otec Malkiášův, který opravil bránu Hnojnou [Neh 3,14].

3. Otec Jonadabův [2Kr 10,15.23; 1Pa 2, 55; Jr 35,6-19], od něhož čeleď Rechabitských odvozuje svůj původ i jméno. Jonadab se spojil s králem Jéhuem v boji za očistu kultu Hospodinova od příměsků kananejských [2Kr 10, 15,23]. Podle 1Pa 2,55 pokládali se Rechabitské za součást kmene Cinejských, kteří přišli do Palestiny s Izraelci, bydleli při jižní hranici zaslíbené země, ale po celé věky podrželi způsob života kočovného z důvodů náboženských, protože zemědělský a městský život pokládali za výraz uctívání Bále. Přijali náboženství izraelské i obrízku, nebyli však uznáváni za příslušníky Izraele a proto nebyli vázáni zákony a obřady, jež nějak připomínaly kananejský kult. A tak tvořili vlastně jakýsi »řád«. Zdržovali se pítí vína, nestavěli domy, neobdělávali pole a vinice, připomínajíce si tak, podle mínění Jr 35,6n, že jsou na zemi jen jako hosté a přichozi. Ve zkoušce, kterou jim připravil Jeremiáš na rozkaz Hospodinův [Jr 35,1-10], přemlouvaje je k pití vína, výborně obstáli. Jeremiáš je proto klade Židům za vzor při ostříhání ustanovení Hospodinových. Vpád Nabuchodonozorův r. 607 př. Kr. vypudil Rechabitské ze stanů. Utekli se na čas do Jerusalema [Jr 35,11], kde i nadále zachovávali svoje zvyky. Jr 35,19 jim za jejich věrnost slibuje zvláštní požehnání. Po zjetí byli skutečně slavnostně přijati do rodiny izraelské a včlenění do pokolení kněžského [Léví 1Pa 2,55]. Po zjetí prosluli Rechabitské jako písaři [1Pa 2,25]. Podle zpráv cestovatele dr. Wolfa žijí přý Rechabitské doposud nedaleko Mekky, pěstují stáda, nepijí vína, nepožívají masa, dávají desátky svým učitelům, učí se výňatkům ze Zákona a při zvláštních slavnostech oplakávají Jerusalema. Jde ovšem o zprávu nezaručenou, ze které v žádném případě nevyplývá přímá souvislost mezi těmito Židy[?] a biblickými Rechabitskými.

Rechabiáš [? = Hospodin je obsáhlý nebo Hospodin roztáhl, prodloužil], syn Eliezerův, vnuk Mojžíšův [1Pa 23,17; 24,21; 26,25].

Rechabitské. *Rechab 3.

Rechat, opevněné město na území pokolení Neftalimova [Joz 19,35] na záp. břehu moře Galilejského. Rabini se domnívají, že je

[780] Rechob-Repták, reptání

to místo, kde bylo později vystavěno město Tiberias. Badatelé však je hledají v *Tell Eklátijé* j. od Magdaly.

Rechob, levita, jenž za Nehemiáše stvrdil spolu s jinými smlouvu s Bohem [Neh 10,11].

Rechum [= milovaný či omilostněný?].

1. Jeden z významných mužů, kteří se vrátili se Zorobábelem ze zajetí babylonského [Ezd 2,2]. V Neh 7,7 má jméno Nechum.

2. Kancléř krále perského [Ezd 4,8.9.17.23], zástupce vladaře v provincii; zastával asi tentýž úřad jako Tattenai [Ezd 5,6], který byl »vývodou za řekou«. V době Artaxerxově si stěžoval na Židy pro úsilí obnoviti chrám.

3. Levita, syn Baniúv, který pomáhal při budování zdí jerusalemských [Neh 3,17].

4. Přední z lidu, který za Nehemiáše podepsal smlouvu s Hospodinem [Neh 10,25].

5. Hlava kněžské rodiny, který se vrátil se Zorobábelem [Neh 12,3]. U Neh 12,15 má tato rodina jméno Charim.

Rejistro [z lat. *regístrum*, *regístra*, záznamy o příjmech a vydáních, účetní kniha], zápis [L 16,6n].

Rek [z něm. = obr, hrdina], bohatýr, silák, hebr. většinou *gibbór*, jež může označovat válečníka z povolání nebo náčelníka [Oz 10,13; Iz 49,24n; Za 10,5.7]; v 2S 10,7 překládají Kral. množné číslo »vojsko udatných«, jehož jádrem byli cizinci [sr. 2S 8,18; 20,7; 1Kr 1,38.44]. Válečná schopnost a udatnost byla považována za zvláštní Boží obdarování. Je tedy přirozené, že i Bůh je nazýván v tomto smyslu rekem [Ž 78,65; Iz 10,21; 42,13; Jr 20,11] a ovšem i Mesiáš [Iz 9,6] a andělé [Jl 3,11]. Ž 19,6 přirovnává slunce k udatnému reku [Zeman překládá: »Těší se, jak bohatýrsky proběhne trať«]. Král a zvláště David je nazýván r-em, obdařeným božskou silou [Ž 45,4; 89,20]; přitom však žalmista zdůrazňuje, že to není množství vojska ani fyzická síla, nýbrž Boží milosrdenství, které r-a vysvobozuje a dává mu vítězství [Ž 33,16nn].

V Jr 50,10 je tak přeloženo hebr. *'abbír* [= silný, zdatný, sr. Ž 76,6, ale také vůl, sr. Iz 34,7; Ž 22,13 jako obraz síly].

Záhadné jsou výrazy *'arí 'él* [2S 23,20] a *'er'ellám* [Iz 33,7]. První výraz se obvykle překládá »podobný lvu« [»dva muže Moabské, podobné lvu«]. Jiní myslí na božské lvy, jejichž obraz byl ve svatyni, jiní zase na oltářní ohniště nebo nějaké kultické sloupy. Přitom se myslí na akkadské *arallu*, jež označuje jednak podsvětí, jednak horu božstev, jejich sídlo a rodiště. Bič II., 136 upozorňuje na výklad Švéda Haldara, který má za to, že jde o kněze, jejichž odstranění mělo při vítězství nad nepřitelem důležitý význam. Tentýž význam snad mají »rekové« u Iz 33,7 [ale sr. Iz 15,4]. *Ariel.

Rekem, Manassesovec [1Pa 7,16].

Rekovský. *Rek.

Réma [= vyvýšená], žena Náchora, bratra Abrahamova [Gn 22,24].

Remfan [Sk 7,43], božstvo, jež nějak souviselo s planetou Saturnem [biblicky *Kijun, Am 5,26]. Badatelé se liší ve výkladu uvedených bibl. míst. Jedni mají za to, že jde o obdobu Bále a Astaroty. Jiní se domnívají, že Remfan a Kijun označují totéž astrální božstvo.

Remmon [= granátové jablko]. 1. Město v j. části území pokolení Judova [Joz 15,32]; bylo přiděleno pokolení Simeonovu [Joz 19,7]. Ve SZ je toto místo spojováno vždycky s městem *Ain [1Pa 4,32]. Po návratu ze zajetí vyskytuje se už jen ve složenině Enremmon, t. j. Ain-Remmon, což svědčí o tom, že obě místa byla sloučena v jedno [Neh 11,29]. Bývá ztotožňováno s rozvalinami *Umm er-Rumámím* asi 14 km sev. od Bersabé.

2. Nepřístupná, skalnatá přírodní pevnost [Sd 20,45-47; 21,13] mezi Gabaon a jordánským údolím. Zde se čtyři měsíce ukrývalo 600 mužů benjaminských před vyhubením, jež dolehlo na Gabaon. Dnešní vesnička Rammún, 5 km v. od Bethelu, připomíná toto místo.

3. R. Berotský, otec Baaba a Rechaba z pokolení Benjaminova [2S 4,2.5.9], kteří zavraždili Izbozeta.

4. Místo v pokolení Zabulon, přidělené levitům z rodu Merari [1Pa 6,77]. Snad je totožné s místem slujícím Damna [Joz 21,35, sr. 19,13]. Badatelé se domnívají, že vesnička Rummáné, vzdálená asi 10 km sv od Nazareta, označuje místo starého R.

5. Jméno syrského božstva [akkadské *rammán* = hromovládny], jehož svatyně byla v Damašku. Podle 2Kr 5,18 se mu klaněl král syrský i jeho vojevůdce Námán. V Assyrii patřilo toto božstvo mezi 12 velkých božstev; mělo vládu nad deštěm a bouří, hromem a bleskem. Bylo totožné s Adadem, nejvyšším božstvem syrským. *Adadrimmon [Ža 12,11].

Remmon Fáres [= granátové jablko z rozsedlyny], jedno z tábořišť Izraelců na poušti [Nu 33,19n].

Rendlík, okrouhlá nádoba, obvykle třínohá, na níž se něco míchá a praží. V 1Pa 23,29 doslovně: »při tom, co je zamícháno«.

Repták, reptání, reptati. SZ tak překládá několik hebr. výrazů, nejčastěji *lún*, jež všechny vyjadřují nespokojenost, stížnost, vzpuru, pohrdání, neposlušnost a nedostatek důvěry. Jde v podstatě o bezbožné zaměření člověka, o výraz životního slohu těch, kteří byli vyvedeni z Egypta a dosud nedosáhli cíle své cesty. Lid sice reptá proti Mojžíšovi [Ex 15,24; 17,3] nebo proti Mojžíšovi a Aro-novi [Ex 16,2; Nu 14,2; 16,41; 17,5], ale pisatelé SZ nás nenechávají v pochybnostech, že je to reptání proti samému Bohu, který Mojžíše a Arona pověřil vyvedením z Egypta [Ex 16,7n; Nu 14,27.29.36; 16,11]. Podnět k reptání dal sice hlad nebo žízeň [Ex 15,24; 16,2] nebo domnělá nemožnost zmocnit se zaslíbené země [Nu 14,1n] v domnělém rozporu se skutečností, že Bůh lid vyvolil a uzavřel s ním smlouvu, ale kořenem reptání bylo, že si lid na základě vyvolení a smlouvy činil ne-

oprávněné nároky na Boha a zapomínal, že vyvolení i smlouva byly výrazem svrchované milosti Boží. Proto reptání bylo pokoušením [Ex 17,2] a popouzením Boha [Nu 14,11], vyjadřujícím nedůvěru. Opakem reptání je důvěra [Nu 14,11] a poslušnost [Nu 14,22, sr. Ž 106,25]. Je-li tato důvěra změněna v povýšenecké souzení Boha a jeho činů, může se proměnit v naprosto falešný úsudek [Nu 14,1nn; Dt 1,27] a v pohrdání [Iz 30,12], jemuž jde vzápětí trest. Je jistě příznačné, že rabinští vykladači se snažili otupit jasné svědectví SZ o reptání proti Hospodinu tím, že mluví o reptání před Hospodinem anebo reptání proměňují v úpěnlivé volání k Hospodinu. Stejně to činí Filo a Josephus z důvodů propagačních: chtěli vylíčit Izraele jako mimořádně věrný lid. Ale svědectví SZ je jednoznačné: lid reptal proti Hospodinu, chtěl mu předpřisovat způsob jednání a tak svolával na sebe zasloužený trest. Iz 29,17—24 vyvrcholuje proctví o základní proměně vyvoleného lidu v mesiášské době zvěsti, že bloudící duchem nabudou rozumnosti a reptáci se naučí »umění«, t. j. dají se poučit. Hebr. *lekach*, které tu Kral. překládají »umění«, znamená vlastně ochotné přijímání. LXX tento hebr. výraz překládá slovesem »poslouchati«, což je opětným dokladem, že reptání je protikladem poslušnosti.

Na tomto sz pozadí vynikne význam řeckého *gongyzein* a jeho složenin v NZ. I když se zdá na první pohled, že toto sloveso u Mt 20,11; L 5,30; 15,2; 19,7 nemá theologického dosahu, přece jen stojí za uvážení, že u Mt 20,11 reptání proti hospodáři je ve skutečnosti obrazem reptání proti Bohu, který najal dělníky na vinici a vyplácí je podle své svrchované vůle, a že L 5,30; 15,2 a 19,7 popisuje reptání židovských náboženských autorit proti jednání Ježíšovu, jež bylo ztělesněním jednání Božího s hříšníky. Reptání je tu výrazem nespokojenosti a troufalé kritiky jednání Božího, po případě počínání Ježíše Krista, který je přece Synem člověka [J 6,62]. Zvl. evangelista Jan užívá tohoto řeckého výrazu k označení nepříznivé kritiky, které se dopouštěli Židé na Ježíšovi na základě svých vlastních měřítek. Nejde tu jen o pouhé šeptání, jak by se zdálo podle Žilkova překladu, nýbrž o příznačnou vlastnost židovskou, známou už z doby reptání proti Mojžíšovi. Proto tu také evangelista užívá slov »i reptali Židé« [J 6,41.43], ačkoliv měl Ježíš před sebou Galilejce [J 6,22nn]. Chce tím naznačit, že jde o postoj k Božím věcem, který charakterisoval Židy odedávna, takže nevěřící Galilejci v tomto okamžiku zaujali stanovisko Židů, kteří žádali na Bohu, aby se řídil jejich představami a očekáváními [sr. J 1,11]. Ale nejen Galilejci a vůdcové židovského lidu, nýbrž i učedníci Ježíšovi se octli v nebezpečí, že budou reptat proti Ježíšovi a tak se dopustí hříchu. Ježíšova výpověď o tom, že je nutno jísti jeho tělo a pít jeho krev, chce-li kdo dosáhnouti věčného života, se jim zdála »tvrdou řečí« [J 6,60], ježto neodpovídala jejich představám o Mesiáši.

Začali reptat, t. j. byli nespokojeni a uráželi se na Ježíšovi [J 6,61] a tím se odvážili kritiky na Bohu, který Ježíše poslal. Projevili tak svou nevěru, která vedla k odchodu od Ježíše [J 6,64.66]. Tím se postavili do jedné řady s reptajícím Izraelem na poušti. Opakem reptání je tu vyznání víry a přiznání k Ježíši Kristu [J 6,68n].

V 1K 10,1-10 apoštol Pavel mluví o svátostech nové smlouvy na základě srovnání se »svátostmi« staré smlouvy, jež mu byly předobrazy a předchůdci nz svátostí. Tak jako většině sz lidu vnější účast na svátostech nic neprosněla, tak také nz svátosti nejsou mechanickou zárukou spásy. Ap. Pavel jmenuje zvláště tři věci, jež zbavují svátosti účinnosti a vedou k záhubě: modlářství [1K 10,7; sr. Ex 32,6], necudnost [1K 10,8; sr. Nu 25] a pokoušení Pána [1K 10,9], jež spočívalo v reptání [Nu 21,6], t. j. ve vzpurnosti proti Božím vedením [Nu 14,2.36]. I nz lid, Boží Izrael [Ga 6,16] je v nebezpečí, že prožije reptavé zklamání a tím i prohřešení proti Bohu, jestliže se prostě nespokojí s tím, co dává a co zaslíbil Bůh, a bude měřit svá očekávání svými přáními a žádostmi.

Také ve F 2,14 má Pavel před očima reptajícího a pochybujícího Izraele, když vyzývá sbor, aby nesl pokorně, t. j. bez reptání a bez pochyb o Boží moudrosti a lásce ta protivenství, jimiž právě prochází.

Ju 16 nazývá bludařské učitele »stýskavými reptáky«, t. j. doslovně těmi, kteří si stýskají na osud a tím utrhnají Bohu [sr. Iz 29,24].

Sk 6,1 nemá žádného vztahu ke sz reptání. Jde tu o hlasitý výraz nespokojenosti určité části sboru nad zanedbáváním hellenistických vdov při dobročinnosti. 1Pt 4,9 vyzývá věřící, aby byli vespolek pohostinní, a to bez jakékoli vnitřní rozmrzelosti a nepřívětivosti [»bez reptání«].

V 2K 12,20 překládají Kral. řecké *psithyrismos* [= našeptávání, našeptávacství, nactiutrhaní] výrazem reptání. Jde tu o počínání, jež stojí v jedné řadě s revnivostí, žárlivostí, hněvem, osobní zaujatostí, sváry, pomluvami, nadutostí a zmatky.

Res [L 3,27], syn Zorobábelův v *rodokmenu Ježíšově. Někteří mají za to, že nejde o jméno osoby, nýbrž o titul, znamenající kníže a patřící původně ke jménu Zorobábel.

Resef 1. [= řeřavý uhel nebo morová rána], místo, kterého dobyli předchůdci Senacheribovi [2Kr 19,12], dnešní Rusáfa na pravém břehu Eufratu jižně od Rakka [Iz 37,12] na cestě do Palmyry.

2. R. [= plamen; v hebr. jinak hláskováno než 1.], potomek Efraimův, nejspíše syn Beriův [1Pa 7,23.25].

Ressa, jedno z tábořišť Izraelců za putování pouští [Nu 33,21n].

Rěš [= hlava]. Dvacáté písmeno hebr. abecedy, označující naše r [Ž 119,153]. Jeho číselná hodnota byla 200. Opisovači je často

[782] Ret-Rmoutiti [se]

zaměňovali za hebr. **daleth*, jež se psalo podobně.

Ret viz *Rtové.

Retma [= chvostenka, janovec metlatý, botan. *spartium scoparium*], jedno z tábořišť Izraelců za putování pouští [Nu 33,18n].

Retovati [z něm. = chrániti, zachraňovati, vysvoboditi, pomoci; 2S 21,17; Jb 26,2]. Iz 46,2 »aniž budou moci r. břemene«: o božstvech, jež nejsou s to zachrániti své vlastní modly, naložené na dobytek.

Rév, révi, révíčko, [stč. = réva, odnož, zvl. vinného kmene], jakákoli rostlina s dlouhou, štíhlou, plazivou nebo popinavou lodyhou s mnohými výhonky [2Kr 4,39, *Tykev], obyčejně však vinná réva [*vitis vinifera*], záhy

Rév polní z 2Kr 4,39. Plazivá rostlina zvaná kolokvinta (Citrullus colocynthis). Plody velikosti pomeranče, žlutozelené pruhované, mají dužinu omamně vonící, chuti hořké až žlučové. Domovem je na Sahaře. V Palestině roste na suchých místech u Mrtvého moře a bývá nazývána „révi gomorských“ (Dt 32,32). Užívá se jako velmi účinné projímadlo.

pěstována v Egyptě [Gn 40,9-11; Ž 78,47] i v Palestině [Iz 16,8-10]. *Hrozen. *Vino. Izrael je často přirovnáván k révovi [Ž 80, 8-16; sr. J 15,1-8; *Ratolest]. *Vinice.

Rez, hebr. *jérakón* [*járak* = zelenavě žlutý, zsinálý, sr. Jr 30,6], pětkrát ve spojení se suchem [Dt 28,22 »ruda«; 1Kr 8,37; 2Pa 6, 28; Am 4,9; Ag 2,18], nejspíše plíseň *Puccinia graminis*, jejíž výtrusy [spóry] jsou přenášeny větrem a ničí obilí.

U Jk 5,2n [Mt 6,19-20] jde o rez na kovu. Proti obecnému názoru, že se rez nechytá stříbra a zlata, stojí bible na tom, že i stříbro a zlato se kazí, pokud tvoří podstatnou část

bohatství. Jk 5,2n dokonce tvrdí, že rez z nahromaděného zlata a stříbra nejen bude svědectvím proti boháčům při posledním soudu - snad v tom smyslu, že raději nechali majetek zkazit, než aby jej dali chudým —, nýbrž i prostředkem trestu: stráví »těla vaše jako oheň«. R. svědčí nejen o pomíjitelnosti majetku, nýbrž také o pomíjitelnosti majitele.

Rezen, předměsti assyrského města Ninive, ležící směrem k *Chále [Gn 10,11n].

Rezin, 1. král damašský, současník Pekachův, Jotamův a Achasův, znepokojovatel Jotamův; proti Achasovi, králi judského, spojil se s Pekachem, králem izraelským, s nímž oblehl r. 734 Jerusalema [Iz 7,1 -9,12]. Předtím však se zmocnil judského města Elat u zálivu *Akabá* [2Kr 16,6]. V nesnázi obrátil se Achas o pomoc ke králi assyrskému Tiglat-falasarovi II., kterého získal bohatými chrámovými poklady. Assyrský král dobyl Damašku a Rezina zabil [2Kr 16,9].

2. Rezin z čeledi Netinejských, jejíž členové se navrátili ze zajetí babylonského se Zorobábelem [Ezd 2,48; Neh 7,50].

Ribai [= (Hospodin?) zápasí], Benjamínovec z Gabaa, otec Ittaie, jednoho z rytířů Davidových [2S 23,29; 1Pa 11,31].

Ribla, místo v zemi Emat, sev. od Damašku na pravém břehu řeky Orontes, při silnici, vedoucí z Palestiny do Babylona. Odtud řídil král babylonský svoje vojenské operace v Palestině a Feniicii. Zde také Nabuchodonozor zmrdoval zajatce z Jerusalema a Tyru. Zde byli usmrceni synové posledního krále judského Sedechiáše a Sedechiáš sám oslepen [Jr 39,5-6; 52,9n.26n; 2Kr 25,6.20n]. I egyptský král Necho zde měl hlavní stan po bitvě u Magedo. Do Ribla si dal předvolati judského krále Joachaza, sesadil jej a ustanovil za krále Joakima, syna Joziášova [2Kr 23,22].

Rifat [Gn 10,3], druhý syn Gomerův, zakladatel národa, nazývaného v 1Pa 1,6 Difat [přepsáním d za r].

Rinna [= zvučný křik], Judovec, syn Simeonův [1Pa 4,20].

Riziáš [= ?příjemný], Asserovec, syn Ullův [1Pa 7,39].

Rizpa [= ?horký kámen], dcera Aja, ženina Saulova, s nímž měla dva syny, Armona a Mifibozeta. Izbozet vytýkal Abnerovi, veliteli vojska, věrného Saulovi, že po smrti králově vešel k R-ě, aby si snad tak zajistil trůn. Na to se Abner hněvivě odvrátil od domu Saulova a přidal se k Davidovi [2S 3,6-8]. Oba syny R-y a pět synů Meroby, dcery Saulovy, vydal David Gabaonitským, když v zemi vznikl hlad pro Saulovo kruté zacházení s obyvateli tohoto města [2S 21,8-11]. Gabaonitští je zvěšeli »na hoře před Hospodinem«. R. opatrovala mrtvá těla tak dlouho, dokud jim David neposkytl řádný pohřeb spolu s ostatky Saule a Jonatana [2S 21,12-14].

Rmoutiti [se]. Ve SZ v překladu Kralicových je tak tlumočeno po každé jiné hebr. slovo, jež může znamenati působit bolest [Pl 3,51], žal [Gn 45,5], znepokojení [Ž 104,29], strach

[Gn 32,7], únavu, vyprahlost [Jr 31,12]. Také v NZ jde aspoň o šest různých řeckých výrazů, nejčastěji *lypeisthai* [= pociťovati bolest, *zármutek; opak radosti]. Učedníci se počali rmoutiti, když jim Ježíš oznámil, že jeden z nich je zrádcem [Mk 14,19]. Ale i Ježíš se počal r. a cítiti bázeň, když se připravoval v zahradě Getsemanské na vykupitelskou smrt [Mt 26, 37, sr. Žd 5,7n]. Před očima měl nevystižitelnou Boží cestu a vedl zápas o to, aby tuto cestu přijal s hotovostí a vnitřním souhlasem. »Pochopit a přijmout, že je to rozhodnutí milostivé a zároveň v plánu Boží cesty nezbytné, tot' vlastní jádro getsemanského zápasu« [J. B. Souček, Utrpení Páně, str. 98]. Tento zápas je právě vyjádřen slovy »rmoutiti se a teskliv býti«. Zápas, jenž byl posledním jeho pokusem, končil vítězstvím nad smrtí. Právě proto může Pavel napomínat věřící v 1Te 4,13, aby se nad smrtí svých drahých nermoutili, protože v Kristu mají naději vzkříšení. V Ř. 14,15 varuje Pavel čtenáře, aby nepůsobili žádnému bratru bolest pro pokrm, t. j. požívání kulticky nečistého masa. Křesťan se z lásky rád omezí ve svých právech, aby nezarmucoval bratra, jehož svědomí se nedovede v křesťanské svobodě přenést přes kultické předpisy.

U J 16,6n.20-22 připravuje Ježíš své učedníky na dobu, kdy budou ve světě zdánlivě sami. Svět se bude nad jeho odchodem radovat, protože jeho přítomnost jej znepokojovala v domyšlivé sebejistotě; učedníci však se budou na čas rmoutit, protože už nepatří světu [J 15, 19], ale jejich zármutek se obrátí v trvalou radost v obecenství s Kristem [J 16,22], proto trvalou, že nepochází ze světa [sr. J 16,33].

Z jiných výrazů, jež Kral. překládají r. se, je nutno připomenouti *tarassesthai*, [= chvítí se, býti zmaten J 14,1], *thorybazeisthai* [= znepokojovali se L 10,41; Sk 20,10], *odynásthai* [= býti bolestně pohnut Sk 20, 38], *penthein* [= *kvíletí, *plakati, naříkati Mt 9,15; 1K 5,2]. U Mk 14,6 má výraz r. význam »působiti nesnáze, těžkosti«. Hejčl-Sýkora překládá: »Proč jí to máte za zlé?« *Zármutek.

Roboám [= lid je rozšířen nebo (božský) Příbuzný rozšířil], prvorozený syn a nástupce Šalomounův [1Kr 11,43]. Jeho matka slula Naama, princezna ammonitská [1Kr 14,31]. Nastoupil vládu na trůně judskem v 41 letech. Kraloval 17 let [932-915], a to pouze nad kmenem Juda, Simeon a částí kmene Benjamin, zatím co severních deset kmenů, dávno žárlivých na přednostní postavení jihu proti severu a v poslední době úpějících pod vysokými daněmi, zvolilo si na *podnět proroka Achiaše někdejšího úředníka Šalomounova Jeroboáma. Stalo se tak na shromáždění zástupců 12 kmenů v Sichem Efraimově, když Roboám na radu mladších svých rádců odepřel zmírnění dávek a břemen z dob Šalomounových [1Kr 12,14]. Roboám nadto ještě neprozřetelně poslal Adurama k vybrání daní [1Kr 12,18; 2S 20, 24]. Z výpravy, kterou chystal proti odbojným kmenům, sešlo na radu a zakročení proroka Semaiáše [1Kr 12,21-24; 2Pa 11,1-4]. SZ nás

Roboám-Robota [783]

nenechává na pochybách, že k rozdělení říše došlo z důvodů náboženských na »potrání semene Davidova« pro pohanskou modloslužbu [1Kr 11,29-39]. Jeroboám snad podněcoval Sesáka, krále egyptského, proti Roboámovi. V pátém roce jeho vlády Sesák skutečně přitáhl s ohromným vojskem k Jerusalemu, kterého dobyl. Chrám zbavil pokladů a Roboáma uvedl pod plat [1Kr 14,25-28; 2Pa 12,2-12]. Ale ani severní říše Jeroboámovy neušla plenění, jak se dovídáme z nápisů egyptských ve chrámě karnakském. Proto také Jeroboám přenesl sídlo královské ze Sichem do Fanel v Zajordání [1Kr 12,25]. Zdá se, že se vojsko egyptské neodvázilo do hor efraimských. Sesákoví se však nepodařilo učiniti z Palestiny egyptskou provincií. Vrátil se s bohatou kořistí do Egypta. Roboám, který snad na čas uprchl z Jerusalema, vrátil se znovu k vládě. Rovněž Jeroboám přenesl sídlo vlády do Tersy. Roboám zahájil opevňování měst na jihu i na západě proti Egyptu a Filištinským [2Pa 11,5-12]. Města rozdělil svým synům, v jejichž čelo postavil korunního prince Abiáše, syna Maachy. R. měl 18 žen, 60 ženin, 28 synů a 60 dcer [2Pa 11,21]. Za něho ujal se uctívání Astarty, pěstované zvláště ženami Roboámovými [1Kr 14, 22-24]. Avšak myšlenka jednoty náboženské mezi severními a jižními kmeny nezmizela ani tehdy, když Jeroboám povýšil staré svatyně v Bethel a Dan na svatyně královské. Chrám jerusalemský působil přitažlivě zvláště na levity severní říše, kteří přešli do Jerusalema, když se v severní říši náboženství státní vlivem královým odpoutalo od zákona Mojžíšova. [2Pa 11,13-17]. Ale po třech letech i Judstvo propadlo modlářství [2Pa 12,1]. Nástupcem Roboámovým byl jeho syn Abiáš [915-912] [1Kr 14,21.31; 2Pa 12,13.16].

Robota, stč. = práce, těžkost; poddanství, nevolnictví; robotovati = pracovati, namáhati se. Hebr. výraz *mas*, který označuje r-u jako nevolnickou, nucenou práci, Kral. ani jednou nepřekládají slovem r., nýbrž daň [Gn 49,15; Est 10,1] nebo *plat [Ex 1,11; Joz 16, 10; Sd 1,30.33; Př 12,24]. »Uvésti pod plat« = uložiti robotnické práce [Dt 20,11; Joz 17,13; Sd 1,28.35; 1Kr 9,15.21; 2Pa 8,8; Iz 31,8; Pl 1,1]. R-ou myslí Kral. každou těžkou, nesnadnou práci. Překládají tak tvary hebr. slovesa *'abad* [= otročiti, sloužiti Ex 1,14; 2,22], dále subst. *siblá* [= nošení břemen Ex 5,4n; 6,6n; sr. Ex 1,11], které v Ex 2,11 překládají také trápení. *'áséb* v Iz 58,3 označuje robot-níka i jeho těžkou práci. Hebr. *g^erušá* v Ez 45,9 vydírání, vykořisťování. Podle Dt 29,11 uložil Mojžíš cizím uprchlíkům z Egypta, kteří se přidali k Izraelcům, donášení dříví a vody k obětem. Závazek roboty přijímali na sebe všichni, kteří se Izraelcům dobrovolně vzdali [Dt 20,10n, Kral. uvést pod plat; sr. Joz 9,23; 16,10]. Šalomoun »uvedl pod plat« všechny Kananejce [1Kr 9,21], ale rozšířil robotu i na Izraelce, když podnikal nádherné

[784] Roční-Rodina

a nákladné stavby [1Kr 12,4]. Jen kněží, levité a novomanželé byli osvobozeni od »obecní práce« [Dt 24,5]. O svátcích všecka robotná práce byla zakázána [Lv 23,7n.21.25.35n; Nu 28,18.25n; 29,1.12.35].

Roční beránek, ovce, koza, volek, t. j. toho roku narozený, nemající ještě celý rok [Lv 12, 6; 14,10; Nu 15,27; Mi 6,6 a j.].

Rod. Izraelská společnost se skládala z rodin [*bait* = dům]; rodiny téhož otcovského původu tvořily rod [*bét 'áb*, Neh 7,61]; několik rodů dohromady tvořilo čeleď [*mišpáchá*], z čeledí, odvozujících svůj původ od téhož praotce, vznikl kmen [*matté, šebet*]. Kral. však překládají slovem r. ještě několik hebr. výrazů, z nichž každý má zvláštní obsahové zabarvení. Tak *mólédet*, odvozené z hebr. *jálad* = porodit, zplodit, znamená potomstvo, příbuzenstvo [sr. Gn 12,1; 24,4], rodinné poměry [Gn 43,7]. Hebr. *'élef* [= tisíc, ale také vrh, plod Dt 7,13; 28,4] překládají Kral. v Sd 6,15 rod. Hebr. *čaj* [= život; stan, v němž vznikl život; pokolení, kmen] je přeloženo r. v 1S 18,18. Ale i *mišpáchá*, překládané obvykle čeleď, je u Jb 31,34 tlumočeno výrazem r. Chtěl-li Izraelec vyjádřit místní původ, užil výrazu *na'ar* [= hoch] a přidal zemi původu: 1S 30, 13 doslova »chlapec jsem z Egypta«. České »býti rodem ze Sionu« je hebr. vyjádřeno »narozen na Sionu« [Ž 87,5]. Hebr. *dór* [= *pokolení, *rodina] znamená generaci, mající téhož společného předka a tytéž charakteristické vlastnosti nebo prožívající tutéž dobu [Gn 17,7.9.12; Ex 12,14.17; Lv 3,17; 6,18; ve smyslu současníci Iz 53,8]. Tato generace trvá tak dlouho, jak dlouho žije její poslední člen [Ex 1,6 sr. Nu 32,13; Sd 2,10; Kaz 1,4]. Hebr. *tólédót* [odvozeno od slova *jálad* = zplodit; tedy »zplození«] užívá hebrejštiny tam, kde chce vyjádřit, co se stalo z působnosti toho neb onoho, tedy kde jde o jakési dějiny. Gn 2,4 mluví o rodech nebe i země, t. j. podává výčet toho, co se stalo se stvořeným světem a na tomto světě. »Kniha rodů Adamových« [Gn 5,1] je líčením toho, co se stalo se stvořeným člověkem [sr. Gn 10,1; 11,10.27; 25,12.19n; 36,1nn]. Kral. proto někdy hebr. *tólédót* překládají případně výrazem »příběhové« [Gn 6,9; 37,2; Nu 3,1]. Tyto příběhy mohly být nakonec vyjádřeny nejstručnějším způsobem tak, že byla prostě vypočítána jména, kolem nichž a s nimiž se zběhly určité události [Gn 36,9n; Rt 4,18; 1Pa 1,29nn], takže vzniklo něco podobného *rodokmenu. Ale hebr. rodokmen se nenazývá *tólédót*, nýbrž *šéfer ha-jachas* = kniha rodu [Neh 7,5]. Určitý tvar slova *jachas* znamená: dát se zanést do rodového seznamu [sr. 2Pa 12,15; Ezd 2,62; Neh 7,64].

V NZ je tak přeloženo několik řeckých výrazů. *Genea* ve smyslu generace, období, údobí [Mt 1,17; hebr. *dór*; Sk 8,33 sr. Iz 53, 8]. *Genos* [= pokolení, příbuzenstvo, »rodina«, sr. Sk 17,28], lid [1Pt 2,9, sr. Iz 43,20n]. Podle

Zj 22,16 představuje Kristus celý r. Davidův a je jeho vyvrcholením a splněním všeho toho, co Bůh tímto r-em obmyslel. *Syngeneia* = příbuzenstvo [L 1,61]. *Genesis* [= narození Mt 1,18; L 1,14] může být také překladem hebr. *tólédót* [Mt 1,1 *Rodokmen]. Řecké *genealogia*, jež se vůbec nevyskytuje v LXX, znamená rodopis, rodokmen. *Melchisedech byl knězem Boha nejvyššího, ačkoliv se nemohl vykázat kněžským rodokmenem [Žd 7,3.6; sr. Ezd 2,61-63], a tak se stal obrazem velekněžství Ježíše Krista. Je těžko přesně určit, co je míněno »vypravováním, vyčítáním r-ů« [1Tm 1,4; Tt 3,9, řecky *genealogia*]. Nejspíše jde o Židy [nikoli judaisty, t. j. křesťany židovského původu], kteří propagovali gnostické nauky, smíšené s živým zájmem o rodokmeny, zvláště sz, které rozšiřovali vsuvkami [na způsob apokryfické a apokalyptické literatury], takže vznikly »básně [mythy] a vypravování r-ů«. Někteří vykladači mají za to, že šlo o vypočítávání postupné řady éonů [světových údobí], ale není doloženo, že by gnostikové tyto řady nazývali genealogiemi.

Rodanim [1Pa 1,7; v Gn 10,4 Dodanim], syn Javana, syna Jafetova, jehož potomci se usadili na ostrově Rhodu. *Dodanim.

Ródé [= rúže], jméno služebné dívky, která oznámila příchod Petřův ke dveřím domu Marie po jeho zázračném vysvobození z vězení [Sk 12,13-16].

Rodička, ta, která rodí, matka [Př 17,25; 23,25; Pis 3,4; 6,8]. *Bolest. *Porod.

Rodičové. *Manžel, manželství. *Matka. *Otec.

Rodina. 1. Terminologie. Výrazem r. překládají Kral. několik hebr. a řeckých výrazů, z nichž o některých byla zmínka v hesle *Rod. Na př. *mólédet* [= potomstvo, příbuzenstvo Est 2,20; 8,6], *dór* [= pokolení, generace. Ž 14,5; 73,15; 112,2; 145,4; Iz 41,4; Jr 7,29], *zéra'* [= semě, Ž 22,24], *se'ésáim* [= potomstvo, děti, Jb 21,8; 27,14], *mišpáchá* [= čeleď *Rod; Gn 24,38; Joz 6,23; 1S 20,6; Ž 107,41; Jr 10,25], *l'óm* [= lid, národ, Iz 51,4]. Řecké *syngenes* [Mk 6,4] znamená příbuzného, *syngeneia* [Sk 7,14] příbuzenstvo; *genos* [Sk 17,28n] potomstvo, rod; *patria* [Ef 3,15] pokolení, jež má jednoho otce. Bůh je Otcem všech kmenů, rodů a rodin, ať lidských nebo andělských. To, co my nazýváme r., je hebr. *bait* [= dům, Ž 114,1], *bét 'áb* [= dům otcův, domácnost]. Přitom ovšem je nutno mít na paměti, že nebylo často přesně rozlišováno mezi výrazy *bét 'áb* a *mišpáchá*. Neboť dům otcův se brzy proměnil v čeleď, jež zůstávala pohromadě [Gn 24,38-41; sr. Gn 7,1.13]. Ve všech těchto případech jde o jednotku fyzickou a psychickou. Kdykoliv chtěl Izraelec vyjádřit, že jde o takovou pospolitost společného charakteru, vždy k tomu užíval některého z uvedených výrazů [rodina, *rod, *čeleď, *pokolení: Am 3,2; Mi 2,3; Neh 7,61; Jr 31,1; Gn 8,19].

2. Ráz sz rodiny. Podle Gn 1,27 teprve muž a žena dohromady tvoří člověka; muž

a žena jsou jedno tělo, t. j. lidská bytost je úplná teprve v manželství. Tento základní biblický názor ukazuje, jak důležité místo zaujímal r. ve sz myšlení. R. tvořila základ společenského života tak, že Izraelec nedovedl myslit o menších nebo větších celcích lidské společnosti jinak než v pojmech vyrostlých z rodinného života. Izrael mu byl sdružením čeledí izraelských [Jr 2,4; 31,1; Mi 2,3], severní a jižní království mu byla dvěma čeleděmi [Jr 33,24], ba všecken Izrael mu byl jednou rodinou [Jr 8,3] mezi ostatními rodinami [čeleděmi] na světě [Am 3,2; sr. Jr 10,25; Za 14,17n]. R. byla Izraelcům tak důležitá, že novomanžel byl osvobozen od vojenské služby v prvním roce manželství [Dt 24,5].

Přítom nutno mít na paměti, že r. pro Izraelce byla nejen fyzickou, ale i psychickou [duševní a duchovní] pospolitostí, jak přesvědčivě ukazuje Pedersen [Israel 1926]. R. tvořila základní kultickou jednotku [sr. Ž 122,4; 145,4]. Být otcem znamenalo v nejstarších dobách být současně i knězem [Gn 12,7n; 13,18; Ex 12,14.17.21; 1S 20,29; sr. Sd 18,19; Jb 1,5]. Proto žena nesměla být volena z rodiny, která by mohla přinést do nové domácnosti duchovní prvky, jež by muž nebyl s to asimilovat. To by narušilo r-u, jež má nésti charakter otců. Proto hledá Abraham pro Izáka, nevěstu mezi svými příbuznými v Mesopotamii [Gn 24,4.38.40]. Ani v Lv 18 nejde o předpisy zdravotního rázu, nýbrž o příkazy a zákazy, jejichž cílem je uchování duchovní neporušenosti r-y. Proto byl sňatek nikoli jen záležitostí těch, kteří chtěli vstoupit do manželství, nýbrž i jejich rodin [sr. Sd 14,2 s Gn 24,4nn]. Sňatkem se postupně sbližují obě r-y: r. nevěstina dala něco ze své krve r-ě ženichově, která však musí dát v náhradu peníze nebo dar nejen jako náhradu, nýbrž - podle výkladů Pedersenových k psychologickému vyrovnání rovnováhy sil, neboť i majetek byl pokládán za jejich nositele. Žena nepřerušila sňatek styky a souvislost se svou rodinou, i když má jméno mužovo [Iz 4,1]. Výjimku tu snad činil pouze sňatek královský [Z 45,11]. Z domova dostane žena určitý dar, který však není věnem v našem slova smyslu, nýbrž - podle Pedersena - jakýmsi magickým poutem k otcovskému domu [sr. Gn 31,15n; 1Kr 9,16]. Tímto darem se žena stává do určité míry nezávislou na svém muži. Byla-li žena zapuzena, vrátila se do domu svého otce [sr. Lv 22,13]. To, že Rut, ač ovdověla bezdětná, opustila svou zemi a provázela svou tchyni [Rt 1,5-16], bylo pokládáno za zvláštní výraz přichylnosti a vlastně za výjimku. Neboť přetrhání souvislosti s vlastní r-ou bylo něčím neobvyklým.

Hlavou a středem r-y byl v dobách, o nichž nám vypravuje bible, muž. Jako takový měl jméno *ba'al*, t. j. vlastník a pán, jenž rozhodoval o charakteru rodiny. Je příznačné, že až na jednu výjimku [*Pán 1.] nikde ve SZ neobjdeme pro manžela v izraelské r-ě označení *'ádôn* [= svrchovaný, absolutní pán]. Jen

v poměru k otroku nebo poraženému nepříteli je muž *'ádôn*, kdežto ve vlastní rodině je *ba'al*, jemuž r. patří, ale již patří také on jako ten, jenž má k ní určité povinnosti. Proto bývá spíše nazýván otcem, kterýžto výraz označuje příbuzenství a hlavně autoritu. V tom smyslu nazývají služebníci Námánovi svého pána otcem [2Kr 5,13] právě tak jako žáci proroka [2Kr 2,12] a občané kněze [Sd 18,19]. *Poddán býti.

Účelem r-y bylo plození dětí [Gn 1,28], u Izraelců hlavně synů, kteří přejímají a dále nesou sílu otcovu a tím i jeho charakter [sr. Mt 23,31; také Mt 5,44]. Mužům záleželo na uchování jména, v němž Izraelci viděli nositele »duše« [sr. 2S 14,7; *Památka]. Zde snad je také jedna z příčin sz mnohoženství a skutečnosti, že muž mívával vedle manželky nebo manželek i ženiny [konkubiny]. Někdy neplodná žena sama vyhledala svému muži ženinu, aby se dočkala mužského potomka [Gn 16,1nn]. Zdá se, že za bezdětné byly pokládány i ty ženy, které měly jen dcery [sr. 1S 1,11]. Je však příznačné, že Lában zavazuje Jákoba, aby neměl více žen než Ráchel a Líu [Gn 31,50], a že izraelské zákonodárství se snažilo omezit mnohoženství. Tak Dt 17,17 zakazuje králi zvětšovat počet svých žen a spisy, vyrostlé z prorockého ducha, ozývají se nejedním protestem proti mnohoženství. Adam a po něm i Noé, zakladatelé lidského pokolení, jsou představiteli monogamie a tedy jejím doporučením. To, že Kain je v bibli první bigamista, má snad naznačit, že mnohoženství je důsledkem pádu člověka. Také to, že bible udává příčiny dvouženství Abrahama [Gn 16] a Jákovova [Gn 29,23], naznačuje, že pisateli těchto vyprávění nebylo dvouženství tak docela samozřejmé. Ozeáš pak a jiní proroci kreslí monogamistické manželství jako obraz spojení mezi Bohem a Izraelem [Ez 16,8] a modlářství vyhlašují za nevěrnost tomuto duchovnímu svazku.

3. Postavení ženy v rodině. Přese všechny tendence, směřující k monogamii, zůstalo přece jen mnohoženství nebo dvouženství až do doby nz. Tím se stávalo postavení ženy v r-ě těžším a složitějším. Byla pokládána za majetek mužův [viz Ex 20,17] a musela se podílet s jinými ženami nebo ženinami o svá práva. Její děti sice měly nárok na větší část dědictví [Dt 21,10-17], ale i děti ženin mohly uplatňovat svá dědická práva [Gn 21,10; Sd 11,2]. Zdá se pak, že postavení ženiny nebylo nikterak ponižující [sr. Gn 16,4nn; Ex 21,10].

Muž směl zapudit manželku i z důvodů pro naše citění ne dosti závažných [*Propouštění]; vystavil jí prostě lístek zapuzení a vrátil i její majetek, který si přinesla [na př. otrokyně, sr. Gn 30,4.9]. Ale Zákon všelijak omezoval toto právo [Dt 22,13-19.28n; sr. Iz 50,1; Mal 2,14nn]. Tak na př. žena nebo ženina, jež byla zprvu koupěna jako otrokyně a pak pojata za manželku, nesměla být už prodána [Ex

[786] Roditi

21,7-11; Dt 21,10-17]. Žena neměla práva na rozlučku; v nutných případech však se mohla dožadovat ochrany své rodiny. Na ženě byla žádána naprostá věrnost [Nu 5,11-30], zatím co muž byl trestán jen tehdy, porušil-li práva jiného muže [Lv 19,20; 20,10; Dt 22,22nn]. I v otázkách náboženských mohl muž omezit svobodu své ženy a zrušit na př. její sliby jako neplatné [Nu 30,7nn]. Vše to ukazuje, jak průměr lidu izraelského pokulhával za duchem, který ovládal SZ [sr. Gn 2,18, jež Karafiát překládá: »kteráž by jeho roveň byla«. Přesto však, že se žena zdála být pouhým majetkem mužovým, čteme v bibli o pozoruhodných a vlivných manželkách a ženách vůbec [Sára Gn 16,5nn; Rebeka Gn 27,13n.42nn; Debora Sd 4,4nn; Dalila Sd 16,6nn; Abigail 1S 25, 14nn], jež dovedly uplatnit svou vůli a vynutit si úctu. Zdá se, že postupem času a osobním vlivem přestávala být žena pouhým majetkem. Kniha Příslloví vyzdvihuje, že rozumná manželka je dar od Hospodina [Př. 18,22; 19,14] a pje chválu na statečnou ženu [Př 31,10nn].

4. Děti byly považovány za požehnání od Hospodina [*Dítě]. Výchova náležela nestejnou měrou otci a matce [Ex 2,7; 13,8n; Dt 6,7nn.20nn]. Je přirozené, že matka měla na děti větší vliv než otec [sr. Př 31,1]. Snad proto u králů izraelských jsou tak často jmenovány i jejich matky. Sr. také Iz 66,13. Ovšem synové záhy přešli pod výchovný vliv otcův nebo v zámožnějších rodinách - zvláštěních pěstounů [Ex 13,8; Dt 4,9; 2Kr 10,1.5; 1Pa 27,32; Iz 49,23]. Otec měl téměř svrchovanou moc nad dětmi. Rozhodoval o jejich ženitbě [Gn 24,4; 28,2; Sd 14,2n] a měl právo prodati své dcery, ale nikoli cizincům [Ex 21,7n]. Podle Sd 11, 39 se zdá, že měl právo nad životem i smrti svých dětí [sr. Gn 38,24; Dt 21,18-21]. Na druhé straně byla dětem Zákonem nařízena naprostá úcta a poslušnost k rodičům [Ex 20,12; Dt 5,16; Ex 21,15.17; Lv 20,9; Př 1,7n; 20,20; sr. Ez 22,7; Mt 15,4]. Podle Gn 34 se zdá, že bratří byli strážci svých sester [sr. také Gn 24,29]. Zdá se také, že nebylo činěno podstatného rozdílu mezi legitimními a nelegitimními dětmi v našem slova smyslu. Záleželo na otcovství [ale sr. *Dědic]. Dokonce i Jefe, syn nevěstky, byl vychováván s ostatními dětmi v rodině a jen násilím mohl být vyhnán z otcovského domu [Sd 11,1n.7].

5. Rodinné povinnosti a práva. Z přesvědčení, že r. tvoří fyzický a psychický organismus, k němuž se mohli připojit také otroci, jestliže se podrobili obřizce a uznali Hospodina [sr. Gn 24,12], plynuly rozmanité povinnosti. Muž musel ovšem pečovat o výživu a ochranu své r-y [*Patriarcha]. Jednou z těžkých povinností každého mužského člena rodiny byla t. zv. krevní msta [*Mstitel], aspoň v dobách primitivnějších. Neboť to, co postihlo jednoho člena r-y, týkalo se všech. Ale také to, co spáchal jeden člen r-y, postihlo všechny [Nu 16,

27-33; Joz 7,24; 2S 3,29; 2Kr 9,7-9; 10,12-14], ať už šlo o hlavu rodiny nebo kohokoli z ní [2S 14,9]. Platilo heslo: Jeden za všechny, všichni za jednoho. Na druhé straně Boží přízeň, projevená hlavě r-y, týkala se všech [Gn 6,18; 7,1, sr. Ex 20,5n].

Od matky se očekávalo, že bude mít děti [Gn 24,60; 30,1], hlavně ovšem syny, kteří jedině se mohli stát nástupci otcovými v rodinném kultu. Neplodnost byla pokládána za neštěstí, ano i za Boží soud [1S 1,5nn]. Neboť plně úcty v r-ě dosáhla žena teprve tenkrát, povila-li syna [1S 1,6n, sr. Gn 16,4; 30,1n]. Pak už r-ě nehrozil zánik.

Ze snahy, aby byl zachován rod a jeho jméno, vzniklo zřízení t. zv. *levirátního sňatku. Bezdětná vdova mohla totiž žádat, aby ji pojal její švagr za manželku. Syn, který se případně z takového sňatku narodil, byl považován za syna zemřelého manžela [Dt 25, 5-10; Mt 22,25nn].

Nástupcem otcovým v rodině byl prvorozený syn. Po smrti otcově přejímal všechny povinnosti a práva hlavy r-y, především povinnosti náboženské [obětnické]. Otec ovšem byl oprávněn změnit právo prvorozenství, měl-li k tomu závažné důvody [sr. Gn 49,3-4]. Nezanechal-li otec syna, nastupoval místo něho spíše za syna přijatý otrok nežli dcera [Gn 15, 2n; 1Pa 2,34n]. Ale Nu 27 a 36 mluví už také o dědictví dcer.

6. Nový Zákon. Je samozřejmé, že Ježíš stál na půdě sz, když mluvil o r-ě [Mk 10,7]. Připomínal příkázání úcty k rodičům a očistil je od tradičního nánosu [Mk 7,10nn; 10,19]. Manželství pokládal za nerozlučitelné [Mk 10,2-9; Mt 5,31n; 19,3-9] a své poselství dokládal výrazy, vzatými z rodinného života [Mt 21,28nn; 22,1-14; L 11,11; 15,11-32] a sebe přirovnával k ženichovi [Mt 25,1-13; Mk 2,19]. Ale manželství ani rodinu nepokládal za nejvyšší statek. Nad rodinou stojí Bůh sám a jemu má sloužiti i rodina i manželství. Jsou případy, kdy Boží volání je tak důležité, že přesahuje rodinné povinnosti [Mt 8,21n; Mk 1,20] a dokonce přivádí k rozporu s rodinou [Mt 10,35nn; 12,46nn; Mk 13,12]. Od svých učedníků žádá totéž, co Bůh žádal od Abrahama [Gn 12,1] a co SZ očekával od levitů [Dt 33,9]. *Panic. Ježíš stvořil novou pospolitost, jež stojí nad r-ou [Mk 10,29n; sr. 3,31- 35], ale právě tato nová pospolitost je s to proměnit všechny lidské vztahy, i rodinné, v obraz obecnosti mezi Kristem a jeho církví [Ef 5,25-31]. Ap. Pavel křtil v tom smyslu celé rodiny [Sk 16,15.31nn, sr. 11,14; 18,8] a sestavoval pro ně příkazy, jež plynuly z přesvědčení, že jde o pospolitost »v Pánu« [Ef 6,1nn; Ko 3,18nn]. O ženě před Bohem sr. Ga 3,38. *Manžel, manželství.

Roditi. *Naroditi se. *Plození. *Zploditi. *Zroditi. Obrazně o nespravedlivých soudcích, kteří jsou těhotni nátiskem, takže výsledek jejich soudovské činnosti nemůže být nic jiného než nepravost [»rodí nepravost«, Iz 59,4, sr. Z 7,15]. Už ve SZ poměr mezi žákem a učite-

lem [2Kr 13,14; 2,12; sr. Mt 23,8-10], poddaným a králem [2Kr 6,21], členy kultické obce a knězem [Sd 17,10] býval vyjadřován poměrem syna a otce. Právě tak to bylo mezi ra-bínskými mistry a jejich žáky. Pavel jde dokonce tak daleko, že mluví o sobě jako o otci [1Te 2,11], který své duchovní děti »vždy znovu s bolestí rodi, až by Kristus v nich nabyt podoby« [Ga 4,19 v Žilkově překladu]. Myslí přitom na kázání evangelia, skrze něž plodí věřící [1K 4,15; Fm 10], a to nikoli jen jednotlivce, nýbrž celé sbory.

Rodokmen. *Rod. Téměř u všech starověkých kulturních národů se setkáváme se seznamy praotců, jež svědčí o probouzejícím se smyslu pro dějiny. Egypťané, Babyloňané a Arabové pečlivě zaznamenávali jednotlivé články svého původu. Římané a Řekové se snažili chybějící články rodokmenů nahradit mythologickými vypravováními. Bible udává nejen r. Izraelců, nýbrž i různých národů. Téměř všechny tehdy známé lidské rasy odvozuje duchaplnými r-y z jednoho pračlověka, Adama, aby, jak zdůrazňuje talmud [Sanhedrin 38], nikdo se pyšně nad druhé nepovyšoval a spravedliví nemohli říkati »my jsme syny spravedlivého«, ani nešlechtníci »my jsme potomky nešlechtníků«. První rodokmenný seznam v bibli se vztahuje na potomky od Adama do Noema, a to ve dvou verzích: Gn 4,17nn mluví o sedmi generacích; Gn 5, 1-32 o desíti generacích. Druhý r. je t. zv. r. národů v Gn 10,1-31, kteří jsou odvozováni od synů Noemových, Sema, Chama a Jáfeta. Třetí je doplňkem Gn 10,20-32 a vypočítává deset generací Semových až po Abrahama [Gn 11,10-26]. Čtvrtý je pokračováním r-u Semova z linie Náchorovy až k Rebece [Gn 22,20-23]. Pátý obsahuje výpočet synů Abrahamových z Cetury a tím i národů, odvozujících svůj původ také od Abrahama [Gn 25, 1-7]. Šestý vyjmenovává potomky Abrahamovy přes Izmaele [Gn 25,12-18]; sedmý potomky syna Izákova Ezaua-Edoma [Gn 36, 1-43]; osmý potomky Jáкова-Izraele [Gn 35,23-27; 46,8-28]. Devátý vysvětluje původ Mojžíšův a Aronův výpočtem potomků Ru-benových, Simeonových a Léviových [Ex 6, 14-27]. Desátý je prvním celkovým r-em Izraelců s vyloučením levitů [Nu 1,5-47]. Jedenáctý je výpočtem s hlediska vojenského [Nu 2,1-33]. Dvanáctý je r-em Lévi a Aro-novců ve vztahu k službě chrámové a kněžské [Nu 3,1-39]. Třináctý je výpočet Izraelců [mimo potomky Lévi] ve vztahu k přidělení země v Palestině [Nu 26,1-53]. A konečně čtrnáctý je r. levitů [Nu 26,53-63]. Na tyto »úřední« r-y se směl odvolávat každý Izraelec, cítil-li se ohrožen ve svých právech na přiděl půdy [Nu 27,1-7; 36,1-13; Joz 17,3nn]. U vynikajících jednotlivců se udával částečně i jejich r. [Ex 35,30,34]. Zvláště knihy Paralipomenon si libují v r-ech už všelijak doplněných a upravených [1Pa 1-9]. Měly velký význam při obnově státního a náboženského života po návratu ze zajetí babylonského, když

Rodokmen-R. Ježíšův [787]

se země musela znovu rozdělovat a když levitě a kněží museli vykázat svůj původ, aby se mohli ujmout posvátných služeb i výsad. Také v knize Ezdrášově a Nehemiášově máme trojí seznam navrácených exulantů [Ezd 8,1-14; Neh 12,1-26; Neh 11] a trojí r-y [Ezd 2,1nn; 10,18-44; 7,1-5]. Knihy Paralipomenon a Ezdráš-Nehemiáš byly dokonce nazývány »Svitky rodokmenných seznamů« nebo prostě »Kniha r-ů«. Těmito r-y se řídilo dědické právo, přiděl půdy, oprávnění k chrámové službě [Ezd 2,61n; Neh 7,64], poměry man-želské a výkupné právo prodané půdy nebo prodaných domů. Nešlo tu o kastovníctví. Ovšem, že po návratu ze zajetí bylo těžko prokázat vždy dostatečně dosti dlouhý a nepřerušovaný r., takže byl nakonec vyžadován pouze pro kněze. Míšna mluví o zvláštním úřadu ke zhotovení r-ů, který zasedal v jedné ze síní jeruzalémského chrámu. Herodes I. však prý dal zničit všechny r-y, jež byly uloženy v chrámu, aby zakryl svůj nízký původ a zlomil rodovou pýchu některých Izraelců, zvláště velekněží, kteří se chlubili r-y, zahrnujícími dobu prý až 2000 let. Od té doby se udržovaly jen r-y v podobě komentářů ke knihám Paralipomenon, v nichž r-y Davidovců zaujímaly vynikající místo. Vždyť právě z rodu Davidova byl očekáván Mesiáš! *Rodokmen Ježíšův.

Při studiu sz r-ů nutno mít na paměti, že se často podstatně liší od našeho pojetí genealogie. Izraelec dával někdy přednost schematické souměrnosti před výčtem všech potomků jednotlivých článků rodokmenových. Mnozí jsou vynecháni, aby bylo dosaženo určitého čísla. Tak od Adama do Noema je vypočteno 10 generací, od Sema do Abrahama rovněž 10; Noe měl 70 synů, rovněž Jákovův dům měl 70 duší [Gn 46,27]. Většinou nutno chápat genealogii jako výpočet nikoli jednotlivců [Gn 10,8-10], nýbrž kmenů; syn může označovat obyvatelstvo určitého území, kmen nebo národ [Gn 10,2-22] nebo i město [Gn 10,15; 25,2-4; 1Pa 2,50-55. *Syn]. Výraz »zploditi«, »poroditi někomu« pak nutno často chápat v širším slova smyslu: »býti původcem«, praotcem, zakladatelem. R-y sloužily také k uchování vypravování o důležitějších představitelích rodu. To, co pro nás jsou letopočty v přehledu dějin, byla pro Izraelec jména jednotlivých článků v r-u.

Rodokmen Ježíšův. Podle tradičního pojetí máme v NZ dvojí r. J., dvojí genealogii, a to u Mt 1,1-16 vzestupný od Abrahama do Ježíše, u L 3,33-24 r. sestupný od Ježíše, druhého Adama, až k prvnímu Adamovi. Oba celkem souhlasí ve jménech od Abrahama po Davida. Ale v ostatních se oba »rodokmeny« značně liší. U Mt máme davidovskou linii, jak se vyvíjela prostřednictvím Salomounovým, u L je linie Salomounova bratra Nátana. Tato rozličnost je patrná z následující tabulky, sestavené ve vzestupném pořadí:

[788] **Rodokmen Ježíšův**

Mt	L
David	David
Salomoun	Nátan
	Matata[n]
Roboám	Ména[m]
Abiáš	Melea
Aza	Eliachim
	Jónam
Joza fa t	Josef
Jorám	Juda
	Simeon
	Lévi
	Matat
Oziáš	Jórim
Joátam	Eliezer
Achas	Józa [Jozue]
Ezechiáš	Er
Manasses	Elmódam
Amon	Kozam
Joziáš	Addi
Jekoniáš	Melchi
	Neri
Salatiel	Salatiel
Zorobábel	Zorobábel
	Resa
	Johan [a] n
Abiud	Joda [Juda]
	Jozech [Josef]
	Semei[n]
Eliakim	Matatiáš
	Mahat
Azor	Nagge
	Esli
Sádoch	Naum
	Amos
Achim	Matatiáš
	Josef
Eliud	Janna[i]
	Melchi
Eleazar	Lévi
Mátan	Matat
Jákob	Heli
Josef [muž Marie]	Josef [muž Marie]

»Rodokmen« Mt navazuje na 1Pa 2,1-15; 3,10-15; Ezd 3,2, ale liší se i od těchto předloh. Rodokmen L navazuje na Gn 5; 10,21-25; 1Pa 1,1-27.

Vzájemná odlišnost obou t. zv. r-ů byla různě vykládána. Prvním vykladačem byl lékař Sextus Julius Africanus [zemřel kolem r. 280 po Kr.], který se dovolává rodinné tradice, podle níž došlo v t. zv. r-u Ježíšově k několika *levirátním sňatkům [Dt 25,6]. Jákob, tělesný otec Josefův podle Mt, byl bratrem Heliovým, protože měli tutéž matku Esthu, jež se po smrti svého manžela Mátana [Mt 1,15] provdala za jiného muže [Africanus uvádí jeho jméno jako Malchi], jemuž porodila Heliho [L 3,23n]. Heli zemřel bez mužských potomků a jeho vdova si podle levirátního práva vzala za muže jeho bratra Jákoba. S ním měla Josefa, ale právně byl Josef připsán bezdětnému Heliovi. Tak mohl Mt napsat: »Mátan zplodil Jákoba. Jákob pak zplodil Josefa« a

L »Syn Josefův, kterýž byl Heli, kterýž byl Matatův«.

Po reformaci se u některých vykladačů ujal názor, že seznam Matoušův uvádí r. Josefův jako dědice davidovského trůnu, kdežto u Lukáše že jde o r. Mariin, aby byl dokázán i její davidovský původ. Je ovšem záhadou, že Marie není ani v r-u Matoušově ani Lukášově vůbec uvedena, takže jsou jen dohady, že Marie byla dcerou Heliovou [podle jiných Jákobovou z rodokmenu Matoušova]. Krom toho ani u Židů ani u Řeků a Římanů nebylo zvykem počítati r. se strany matčiny. Z apokryfních spisů pak je známo, že otec Mariin se jmenoval Joachim.

Přijatelnější výklad podává Zahn ve svém komentáři k Mt [3. vydání 1910]. Má s Chrysostomem za to, že nadpis Mt 1,1 »biblos genešós«, který Kral. překládají »Kniha *rodu«, patří k celému evangeliu, nikoli jen k Mt 1,2-17, a že vůbec nejde o rodokmen [řecky *genealogia*], vyčtení předků určité osoby, nýbrž o *tólédôt* [= příběhy, Gn 6,9; 37,2; Nu 3,1; *Rod], příběhy života Ježíšova, v němž dějiny Izraele od Abrahama a Davida dosáhly svého cíle. Mt-ovi [ba ani L-ovi] vůbec nejde o to, aby dokázal, že Ježíš je z rodu Davidova - kdyby to chtěl dokázat, začal by Davidem, nikoli Abrahamem -, neboť o tom, že Ježíš byl Davidovec, nepochybovali ani jeho nejuhlavnější nepřátelé a jeho veřejně vy- stoupení by bylo jinak nepochopitelné. Mt ve svém evangeliu chce předvésti příběhy Ježíšovy tak, aby bylo patmo, že právě Ježíš z mnoha tehdy existujících potomků Davidových [sr. Mt 11,3] je Mesiáš, t. j. že v něm byla splněna zaslíbení, daná královskému domu Davidovu a Abrahamovi. T. zv. r. Mt-ův jsou vlastně dějiny Izraele v kostce: Abraham je kořen, v němž se Izrael odlišil od dějin ostatního lidstva, Ježíš Kristus je vyvrcholením těchto dějin. Ze Mt-ovi nešlo o r., je vidět i z toho, že mnoho jmen z 1Pa 1,34; 2,1-15; 3,1-19; Rt 4,18-22; 1Pa 3,19-24 vynechává a pro dobu po Zorobábelovi uvádí jména, o nichž v bibli nic není, a že uměle vypravuje svůj výpočet podle schematu 3x14 [Mt 1,17]: do Davida uvádí 14 rodných jmen; v Davidovi mu dočasně vyvrcholují dějiny, začaté Abrahamem; od Davida do zajištění babylonského uvádí rovněž 14 rodných jmen. Deportace vyvoleného národa a ztráta politické samostatnosti Izraele je M-tovi druhým vrcholem dějin, k němuž došlo pro hříchy vládců, z nichž někteří [v. 7-11] se ani nemohli stát nositeli Božího zaslíbení [2S 7,12-16]. Ale aby Mt dosáhl čísla 14, musel vynechat mezi Jóramem a Ozeášem [= Uziášem, Azariášem] tři krále: Ochoziáše, Joasa a Amaziáše. Podle Hieronyma k tomuto vymýcení jmen tří králů došlo proto, že pocházeli z rodu bezbožné Jezabel. Nejde tu však v žádném případě o omyl, nýbrž o úmyslné přizpůsobení schematu 3x14. Katoličtí vykladači upozorňují na to, že číslo 14 je symbolickým číslem jména Davidova [*dalet* = 4, *vav* = 6, *dalet* = 4. Jméno David

mělo tyto tři souhlásky $dvd = 4+6+4 = 14$. Ve třetí řadě však máme v dnešním Mt-ově textu pouze 13 jmen. Zahň překladače evangelia z aramejštiny do řečtiny, když vynechal Joakima a Jekoniáše uvádí jako syna Joziášova, ač ve skutečnosti byl jeho vnukem [sr. 2Kr 23,30n.34-24,17; dále 1Pa 3,15, kde Sallum je nejspíše totožný s Joachazem]. Zahň má za to, že Mt 1,11 zněl původně takto: »Joziáš pak zpłodil Joakima a bratří jeho v době deportace babylonské« [sr. 2Pa 36,6,10; 2Kr 24,15; 25,7]. Přerušeny t. zv. r. ve v. 12, kde se náhle vyskytuje Jekoniáš, je zdůvodněn tím, že nastává bezkrálovská doba, uvedená čtyřikrát řeckým výrazem *metoikesia* = de- portace [Kral. »zajetí«]. Jeden z deportovaných princů se stal otcem Salatielovým [1Pa 3,16nn]. Ze M-tovi nejde o r., ale o dějiny, je podle Zahňa vidět i z toho, že ve v. 2 a 11 je přídavek »a bratří jeho«. Mt tím naznačuje důležitý obrat v dějinách Izraele: nositelem požehnání už není jednotlivec. Juda a jeho bratří jsou zakladateli »domu Izraelského« [Mt 10,6; 15,24], »dvanáctera pokolení« [Mt 19,28]. Podobně je tomu ve v. 11. Do té doby byli nositeli zaslíbení, daných Davidovi, jednotlivci z Davidovců. Po pádu říše už není linie jasná. Davidovci se rozvíjejí v několik linií a nikdo nevěděl, z které větve ožije mesiášské království.

Není jistě bez úmyslu, že Mt ve svém přehledu dějin Izraele upozorňuje na jejich zahánbující stránky [Támar Gn 38; Raab- pohanka i nevěstka Joz 2,1; Jk 2,25; Zđ 11,31; Rut Moabka Gn 19,30-38; Betsabé není ani jmenována, ale Mt jasně upozorňuje na Davidovo cizoložství a vraždu [2S 11,2-12. 25; Ž 51]. Pro židovské uši to znělo urážlivě, ale pro věřící čtenáře v těchto skutečnostech byl náznak, že se Ježíš Kristus, který vstoupil do takových dějin, stane vysvoboditelem všech z hříchu, nejen Židů, ale i pohanů [Mt 28,19]. Snad tu byla i skrytá apologie proti židovským pomluvám a pověstem, spojeným se zrozením Ježíšovým z panny.

Podle Zahňa ani rodokmen L-ův nechce dokazovat davidovský původ Ježíšův, nýbrž jeho souvislost s počátkem dějin lidstva a s celým lidským pokolením. Syn Boží je také synem Adamovým! Ježíš je jedním z údů lidského pokolení [sr. výraz *Syn člověka J 2,57]. V Ježíši Kristu se uskutečnilo to, co Bůh v Adamovi zamýšlel. Je druhým Adamem. Současně však je viditelným obrazem neviditelného Boha [2K 4,4; Ko 1,15; sr. J 12,45; 14,4nn; Zđ 1,3]. To vše snad vyjadřuje konec r-u u L 3,38: »Kterýž byl Adamův, kterýž byl Boží«. Také L-ův r., který podle některých rukopisů má 77 jmen, je číselně rovnoměrně sestaven: 21 [3x7] jmen od Ježíše do vyhnanství, 21 [3x7] jmen od vyhnanství po Davida, 14 jmen od Davida po Abrahama, a 21 jmen od Abrahama po Boha. Podle Škrabala číslo 77 vyjadřuje prý dokonalost [sr. Mt 18,22], t. j. dokonalé vyčtení celého lidského pokolení,

Rodus-Rogel [789]

jehož nový Adam se stal Spasitelem [universalita, všeobecnost spásy].

Rodus [Rhodos], nejvýchodněji položený 1.405 km² veliký ostrov v Egejském moři, ležící ve vzdálenosti 18 km proti jz karijskému výběžku Malé Asie, se stejnojmenným hlavním městem, jež za dob Pavlových bylo dobře opevněno a mělo dva přístavy, takže jako středisko obchodu závodilo s Alexandrií a Karta- ginou. Nejhlavnější pamětihodností starově-

Peniz (zlatý?) ostrova Rhodu. Na lici hlava boha slunce Helia, na rubu květ granátového jablka, dole vlevo orel, nahoře jméno Tharsyas značí vladaře, za kterého se peniz razil.

kého Rhodu byla obrovská socha boha slunce, vysoká 38 m, t. zv. kolos rhodský, jenž byl považován za jeden ze sedmi divů světa. Byl to vlastně maják. Vzal za své zeměřesením r. 223 př. Kr. Jeho obyvatelé dlouho vzdorovali říši římské a nikdy vlastně nebyli plně podrobeni. R. 1310 po Kr. tu vládl řád rytířů sv. Jana, který se bránil Turkům až do r. 1522, kdy se musel vzdát a vystěhovat se na Maltu. - Podnebí ostrova je příjemné, dostatečné množství vláhy umožňuje pěstování ječmene, olivy, vína, pomerančovníků, sesamu a cibule. Vynikající je i chov bourců morušových, lov mořských hub, sbírání pryskyřice. Obyvatelstvo dnes je ze čtyř pětín řecké, ostatní jsou Turci a Židé španělského původu, kteří ovládají obchod. Pavel se plavil kolem tohoto ostrova při návratu ze své třetí misijní cesty do Sýrie [Sk 21,21].

Rogel [= (pramen) valchářův?], studnice na hranicích mezi pokolením Judovým [Joz 15,7] a Benjaminovým [Joz 18,16], s posvátným kamenem Zohelét [= had], u něhož bývaly konány náboženské slavnosti. U této studnice čekali Jonatan a Achimas na vzkaz od Chusai, který měl vyříditi Davidovi, utíkajícímu před Absolonem [2S 17,17]. Zde také Adoniáš se svými stoupenci konal náboženskou slavnost, když se chystal uchvátiti po Davidovi vládu nad Izraelem [1Kr 1,9]. Někteří badatelé tvrdí, že starověké R. je dnešní t. zv. pramen Panny Marie, *Ain umm el- Daraj*, jimž je napájen rybník Siloe a Šalo- mounův. Většina badatelů však má dnes za to, že jde spíše o *Bir Ejjub* [Jobovu studnici] těsně pod křižovatkou údolí Hinnom a Ced-

[790] Rogelim-Rohobot

ron j. od Jerusalema, kde je skalní studna asi 37 m hluboká.

Rogelim [= valchářů nebo zvědovců?], sídliště Barzillaiie Galádského [2S 17,27; 19,31], snad někde při cestě z Rámód Galád na západ do údolí Jordánského v dnešním údolí *er-Rudžeilé*.

Roh zvířecí sloužil odedávna ke zhotovování různých nástrojů a nádob. Stejně tomu bylo i v Palestině. Izraelci z beraních r-ů vyráběli válečné i bohoslužebné hudební nástroje [Kral. trouby, Joz 6,5,13; Ž 150, 3n], jimiž bylo svoláváno vojsko k boji nebo lid do chrámu v čas oběti [Sof 1,16], nebo nádoby na olej [1S 16,1,13; 1Kr 1,39]. Na mincích Hasmo- neovce Hyrkána [2. stol. př. Kr.] a Alexandra Jannaia [zač. 1. stol.] jsou raženy r-y hojností.

Na čtyřech úhlech oltáře [kadidlového Ex 40,2 i pro celopaly] byly výstupky v podobě r-ů [Ex 27,2; 38,2; Ez 43,15,20]. Nevíme, jaký měly původně význam. Podle Baentsche jde o zbytek z dob, kdy oltářem byl veliký kámen, na který se kladla kůže obětovaného zvířete s hlavou i rohy. Gressmann se domnívá, že jde o miniaturní masseby [*Sloup], jini zase v rozích vidí symbol božství nebo měsíčního srpku. Archeologové vykopali několik starověkých oltářů s těmito r-y. Podle Ex 29,12; Lv 4,7 byly tyto r-y mazány krví obětního zvířete. Podle Ž 118,27 se zdá, že obětní zvířata byla k nim uvazována. Ve starších dobách před centrali- sací bohoslužby v Jerusalemě a zřízením úto-čištných měst [Dt 19,1-13] poskytoval oltářní r. ochranu pro podezřelé z vraždy [sr. 1Kr 2,28].

V obrazném smyslu byl r. symbolem fyzické síly. Tak si Sedechiáš, falešný prorok, zhotovil železné r-y a předpovídal Achabovi a Jozafatovi, že jimi budou trkati Syrské, až je pohubí [1Kr 22,11 sr. Mí 4,13]. U Za 1,18-21 jsou r-y synonymem pro politické moci, jež rozptýlily Judu a Izraele a zmítaly Jerusalemem. Ale proti nim nastrojí Hospodin čtyři kováře, kteří srazí »r-y těch národů«. Dt 33,17 svolává Mojžíš požehnání na Josefa a jeho potomky Efraima a Manassesu a předpovídá, že rohové [jejich] budou jako r-ové *jednorozce, t. j. jejich síla bude nesmírná. Právě-li se, že Hospodin vyzdvihl nebo vyzdvihne nebo vyvýší něčí r., znamená to, že mu dá velkou moc a prospěch [1S 2,10; Ž 89,25, sr. Mí 4,13]. Zvláště o Davidovi je prorokováno, že Bůh způsobí, aby kvetl jeho r. [Ž 132,17], t. j. aby vzrostla jeho moc a síla. David vyznává, že Bůh je jeho skála, štít a r. *spasení, který ho vysvobozuje od násilí [2S 22,3; Ž 18,3] a od r-ů jednorozcových [Ž 22,22]. Lid Hospodinův se těší, že »z milosti Boží přijde r. jeho k zvýšení« [Ž 89,18, sr. Ž 148,14] a že r. Hospodinův bude vyvýšen v slávě [Ž 112,9] právě tím, že se ujímá chudých. Vyzdvihnouti r. proti Hospodinu, t. j. vzpurně si počínati proti němu, je bláznovství [Ž 75,4-6], protože Bůh všechny takové r-y potře a srazí [Ž 75,11; sr. Jr 48,25; Pl 2,3,17].

Jindy je r. symbolem království nebo krále. Čtvrtá šelma z vidění Danielových měla 10 rohů, mezi nimiž vyrůstal malý r. [Dn 7,8. 11,21]. Podle Dn 7,24 vysvětluje tyto r-y jako krále [dynastie], po nichž povstane král rozdílný od prvních, který potře tří z nich a bude pomýšleti, »aby proměnil časy i práva«. Podle tradičního výkladu deset r-ů je obrazem řecké říše a jejich panovníků Alexandra Velkého, Seleuka I. [312-280 př. Kr.], Antiocha I. [279-261 př. Kr.], Antiocha II. [261-246 př. Kr.], Seleuka II. [246-226 př. Kr.], Seleuka III. [222 až 187 př. Kr.], Seleuka IV. [186-176 př. Kr.], Heliodora, Ptolema VII. [170-146 př. Kr.]. Někteří badatelé vynechávají Alexandra Velkého a vsunují Demetria Sotera. Malý r. je prý *Antiochus Epiphanes, který skoncoval se Se-leukem IV., uchvatitelem Heliodorem a De- metriem I. Jiní vykladači podávají jiná vysvět- lení. Kraličti podle nadpisku Dn 7 chápou čtvrtou šelmu jako panství římské. To, oč pisateli Dn šlo, bylo ukázat, že na rozdíl od sebe- větších království a mocí království Mesiášovo bude věčné a zvítězí nade všemi mocnostmi světa [sr. Za 1,19nn].

NZ navazuje na sz představy, když u L 1,69 mluví o Bohu, který vyzdvihl r. spasení v domě Davidově [sr. 2S 22,3; Ž. 18,3; 132,17]. R. spasení označuje spásnou moc, jež se objevila v Kristu. Žj 13,11 líčí šelmu, vystupující ze země. Její dva r-y jsou podobné Beránkovým, ale mluví jako drak [sr. Mt 7,15; snad také Dn 8,3]. Beránek podle Žj 5,6 má sedm r-ů, drak a šelma deset r-ů [Žj 12,3; 13,1; 17,3.7.12.16]. Sedm r-ů Beránkových je symbolem dokonalé božské moci Mesiášovy. Deset r-ů vykládá Žj 17,12nn jako deset králů, kteří »se dosud neujali královské moci, ale dostane se jim na jedinou hodinu královské moci spolu s šelmou« [Žilka]. Svou sílu a moc propůjčí této šelmě, zničí »Babylon« a zdvihnou marnou válku proti Beránkovi. Navazuje se tu zřejmě na Dn 7,24 a 8,20nn. Tradiční výklad myslí šelmou Nerona a desíti r-y parthské satrapy, kteří zničí Řím. Zdá se však, že jde o líčení eschatologického boje proti Kristu [Žj 16,14; 19,17nn].

Rohaga, Asserovec z rodu Beriova, rodiny Heberovy [1Pa 7,34].

Rohob [= otevřená prostora]. 1. Místo neb město na sev. konci údolí jordánského, kam až došli vyzvědači izraelští, vyslaní od Mojžíše k propátrání země [Nu 13,22]. *Betrohob.

2. Město, přidělené pokolení Asser [Joz 19,28], jehož polohu nebylo dodnes možno určit.

3. Jiné město, ležící na území pokolení Asser [Joz 19,30], taktéž neznámé polohy. Bylo přiděleno levitům [Joz 21,30; 1Pa 6,75]. Podle Sd 1,31 se Asserovcům nepodařilo odtud vy- puditi Kananejce.

4. R., otec Hadadezera, krále Soba [2S 8,3,12].

Rohobot [= otevřená místa]. 1. Jedno ze čtyř měst, založených Nimrodem v Assur [Gn 10,11]. Patrně jde o jedno z předměstí nebo o jednu čtvrt města Ninive.

2. Jméno studně, kterou vykopal Izák v údolí Gerar. Nazval ji R. s odůvodněním, že »uprostrannil nám Hospodin« [Gn 26,22]. Badatelé toto místo hledají v údolí *Ruchajbé* 30 km jz od Bersabé.

3. Sídlo nějakého krále idumejského, Saula, někde u řeky [Eufratu Gn 36,37]. Poněvadž však jde o krále idumejského, domnívají se badatelé, že jde o říčku *Sail el-Koráchi*, jež se vlévá do Mrtvého moře na jeho nejjižnějším konci [1Pa 1,48].

Roj. *Včela.

Rok. Jako ještě i my dnes, převzali už staří Izraelci počítání doby, rozdělení roku na 12 *měsíců, dále sedmidenní týdny a dny o dvakrát dvanácti hodinách od Sumeřanů. Jen nepatrné reformy prodělal kalendář za všechna ta tisíciletí, vyvolané tím, že rok sluneční čítá přibližně 365 ¼ dne.

Starověk znal vedle tohoto slunečního roku o 365 dnech také měsíční o 354 dnech, jehož začátek přirozeně byl pohyblivý a vždy jednou za 33 roky se kryl se začátkem slunečního roku. Staří Izraelci velmi pravděpodobně původně také počítali na měsíční roky. Ne nadarmo umisťuje biblické podání Abrahama do střediska měsíčního kultu v Ur Chaldejském a uvádí jako jeho otce Tareho, jehož jméno v hebrejštině [*Terach*] vychází z téhož slovního kořene jako měsíc [*jerach, járéach*].

Po usazení v Palestině převzali Izraelci tamní kalendářní rok o 365 dnech, začínající o podzimní rovnodennosti. Souhlasně s mizejí - čím sluncem počítaly se i začátky měsíců od úplňku. Rok začínal veselícemi a slavností vinobraní, jež splynula už v době nám nepostizitelné s novoročními »svátky *stánků«. Čteme-li tedy o slavení velikonoce za Joziáše v téže roce, kdy nalezl zákon Hospodinův [2Kr 22,3nn; 23,23], vyplývá z toho, že rok začínal na podzim. Naproti tomu, vypočítávají-li se svátky v pořadí velikonoce — letnice — stánky [Ex 23,15n], svědčí to pro začátek roku na jaře! V Izraeli totiž nebyla praxe jednotná a snad spolurozhodovala občas i situace politická a s ní spojená duchovní závislost na sousedních velmocech. Zvláště pod babylonským vlivem se začalo počítat záhy od jarní rovnodennosti a tu zase, souhlasně se silícím sluncem, počínajíc novměsícem. Po návratu ze zajetí babylonského zůstal právě tento způsob v platnosti přes tichý protest chrámu. Naproti tomu »církevní rok« židovský počínal sedmého měsíce [Lv 23,24; Nu 29,1], tedy na podzim. Jen za Makkabejců přišel nakrátko tento kalendář ke cti i v občanském životě, aby se po dvou tisíciletích stal oficiálním kalendářem dnešního státu Israel. B.

R. byl rozdělen na čtyři části podle dvou rovnodenností [jarní a podzimní] a dvou slunovratů [letního a podzimního]. V hospodářském životě se mluvilo o šesti obdobích po dvou měsících: setí od poloviny října do poloviny prosince, zima od poloviny prosince do poloviny února, studeno od poloviny února do poloviny dubna, žeň od poloviny dubna do poloviny

června, léto od poloviny června do poloviny srpna, a horko od poloviny srpna do poloviny října [Gn 8,22].

R. milostivý [Lv 25,11]. *Léto milostivé.

R. odpočinutí [Lv 25,5]. *Léto milostivé.

R. odpuštění [Dt 15,9]. *Léto milostivé.

Rokle [Iz 2,19]. *Jeskyně.

Rolí, stč. = role, pole. V 1K 3,9 je křesťanský sbor přirovnáván k Boží roli a Boží stavbě, na nichž jsou věřící navzájem spolupracovníky. »Býti laskav na r.« [2Pa 26,10] = milovati *rolnictví. Kaz 5,9 je možno překládati: »Užitek pro zemi ve všem je král oddaný poli« [sr. 2Pa 26,10], t. j. ten, který podporuje rolnictví. Jiní překládají: »Užitek pole je pro všecky; i králi je slouženo polem«, t. j. i král je závislý na rolnictví.

Rolnictví. Tento výraz se sice v bibli ne vyskytuje, avšak často se mluví o hospodáři [Iz 1,3; Mt 13,27.52; 21,33], orači [Gn 4,2; 2Kr 25,12; Jl 1,11; Am 9,13; 2Tm 2,6 a j.] a jejich práci [Gn 2,15; 9,20; 26,12]. Nesmíme zapomínat, že Izrael vyšel z Egypta, kde r. stálo na vysokém stupni [Gn 41,49.57; 43,2]. Pěstovalo se obilí, len [Ex 9,31n] a pod. Izraelské r. se soustřeďovalo na obilí, víno [Gn 27,37; Ž 4,8] a olivy [Dt 6,11; sr. také 8,8; 11,14; Iz 28, 25.28; Ez 4,9]. Podle Iz 28,24nn sám Hospodin naučil rolníka rozšafnosti, aby věděl, jak si má ve svém hospodářství počínat. Podle 2Kr 9,37 a Jr 8,2 se zdá, že bylo známo i hnojení polí. Izraelský rolník znal primitivní *pluh, *srp na uřezávání klasů [Dt 23,25; Iz 2,4] a určitý druh mlátiček [*smyky a mlátičky těžké vozy]. Většinou se však mlátilo tak, že dobytek byl honěn v kruhu po nakupeném obilí [Dt 25,4]. Viz o tom více Bič 1., 186nn. Výnosnost půdy byla zvyšována úhorováním [Ex 23,10nn].

Jak důležité bylo r. v době sz, je vidět i z rozsáhlého zákonodárství, týkajícího se nejen rolnických náboženských svátků, ale i najatých dělníků [Dt 15,12nn; 24,15], paběrků [Lv 19, 10; Dt 24,19], vojenské služby toho, jenž ještě neokusil plodů své vinnice [Dt 20,6]; zákonodárství si všímalo i dobytka [Dt 5,14; 22,10; 25,4]. Bylo zakázáno osítí totéž pole současně dvojím semenem [Lv 19,19; Dt 22,9]. Lv 25, 13-16.23 naznačuje, že každá rodina dostala určitý díl země, který nikdy nesměla prodati. Došlo-li k zastavení půdy, trvalo jen do milostivého léta, nebyla-li vyplacena dříve nějakým příbuzným, který byl povinen zaplatiti úrodu do příštího milostivého roku [Lv 25, 25-28]. Bylo přísně zakázáno přenašení hra- nečnicků [Dt 19,14; 27,17]. Předepsané desátky z úrody pak naznačovaly, že vlastníkem půdy je sám Bůh [Lv 25,23]. Proroci pak neustávali kárat hromadění půdy v jedné ruce, k němuž přese všecka ustanovení docházelo zvláště v době královské [Iz 5,8; Mí 2,2]. *Rechab 3.

Rolnická práce byla v Palestině těžká. Byla závislá na počasí [podzimním a jarním deštím], na otužilosti rolníků [Př 20,4], na umělem zavodňování polí, vybírání kamení a vysekávání

[792] Romantiezer-Roubati

a spalování trní a hloží [Iz 5,2,24], na zabezpečování svahů proti prudkým deštům ochrannými zdmi a terasami, na hlídání úrody [Iz 1,8; sr. Sd 15,5] a pod. Není divu, že po návratu ze zajetí, kdy se z bývalých rolníků stali obchodníci, mnozí pohrdali r-ím, takže Jesus Sirach 7,15 píše: »Neměl v nenávisti těžkého díla a orby, kterouž stvořil Nejvyšší«.

Romantiezer [= vyvyšoval jsem (Boží) pomoc], jeden ze čtrnácti synů Hémanových, zpěváků v domě Hospodinově, kteří byli ustanoveni »k vyvyšování mocí« [1Pa 25,4n]. R. se svými »syny a bratřími« tvořil dvacátý čtvrtý oddíl chrámových zpěváků.

Romeliáš, otec krále izraelského Pekacha [733-731], 2Kr 15,25,37; 16,1-5; 2Pa 28,6; Iz 7,1-9; 8,6].

Rosa měla v Palestině důležitý význam zvláště od května do konce srpna, kdy vůbec nepršelo, takže r. nahrazovala vláhu. Bez r-y by všecko uschlo. Izraelci se domnívali, že r. padá s nebe [Gn 27,28,39; Ex 16,13; Dt 33,28; sr. Jb 38,28; Za 8,12]. Neobjevila-li se r., bylo to pokládáno za mimořádný Boží trest [2S 1,21; 1Kr 17,1; Ag 1,10]; hojnost r. však byla znamením Božího požehnání [Gn 27,39; Oz 14,5; Mi 5,7]. R. byla obrazem všeho, co přichází nehlučně, neviditelně a nenásilně, a přece osvěživě, jako na př. Boží slovo [Dt 32,2] nebo přízeň králova [Př 19,12] nebo ostatkové Jákobovi uprostřed pohanů [Mi 5,7]. Na druhé straně však je r. obrazem náhlosti a nenadállosti [2S 17,12] a také pomíjitelosti a nestálosti [Oz 6,4]. V hebrejštině velmi nesnadný a nejasný verš Ž 110,3 lze také se Zemanem překládat: »Tvůj lid bude přechoťný v den tvé branné moci. Ve svaté ozdobě máš rosu z klína jitřní záře, svou mládež«. R. je tu symbolem překvapující náhlosti i početnosti. Duhm a j. mají za to, že »den brannosti« znamená den, kdy se pomazaný Hospodinův ujímá žezla, t. j. den nástupu na trůn, a r-ou míní r-u mládí [sr. Ž 2,7; 103,5]. Je to ovšem výklad nezaručený.

Rostlina, rostlinstvo. Palestinská květena byla poměrně velmi rozmanitá díky členitosti půdy, různé výšce nad mořem, různé zeměpisné šířce a různému podnebí: tropickému v jordánském údolí, subtropickému zvláště v přímoří a stepnímu v širých územích s pastvinami. Bič 1,34nn upozorňuje na to, že »tradiční názvosloví sz je velmi nejisté a připouští termíny zakrytné«, t. j. někteří sz pisatelé užívají souhlásek, jimiž mohl být označen nějaký strom, ale také nějaké kultikum a podobně. Bič uvádí podle tradičního výkladu jednak stromy lesní, jednak balsamodárné, jednak ovocné, ale ukazuje, jak slovníky se liší v překladu i ve výkladu od Kralických.

Stromy lesní: *dub [Gn 35,8], *topol [Gn 30,37, snad spíše sturač lékařský], *jilm [Iz 41,19], *kaštan [Gn 30,31, snad spíše platan], akát [dříví setim Ex 25,5], *cedr, *pušpan [Iz 41,19], *javor [spíše jasan Iz 44,14],

*cypřiš [Iz 44,14; Kral. jinak uvádějí jedloví, *jedle], *olivovník [Iz 41,19, spíše sosna], druh tamaryšku [Kral. »strom« 1S 31,13, »stromoví« Gn 21,33, »háj« 1S 22,6]. Z keřo-vitých je uváděna ve SZ kustovnice [Kral. *bodlák Sd 9,14; Ž 58,10] a myrta [*Myrtoví], Palestina nikdy neoplývala přemírou lesů.

Stromy balsamodárné sloužily k získání různých vonných pryskyřic, nevíme však, o které druhy stromů tu šlo. Zdá se, že rostly hlavně v oblasti jerišské a na území Galádově [sr. Jr 8,22]. Většina pryskyřic však byla dovážena [1Kr 10,2; Iz 60,6; Jr 6,20]. *Balzám.

Ovocné. Fikovník [*Fik], olivovník [*Oli-va] a vinná réva patřily k nejužitečnějším stromům palestinským [Sd 9,8nn]. Sykomora, divoce rostoucí druh fikovníku s málo chutnými plody, je nazývána Kralickými »plané fíky« [1Kr 10,27; 2Pa 1,15; Am 7,14]. Dále jsou jmenovány marhaník [granátovník], o jehož plodech je zmínka na př. Dt 8,8; 1S 14,2 a j. [*Jablko zrnaté], datlovník [*Daktyly], rohov-ník [*Mláto], mandlovník [*Mandle], ořech [Pis 6,10, kde Kral. překládají »zahradu vypravená«, ale v Poznámkách uvádějí, že lze překládat »zahradu ořechová«, moruše [2S 5,23n, ale spíš balzamovník], jablko [*Jablko].

Z obilnin byly známy *pšenice a *ječmen. Oves a žito nebyly známy. Dále *proso, *len, z luštěnin *bob a čočka [Gn 25,34; 2S 17,28; 23,11 *Socovice], ze zelenin *okurka, *meloun, *tykev, *česnek, *cibule, *por a *šafrán, z koření *kmín, *vika [černucha Iz 28,25,27], koriandr [Kral. *koliandr], *nardus a j. Nápoj lásky se připravoval z mandragory [Kral. *jablečka].

Celkem možno říci, že květena palestinská obsahuje tytéž druhy, které se vyskytují kolem Středozemního moře; podle Miklíka jen asi 250 ze 3000 dodnes známých druhů se daří výhradně v Palestině.

Roš [= hlava; vůdce, kníže]. Karafiát ve svém překladu Ez 38,2; 39,1 v souhlase s jinými překlady uvádí mezi národy Mešech a Tubal také jméno R., jež Kral. překládají »hlava«. Vykладаči se domnívají, že jde o nějaké území v Elamu, vých. od Babylona.

Rošt. Oltář pro celopaly, který stál před vchodem do bohoslužebného stánku, uvnitř dutý, aby se mohl snadněji přenášet, byl opatřen roštem, aby popel mohl snáze propadávat [Ex 27,4; 35,16; 38,4,30]. Ale i oltář kadidlový [Ex 30,1] měl podle Josefa Flavia podobný r.

Rota, stč. z německého, vojenský zástup [1Kr 11,24], četa [Mt 27,27], množství, sročení, shromáždění, tlupa [Ž 22,17; 86,14; 119,61], družina, stoupenci [Nu 16,5,40; 26, 10; 27,3; Ž 106,18]. »Činiti r-y« [Sk 24,12] = působiti sročení, podněcovati zástup, srocovati.

Rotiti se, stč. pobuřovati, shromažďovati se [Nu 16,11; Ž 35,15].

Roubati, stč. = sekati [Ž 74,5]. Ž 141,7 překládá Zeman: »Jako když země se oře a vláčí, jsou naše kosti rozsety při ústí seoul«.

Smysl je ten, že jako z rozorané půdy vzhází setba, tak budou i kosti utlačovaných vzkříšeny. Jiní se domnívají, že jde o nepochované a rozptýlené kosti hříšníků.

Rouhání, rouhati se. Ve SZ tak překládají Kral. hebr. výrazy, odvozené z kořene *n s* [= pohrdati, 1S 2,17; sr. Ž 107,11, zavrhnouti Pl 2,6]. Tak David dal svým činem nepřátelům Hospodinovým záminku, aby se rouhali, t. j. pohrdli Hospodinem a zavrhli jej [2S 12,14]. Nepřítel Hospodinův se rouhá jeho jménu [Ž 74,10.18], král assyrský se dopustil rouhání, když popíral spasitelnou moc Boží [2Kr 19,3, sr. 2Kr 18,29nn] právě tak, jako se rouhali [provokovali] Izraelci, když si udělali »tele slité« a prohlásili je za božstvo, jež vyvedlo lid z Egypta [Neh 9,18]. Jindy tak překládají Kral. hebr. *gádaf* [= vysmívati se, urážeti, 2Kr 19,6.22; Iz 37,23; Ez 20,27] nebo *kálat* [= zlořečiti, proklínati Lv 24,11] nebo konečně *cháraf* [= vydrážditi posměchem 2Pa 32,17]. Ve všech těchto případech jde o popírání záchranné moci Boží nebo o utržení jeho jménu [sr. Iz 52,5], vůbec pak o mluvení a jednání proti Bohu z nadutosti, neposlušnosti a pýchy. Je to opak pokorného vyznávání jeho jména. *Zlořečiti.

V NZ řecké *blasfēmein* [*blasfēmia*, *blasfēmos*] znamená původně tupiti, pomlouvat, potom označuje popírání a zesměšňování vyvýšenosti a moci Boží [Zj 13,6; 16,11.21; sr. 19,37], jména Božího [Ř 2,24; 1Tm 6,1; Zj 16,9], slova Božího [Tt 2,5], jeho nositelů [Sk 6,11] a všeho, co nějak s Bohem souvisí, tedy podle Ju 8-10 a 2Pt 2,10-12 i andělů [*Porouhání]. Podle židovského úsudku se »rouhal« Ježíš, když si osoboval právo, jež náleží jen Bohu [Mk 2,7], a prohlášoval, že je Synem Božím [J 10,33-36] a Mesiášem [Mt 26,65; Mk 14,64], jenž se posadí po pravici Boží. Neboť pro židovské vykladače i Mesiáš byl jen lidským knížetem a osvoboditelem [sr. Sk 7,55-58].

Na druhé straně však je pro věřící rouháním, jestliže někdo pochybuje nebo popírá či zesměšňuje mesiášský nárok Ježíše Krista [Mt 27,39; Mk 15,29; L 22,64nn; 23,39]. Ale i věřící mohou být v době pronásledování donuceni k rouhání, t. j. k zapření Ježíše Krista [Sk 26,11] a Pavel varuje křesťany, aby porušením příkazu lásky nevydávali v porouhání [= v potupu] své dobro [Ř 14,16; sr. 2Pt 2,2], Boží jméno a učení [1Tm 6,1; sr. Ř 2,24; Jk 2,7], Boží slovo [Tt 2,5].

Je přirozené, že tak, jako se lidé rouhali Ježíši Kristu, tak se budou rouhati i věřícím v něho [1Pt 4,14]. Pavel sama sebe prohlašuje za někdejšího rouhače [1Tm 1,13], ale učí snášet s modlitbou rouhání pro jméno Kristovo [1K 4,13, sr. Mt 5,11]. Sr. 1Pt 4,4: Odpor Židů proti kázání evangelia a ostatních tehdejších současníků proti křesťanskému způsobu života je rouháním, protože zesměšňuje projev moci Boží v Ježíši Kristu [Sk 13,45; 18,6; Zj 2,9; 13,1. 5n; 17,3].

Zatím co podle Mt 12,31n; L 12,10 může

být odpuštěno i rouhání a mluvení proti Synu člověka [přes L 10,16], rouhání proti Duchu sv. odpuštěno býti nemůže [Mk 3,28n; L 12,10]. Žilka překládá místo u Marka podle zaručenejších rukopisů: »Synům lidským budou odpuštěny všechny hříchy, i rouhání, ať je jich cokoli, ale kdo by se rouhal proti Duchu svatému, tomu se nedostane odpuštění na věky, ale bude vinen věčným hříchem«. Toto místo tvoří základ t. zv. učení o hříchu proti Duchu sv. [*Duch svatý]. Ježíš sám nepraví, v čem toto rouhání proti Duchu sv. spočívá. Evangelista však přidává vysvětlivku: »Nebo pravili: Ducha nečistého má«. Ježíš si byl tak vědom přítomnosti nadpřirozené, bezprostřední božské moci ve svých slovech i činech a pokládal je za tak mimořádné zjevení Boží, každému poznatelné, že každé vzepření proti tomuto očividnému svědectví musel posuzovat za opovržlivý posměch vůči Bohu a úmyslné zkrucování pravdy. Viděl v tom zlou vůli a svévolnou zatvrzelost, která se rovná neodpuštělným hříchům »rukou vztaženou« [Nu 15,30n *Hřích, 1. Starý Zákon]. Kdo se dopustí tohoto hříchu, »zaplete se, zamotá se« [řecky *enochos*, Žilka: bude vinen] do něho tak, že se z něho nevykotá na věky: bude na něm spočívat věčná vina, věčně odloučení od Boha. Neboť rouhání proti Duchu sv. znemožňuje pokání, jediný předpoklad odpuštění. Zdá se, že toto místo mělo pro Marka zásadní význam v tom smyslu, že naznačovalo, proč Ježíš od nynějška považoval lid izraelský za ztracený: dopustil se ve svých představitelích neodpuštělného hříchu a tak sebe sama vyloučil ze spásy [sr. Mk 4,10nn]. Tak jako pro věřící, kteří prošli vítězně všemi pokušeními, nastane čas odpočinutí, kdy už budou nepřístupni pokušení [Zd 4,9], tak ti, kteří se trvale zatvrzují vůči Božímu volání, ztratí vůbec naslouchací schopnost: první dosáhnou věčného života, druzí věčného odloučení od Boha, »věčné odsouzení«, jak podle recipovaného textu mají Kraličti. Podle 1Tm 1,20 byli Hymeneus a Alexander, kteří ztroskotali u víře, vydáni satanu, aby byli pokáráni a nerouhali se. Nevíme přesně, co se tímto trestem myslí. Někteří vykladači se domnívají, že jde o odborný výraz pro církevní klatbu: oba falešní učitelé byli vyňati z přímluvných modliteb křesťanské církve a tak vydáni na pospas vlivu satanovu [Fr. Koehler].

Podle Mt 15,19; Mk 7,22 pramení rouhání spolu s ostatními neřestmi ze srdce, jež se nedalo proměnit Bohem. Snad se na těchto místech nemyslí ani na rouhání v náboženském slova smyslu: spíše na utržení lidem, jež je proviněním proti příkazu lásky [sr. Tt 3,2]. Podobně je tomu v Ef 4,31, kde rouhání je zařazeno mezi mrzutou řeč, hořkost, rozzlobení, hněv a křik. 1Tm 6,4 upozorňuje na to, že »hádky o slova«, t. j. nepovolování zdravým řečem Pána Jezukrista, vedou k závisti, sváru, rouhání [utržení] a zlým domněním. Avšak i při těchto pojmech na uvedených místech

[794] Rouhavě-Roucho

ještě nutno mít na paměti to, co bylo řečeno o rouhání Bohu nebo Ježíši Kristu. Neboť i utrhaní lidem zarmucuje [*Rmoutiti, zarmoutiti] Ducha sv. a zbavuje člověka znamení ke dni vykoupění [Ef 4,30].

Rouhavě, rouhavý. [Mk 2,7; Dn 3,29; Sk 6,11.13] *Rouhání.

Roucha, stč. = plátno, zástěra, závoj, šátek na hlavu. Kral. tak překládají ve SZ dva hebr. výrazy, z nichž první, *sa'if*, znamená závoj [Gn 24,65; 38,14.19], druhý *r'did*, široký, svrchní šat ženský, domácí oblek [Pís 5,7]. Totéž slovo překládají u Iz 3,23 výrazem šlojír [stč. = šátek na hlavu, závoj]. V NZ jde o tři řecké výrazy: *keiria* = obvazy, ovinky, jimiž bývali ovinováni mrtví [J 11,44], *sudarion* = šátek, jímž byl zakrýván obličej mrtvého před uložení v hrobě [J 20,7], a *lention* = lněné plátno, lněná zástěra [J 13,4].

Roucho. *Oděv, kde je popis nejdůležitějších druhů oděvu. Zde si všimneme podrobněji pouze oděvu levitského a kněžského, při čemž nutno mít na paměti, že jednotnost v kněžském oděvu nastala nejspíše až v době centralisace kultu. Zdá se, že bohoslužebným řem obecně byl t. zv. nárameník [*'éfod*, *Efod]. Jenže nevíme přesně, co tento výraz označoval. Velmi pravděpodobně měl dvojitý význam. Jednak jej nosili kněží [1S 22,18], ale snad i levité [1S 2,18] a výjimečně i „laici“ [2S 6,14; sr. Sd 8,27; 17,5. Nesmíme ovšem zapomenout, že král svým nárokem na zastupování Boha si

Obleky izraelských knězi (rekonstrukce). Vpředu nejvyšší kněz v slavnostním rouchu s nárameníkem, náprsníkem, čepicí a kadidelnicí. Uprostřed kněz v oděvu s pasem a kloboukem. V ruce drží menší kadidelnicí a obětní misu. Vzadu levita v prosté suknicí má v ruce roh k troubení.

často činil nárok i na funkci velekněžskou]. Vedle toho pak efod levitů, na rozdíl od kněžského a velekněžského efodu [*Nárameník] byl zhotoven pouze z obyčejného plátna. Tak se zdá aspoň ze zprávy Josefa Flavia, že za Heroda Agrippy II. žádali levité s úspěchem, aby směli nositi lněný efod, jaký byl dříve zřejmá výsadou kněží.

Kněží měli oděv složitější. Především nosili jakési »lněné košilky« [hebr. *mikn^esajim* = sukénka, připomínající spodky] ze lněného plátna [Ex 28,42; 39,28; Lv 16,4; Ez 44,18], jež zakrývaly tělo »od beder až po stehna«. Na holém těle nosili dále »sukni z hedvábí bílého, vázanou s oky« [Ex 28,4.39]. Nevíme, co znamená výraz »vázanou s oky«. Snad šlo o řízu, tuniku [hebr. *k'tonet* *Oděv] s kostkovaným vzorkem anebo zvláštního způsobu tkaní. Sahala od krku až po kotníky a měla rukávy. Dále nosili pás [hebr. *'abnet* Ex 28,4 39n; 29,9; 39,29; Lv 8,7.13; 16,4], utkaný z různobarevného kmentu. Jeho šíře byla prý 24 cm a délka až 14 m, takže objímal několikrát tělo. Oba konce visely až ke kotníkům. Ze široké stuhy z bílého kmentu, ovinutého několikrát kolem hlavy, byl zhotoven jakýsi turban [hebr. *migbá'á*, Kral. *klobouk, Ex 28,40; 39,28; Lv 8,13; čepička Ex 29,9]. Tento oděv směli kněží nosit pouze ve svatyni [Ez 42,14]. Po bohoslužbách museli oblékati všední šat.

Velekněžské r. bylo dvojitě: obyčejné kněžské r., v němž konal obřad v den smíření [Lv 16,4], a slavnostní r., v němž sám obětoval. Skládalo se především z modrého pláště [řízy, tuniky, přehozy; hebr. *m^e'il* *Oděv 3.], tkaného vcelku, jež se oblékal na kněžskou tuniku, *k'tonet*, neměl rukávy a sahal jen po kolena [Ex 28,4.31; 39,23-26]. Na dolním okraji byla vyšita[?] granátová jablka, jež se střídala se zlatými zvonečky [Ex 28,33n]. Jejich zvuk měl upozornit lid na příchod velekněze [Ex 28,35; Jezus Sirach 45,13n]. Těchto zvonečků prý bylo 72 [Hieronymus]; někteří však udávají jen 50 nebo 12, jiní však 360 [Kliment Alexandrinský].

Na tuto řízu oblékal velekněz nárameník, skládající se ze dvou kusů látky, volně splyvajících na prsou a na zádech [*Efod; *Nárameník], z modrého a červeného purpuru, ze šarlatu dvakrát barveného, přesukovaného kmentu a ozdobeného zlatými nitěmi [Ex 39,2n] - Podle Josefa Flavia měl prý tento nárameník rukávy, sahal až pod pás. Na ramenou byl spjat šlemi, na nichž byly upevněny dva drahokamy se jmény kmenů izraelských, vždy po šesti na jednom kameni [Ex 28,9nn]. Kdykoliv se velekněz objevil ve svatyni, těmito kameny připomínal Hospodinu Izraele [Ex 28,12]. Celý efod byl opásán pruhem látky, z jaké byl setkán.

Další součástí veleknězova oděvu byl *náprsník [hebr. *chóšen*] podoby kapsy, ozdobený dvanácti drahokamy po třech ve čtyřech řadách, zasazenými do zlata. Do každého z nich bylo vyryto jméno jednoho kmene izraelského. Byl nazýván náprsník soudu, protože původně

v něm byly asi posvátné losy *urim a thumim, jimiž bývala rozhodována sporná otázka v důležitějších případech [Ex 28,30].

I velekněz nosil turban [hebr. *misnefet*, Kral. *čepice Ex 28,36-38; 39,29n], podobný kněžské čepici, ale o něco vyšší, protože nahoře měl svinutou modrou stuhu. Ozdoben byl zlatou čelenkou [Ex 29,6: koruna svatosti]. V době Josefa Flavia byla prý tato čelenka trojitá [*Koruna].

Také oděvu velekněžského smělo být užíváno jen při bohoslužbách. Proto byl uložen ve zvláštním chrámovém pokojíku pod ochranou »strážného nad rouchem« [2Kr 22,14, sr. 10,22]. Bylo velkým ponížením pro Židy, když Římané vzali r. veleknězovo do své správy [od r. 6. po Kr.] a vydávali je jen v den smíření nebo při nastoupení nového velekněze. Teprve r. 45 bylo trvale vráceno k úschově v chrámě.

Všimněme si některých větných obrátů, spojených s výrazem r. »Vzítí v základ r.« = zabaviti zevní oděv, skládající se ze čtyř- rohého přehození, který v noci nahrazoval příkrývku [Ex 22,26n, hebr. *simlá* *Oděv 4. Sr. 1S 21,9]. R. roztržené bylo výrazem ponížení a hanby [2S 13,19], vyloučení z náboženské pospolitosti [Lv 13,45n], hlubokého zármutku, lítosti, pokání [Gn 37,29,34; Nu 14,6; Joz 7,6; 1S 4,12; 2S 1,2,11; 1Kr 21,27; 2Kr 19,1; Est 4,1; Jb 1,20; Jr 41,5] a rozhořčení [2Kr 11,14; Sk 14,14]. JI 2,13 varuje, aby se kající nespokojovali s roztržením roucha, ale aby roztrhli srdce. V Lv 21,10 je nejvyššímu knězi zapovězeno roztržení roucha. Nejspíše tu jde o nějakou praktiku magického rázu při pohřbech a pod. Avšak podle Mt 26,65 velekněz roztrhl svá roucha. Šlo tu »o pevně ustálenou složku řízení při obžalobě z rouhání, jejímž smyslem bylo dáti zřetelný výraz pohoršení« [J. B. Souček, Utrpení Páně, str. 129]. R. proměnné [stč.], proměnlivé, proměnitelné, na vyměňování [Sd 14,12; 2Kr 5,5,22n; Za 3,4]. R. krumpované = vyšívané [Z 45, 15; Ez 16,10,18; 26,16 *Krumpěř]. Stlátí r-a na cestu [Mt 21,8; Mk 11,8; L 19,36] je starý orientální způsob, jak vyjádřiti úctu k přicházejícímu panovníkovi. R. bílé je symbolem čistoty a svatosti [Kaz 9,8; Dn 7,9; Mt 17,2; 28,3; Mk 9,3; 16,5; L 23,11; J 20,12; Sk 1,10; 10,30; Zj 3,4n. 18; 6,11]. Vyzraziti prach z r-a [Sk 18,6] *Prach. R. svatební [Mt 22,11n]. Vykладаči tvrdí, že bylo zvykem ve starověkém Orientě, aby král svým pozvaným hostům propůjčil nebo daroval slavnostní úbor, v němž se měli objevit u tabule [sr. Gn 45,22; Sd 14,12; 2Kr 10,22]. Staří Římané nazývali tato roucha *cenatoria*. U Mt 22,11n by to znamenalo, že pozvaný buď poslané r. promarnil nebo nepokládal za nutné, aby se převlékl. Snad tu Ježíš navazuje na Iz 61,10 a Šof 1,7n.

Rouno, stč. = ovčí vlna rvaná, nikoli stříhaná [Sd 6,37; Jb 31,20]. Avšak hebr. *géz*, *gizzá* označuje i vlnu ostříhanou.

Rouška, hebr. *mitpachat*, přehoz [Iz 3,22], *loktuška [Rt 3,15].

Routa, o níž je zmínka u L 11,42, je snad routa obecná [*Ruta graveolens*], polokeř s listy peřenodílnými. Roste na pobřeží Středozemního moře. Byla nalezena v novější době i na hoře Tábor. Pro svou léčivou moc byla hojně pěstována už za dnů Ježíšových, ačkoliv podle

Routa obecná. Větévka s květy. Po straně jednotlivý květ a plody.

talmudu byla považována za rostlinu divoce rostoucí, v zahradách nepěstovanou a tedy osvobozenou od placení desátku. Farizeové však z úzkostlivé přesnosti odměřovali přesný desátek i z r-y. Pěstuje se i u nás: má žluté, čtyřčetné květy ve vrcholcích, plody žláznaté bradavičnaté tobolky. Užívá se jí dodnes jako prostředku projimacího.

Rovina. Tak překládají Kral. aspoň jedenáct různých hebr. výrazů, z nichž nejdůležitější jsou tyto:

a) *š'félá* [= rovina], označení pobřežní roviny od Gázy až k Joppen, v níž podle Joz 15,33-47 bylo 42 měst a vesnic judských. Některé z nich byly však většinou v rukou Filištinských [sr. Joz 10,40; Sd 1,9; Abd 19; Za 7,7]. Byla to velmi úrodná krajina s četnými ovocnými zahradami a polnostmi. Hebr. *š'félá* překládají Kral. někde slovem pole [1Pa 27, 28] nebo údolí [2Pa 9,27]. Od Joppen až ke Karmelu se táhla r. *Sárónská.

b) *kikkár* [= kruh, okruh], většinou označení údolí jordánského nejméně od *Sochot na severu až po Sodomu a Gomoru na jihu [Gn 13,10nn; 19,17,25,28; Dt 34,3; 2Pa 4,17]. Některé úseky této r-y mají vlastní jména; na př. r. jerišská [Dt 34,3; Joz 4,13; 2Kr 25,5] a moábská [Nu 33,49] v sv. cípu Mrtvého moře. Zde tábořili Izraelci před přechodem Jordánu a truchlili 30 dní nad smrtí Mojžíšovou [Dt

[796] Rovnost, rovný

34,8]. Dnes se údolí jordánské jmenuje *el-Gór*.
c) *“arábá* [= poušť] je celkovým označením hluboké prolákliny zvláště kolem Mrtvého moře a odtud k zálivu Akaba u Rudého moře. [Joz 11,2; 12,3; sr. Dt 4,49; 2S 15,28; Ez 47,8; Am 6,14].

d) *‘élón* [= posvátný strom]. Podle Biče II., 36.87n.152 jde v Gn 12,6; 13,18; 18,1; Sd 9,37; 1S 10,3 nikoli o r-u, nýbrž o posvátný strom, ať už to byl dub nebo jiný rozložitý strom [sr. Gn 35,8]. Snad sem patří i Gn 14,6, kde v hebr. je *‘ail*, *‘él* [= veliký strom] Farán. *Monenim. *More. *Tábor.

e) Někde jde spíš o široké, otevřené údolí [hebr. *bik‘á*] než o r-u [sr. Dt 8,7; 11,11; Z 104,8; Iz 63,14; Ez 3,22n; 8,4; 37,1n; Am 1,5, kde mají Kral. údolí]. Tak na př. Neh 6,2 jde o údolí *Ono, ležící u místa téhož jména. Podle Iz 40,4 ten, jenž připravuje spasitelné zjevení Boží [sr. Z 68,5; Mal 3,1,2; 4,5n] vykoupěnému lidu izraelskému, užívá obrátů, jež připomínají putování Izraelců po poušti před přijetím zjevení Božího na Sinaji. Všecko nepohodlí a všechny překážky na cestě, kudy půjde Bůh se svým lidem, budou odstraněny; »horská sedla budou širokým údolím« [Kral. »místa nerovná ať jsou rovinou«]. Jiní vykladači myslí na odstranění nakupených skalních balvanů s cesty.

f) Hebr. *mišôr* [= rovina] může být také označením r-y mezi řekou Arnon a linií, jež táhne městem Ezebon [Dt 4,43; Joz 13,9.17; 20,8; 2Pa 26,10; Jr 48,8.21]. Podle 1Kr 20, 23.28 se Syrští domnívali, že Bůh je božstvem nesnadno přístupných hor, a proto prý vítězili Izraelci na horách. Rozhodli se tedy přenést boj do rovin u Afeku [*Afek 4]. Byli však poraženi i zde.

g) Hebr. *kar* v Ž 65,14 je označením pastviny [sr. Iz 30,23].

h) Hebr. *sádé* [= pole] překládají Kral. v Nu 23,14 výrazem r. Podle souvislosti jde o nějaké kultické místo [*Pole].

ch) Hebr. *ma‘aráká* [= pořádek, uspořádání] překládají Kral. výrazem r. v Sd 6,26. Jiní myslí na navršenou hromadu kamení nebo na hranici dříví [sr. Gn 22,9, kde je užito slovesa téhož hebr. kořene]. Jiní překládají: »Na zřízeném, nařízeném místě«.

R. může být také obrazem tělesné i mravně náboženské bezpečnosti [Ž 26,12, sr. 143,10; Iz 40,4; 42,16; Za 4,7].

Rovnost, rovný ve smyslu téže jakosti kolkosti, platnosti a moci. O lidech na př. 1S 26,15; 2S 23,19; 1Kr 3,12n; 2Kr 18,5; Jb 1,8. »Člověk mně r.« [Ž 55,14] = člověk téhož postavení, téhož stavu; snad kolega v kněžském povolání. V Ga 1,14 jde o vrstevníky. »Učiniti někoho r-m někomu« [Mt 20,12] = postavit na roveň [Hejčl-Sýkora: »Dals jim zrovna tolik co nám«]. *Jednotejný. - O Bohu na př. 2S 7,22; 1Pa 17,20; Ž 113,5; Jr 49,19; 50,44. O moudrosti Jb 28,19. Činit se rovným Nejvyššímu [Iz 14,14] bylo pokládáno za největší

stupeň pýchy a ďábelského pokušení [sr. Gn 3,5; 11,4], jež musí být potrestány. Ne nadarmo se praví v 2 Mak 9,12: »Spravedlivěť jest poddati se Bohu, a tomu, kdož smrtelný jest, rovnosti božské sobě neosobovati«. Tím se liší Izrael od Řeků, kteří velmi rádi mluvili o božskosti člověka a jeho zbožnění pokládali za žádoucí cíl. *Podobenství. *Podobnost. *Podobný.

Není divu, že Židé vytýkali Ježíšovi, že »se činí rovným Bohu« [J 5,18]. Usuzovali tak nejen z jeho opěťovaného obrátu »Otec můj«, ale hlavně z toho, že si dovoluje měnit Boží ustanovení o sobotě a tak se staví na roveň s jediným oprávněným Zákonodárcem [J 5,10; sr. Mt 5,21nn. 27nn. 33nn. 38nn. 43nn] a že svou činnost staví po bok s činností Boží [J 5, 17]. Ježíš sám sice zdůrazňuje víc své synovství než božství [J 14,28] a podle J 5,19 to vypadá tak, jako by odmítal rovnost a zdůrazňoval jen podobnost v činech, ale J 10,30 [sr. J 1,1] a 10, 33 ukazují, že výčitka Židů byla v jistém smyslu oprávněná. Výraz *isos*, kterého je tu užito, neznamená však totožnost, nýbrž jednotejnost v podstatě, vůli a důstojenství. Podobně jest rozuměti F 2,6, které Žilka překládá: »Ačkoli měl božskou podobu, nepokládal rovnost s Bohem za žádoucí kořist, nýbrž zbavil se božského obsahu, přijal podobu služebníka...«. Ježíš Kristus byl téže podstaty s Bohem. To je východisko a cíl jeho cesty. Ale Kristus nepoužíval této své podstaty za svého pobytu na zemi, nýbrž zbavil se jí, »zřekl se Božích výsad, božské existenční formy« [J. B. Souček, Výklad epištoly Pavlovy Filipským, str. 46], a přijal podobu Božího služebníka, ačkoli byl a zůstal Pánem. Ale právě toto sebeponížení a pokora, to, že nemyslel na sebe [sr. v. 4], vedlo k tím důraznějším zjevení a potvrzení jeho božské slávy [v. 9-11]. Bylo mu dáno jméno nad každé jméno, t. j. *kyrios* = Pán [Hospodin].

Biblické učení o rovnosti lidí se podstatně liší od učení současné antiky. Biblická rovnost lidí spočívá především v tom, že všichni byli stvořeni k *obrazu Božímu [Gn 1,26n], ač jsou jen prach [Gn 2,7; Ž 78,39; 103,14] a v prach se navrátí [Gn 3,19; Ž 90,3; 104,29; Kaz 3,20; 12,7]. Všichni lidé jsou *tělo [Gn 6,17; 9,11], takže »tělo« může znamenat člověka všeobecně [Ž 56,5.12; Iz 40,5n; Ez 21,4; sr. Dt 5,26]; člověk je duše živá [Gn 2,7; Ž 63,2; Iz 10,18] a může být nositelem Ducha [Nu 27,18; Sd 6,34; 14,6 a j.]. Ale všichni lidé jsou hříšníci [1Kr 8,46; Jb 4,17-21; 14,4; 15,14-16; Ž 12, 2n; 14,1-3; 53,2-4; 130,3; 143,2; Př 20,9; Kaz 7,20; Ř 3,9.12.23; 5,12.18] a jejich hřích má své sídlo v srdci [Gn 6,5; 8,21; Dt 10,16; 30,6; 1S 10,9; Ž 51,12; 81,13; 139,23n]. Bůh ovšem chce, aby všichni byli spaseni [1Tm 2,4], a proto zjevil všem lidem svou milost [Tt 2,11] v Ježíši Kristu [Ř 5,18; 8,32; 1K 15,22]. Na konec se všichni musejí ukázat před soudnou stolicí Kristovou [Ř 14,10; 2K 5,10]. V tom všem jsou si všichni lidé rovni.

Nerovnost, t. j. nestejnost, začíná ve svrchované tvůrčí vůli Boží, která každému člověku

vykázala určité místo a určitý úkol. Bible ráda užívá obrazu hrnčiče a hlíny, když mluví o poměru Boha a člověka [Iz 41,25; 45,9; Jr 18,6; R 9,20n]. Právě toto různé určení umožňuje lidskou pospolitost, v níž jeden druhého potřebuje, jeden od druhého přijímá a jeden druhému dává. Jen rozmanitostí jednotlivců je umožněna jednota společnosti, jež je v bibli přirovnávána k tělu s různými údý [sr. 1K 12; R 12,4n]. Jde nikoli o hromadu atomů, nýbrž o rozčleněný organismus. Určitý druh nerovnosti může být ovšem také způsoben různým poměrem lidí k Bohu. I když jsou všichni hříšníci a nemají slávy Boží, přece jen bible zná, abychom užili obratu Sellinova, hříšníky a »relativně spravedlivé«, kteří se drží Boha a zachovávají jeho přikázání [Ez 3,20n; 21,3; 33,12nn]. Jsou to ti, kteří touží po *spravedlnosti a zápasí o ni [Iz 51,1].

NZ zdůrazňuje nový druh rovnosti mezi lidmi, jež má původ v obdarování Duchem svatým a jeho dary. Toto obdarování zrušilo propast mezi Židy a pohany [Sk 11,17; 15,8n, sr. 2Pt 1,1, kde Hejčl-Sýkora překládá: »Těm, kdož spravedlností našeho Boha a Spasitele Ježíše Krista dosáhli stejně drahocenné víry jako my«,], mezi otroky a svobodnými, muži a ženami [Ga 3,28], takže jsou jedno v Ježíši Kristu. Tvoří tělo Kristovo. Tím je dána i nutnost vzájemné služby v lásce, a to nejen v duchovních, nýbrž i v tělesných darech [Sk 2,44n; 4,36n]. Ap. Pavel dokonce vidí ve sbírce pro chudé sbory prostředek k vyrovnání i ve vnějších věcech, k němuž má pudit totéž obdarování milostí Boží. Ve 2K 8,13n dvakrát mluví o rovnosti [Zilka: vyrovnání], která má nastat mezi nadbytkem jedněch a nedostatkem druhých. Při tom se dovolává události na poušti, kdy manna byla Božím řízením rozdělena tak, že každý dostal, co mohl sníst, i když jedni nasbírali více, jiní méně [Ex 16,17n].

Ježíš u Mt 20,12 mluví o eschatologické rovnosti věřících, jež bude uskutečněna v království nebeském na konci tohoto věku. Je to rovnost, která nespočívá na totožnosti výkonu a na časové délce, nýbrž na pouhé a svrchované milosti Boží, jež se rozhodla dáti všem tentýž věčný život, tutéž nebeskou blaženost. Je to něco, co odporuje přirozenému lidskému pojmu spravedlnosti a co se přiči tehdejšímu židovskému pojetí odplaty [Mt 20,9nn], ačkoli v pozdním židovstvu se vyskytují podivuhodné shody s podobnostmi Ježíšovým.

A přece i podle NZ přese všechnu rovnost věřících na zemi a v království nebeském, způsobenou milostí Boží a darem Ducha svatého, existuje nerovnost jak v církvi Kristově na zemi, tak v království nebeském. Nejde tu jen o nerovnost ve vnějších věcech, nýbrž také o nerovnost v obdarování duchovním [Mt 25,14n; R 12,6nn; 1K 12,28nn], která se řídí podle přijímací schopnosti [Mk 4,3-9,24n], a ve víře [R 12,3], jež je různým lidem udělována v různé míře [sr. Mt 5,19; 10,41n; 11,11; 19,28; 20,23; 25,19nn; L 19,17,19]. Církev i království nebeské jsou totiž výměnnou spo-

Roz-Rozdati, rozdávatí [797]

lečností, kde různost obdarování je předpokladem skutečného obecenství. Bůh však není přijímačem osob [R 2,11; Sk 10,34; 1Pt 1,17], ale od toho, komu bylo více dáno, také více požádá [L 12,48].

Roz [hebr. *ró's* = hlava, kníže, náčelník], syn Benjaminův, který se odebral s Jákobem a jeho syny do Egypta [Gn 46,21]. Podle Nu 26,38, kde není jmenován, se zdá, že zemřel bezdětek.

Rozbítjeti, rozbití, stč. = rozložiti. O stanu nebo stánku, který musel býti nejprve rozložen na zemi, aby mohl býti postaven [Jr 10,20; Gn 12,8; 31,25; 2S 6,17; 2Pa 1,4; Ž 19,5; Iz 13,20 a j.]. »R. stan proti někomu« = klásti tábor, vyzdvihnouti válku [Ž 27,3; Jr 6,3n]. »R. alabastrovou nádobu« [Mk 14,3] *Alabastr.

Rozbitovati, stč. = kořist si rozdělití [Joz 8,2,27; 2Pa 20,25; Est 3,13].

Rozbořiti. *Zbořiti.

Rozbroj, stč. = nepokoj, svár, spor [Ž 55,10; Sk 23,7,10], vzpoura [Mt 26,5; Mk 14,2], bouře [Mt 27,24], poplach [Sk 12,18], zmatek [Sk 19,29].

Rozcestí, křižovatka cest [Př 8,2; Iz 51,20; Ez 21,21]. V Gn 38,14 jde vlastně o bránu do města Enaim [Joz 15,34]. Mk 11,4 užívá řeckého výrazu *amfodon*, které vlastně původně znamená ulici. R. u Mt 22,9 [řecky: *diexodos*] znamenají ona místa na obvodu města, kde končí řádné cesty a začínají neupravené polní cesty. Je to snad obraz pohanstva, na něž se má obrátit pozvání evangelia.

Rozdati, rozdávatí. Už SZ zdůrazňuje, že dobrý a *spravedlivý činí milost a rozdává. Tím se liší od *hříšníka, jenž si vypůjčuje a nesplicí [Ž 37,21; 112,5,9]. Př 11,24 pak připomíná, že mnohemu z těch, kteří štědrě rozdvají, ustavičně přibývá, kdežto lakota vede k chudobě. V hesle *Almužna bylo poukázáno na to, jak ve farizejském židovství bylo rozdvání, zvl. almužen, spolu s modlitbami a posty základním povinným a ovšem záslužným skutkem, který činí spravedlivým a otevírá cestu do království Božího, t. j. věčného života.

Pro NZ je příznačná Matoušova formulace Ježíšova slova bohatému mládenci, jež vedla v římsko-katolické církvi k neevangelickému pojetí dokonalosti [Mt 19,13-30]. Podle v. 17 a 21 se totiž na první pohled zdá, že Ježíš rozeznává dva stupně dokonalosti: těm, kteří chtějí dosáhnouti věčného života, stačí ostříhat přikázání; ale ten, kdo chce být »dokonalý«, »spravedlivý« ve zvláštním slova smyslu [sr. Mt 10,41], rozdá svůj statek a bude následovat Ježíše Krista. Podle textu Markova [10,13-31] to vypadá tak, jako kdyby Ježíšova výzva zásadně platila všem učedníkům Ježíšovým. U Mt však jde o »dokonalé«. Tento výklad vedl v katolické církvi k rozeznávání dvojí mravnosti, nižší a vyšší, což přispělo ke vzniku mnišství a t. zv. evangelických rad [*consilia evangelica*] pro dokonalejší mravnost. Ale tento

[798] Rozdělen-Rozdíl

výklad odporuje všemu, co známe z NZ. Nejde tu o dvoji mravnost. »Vejít do života« a »být dokonalým« jsou dva výrazy pro tutéž věc. Ježíš ve svém rozhovoru s bohatým mládencem chce otřást jeho sebevědomou důvěrou, že je dobrý. Jen Bůh je dobrý, kdežto lidé jsou zlí [Mt 7,11]. Pak jim žádné činy dobrých skutků nedopomůže ke vstupu do věčného života [sr. Mt 7,16-20]. Když mládenec tvrdil, že všechna přikázání zachovával a přece se mu zdá, že nedosáhl dokonalosti, navazuje Ježíš na toto mlčelivé přiznání a radí, aby rozdal svůj majetek [sr. Mt 6,20] a pak ho následoval. Všechn dŕaz je na tom posledním. Neboť bez připojení se k Ježíši není možno získati věčný život, i kdyby člověk všechen majetek rozdal. Bez spojení s Ježíšem Kristem by rada o rozdaní majetku nebyla opravdu nic více než *consilium evangelicum*, t. j. radou, jež jde nad prostá přikázání Božího Desatera a o níž by Ježíš nemohl souditi jinak než o radách farizejských u Mt 15,3-9. Svým požadavkem rozdati majetek chtěl Ježíš dopomoci mládenci k sebe-poznání a přiměti jej k tomu, aby se připojil k němu, jedinému vůdci k věčnému životu. U mládence však láska k majetku byla silnější než jeho touha po »dokonalosti«. Toto sebe-poznání, projevené smutkem, bylo prvním stupněm pokání, jež však nebylo proměněno v plné pokání. Neboť v plném pokání [sr. Mt 10,37-39; 16,24-29] je obsaženo i vnitřní osvobození od majetku, jež se v rozhodných okamžicích může projevit i zřeknutím se majetku vůbec.

V R 12,8 praví Pavel, aby ten, kdo má duchovní dar rozdávaní, činil to upřímně, t. j. bez vedlejších vypočítavých myšlenek [sr. 1Pá 29,17; Ef 6,5; Ko 3,22].

Rozdělen, rozdělení, rozdělití. Sloveso rozdělití může míti ve stč. také význam rozlišiti, oddělití, odloučiti [Lv 5,8], izolovati [Gn 10,5; 25,23], rozšířiti se [Gn 10,32]. O zaslíbené zemi se praví, že byla losem, t. j. Božím určením rozdělena na přiděly jednotlivým pokolením [Nu 26,53.55; 33,54; 34,17; Dt 1,38; Joz 13,6; 18,10 a j.]. To znamenalo, že zaslíbená země byla pokládána za majetek Hospodina, který jednotlivé její díly přiděloval jen do správy [sr. Z 16,5n], takže si s nimi jednotlivá pokolení a jejich rodiny nesměly počínat libovolně. Odtud lze vysvětliti ustanovení o příbuzenských sňatcích [Nu 36,3nn; Rt 4,3nn], o povinnosti příbuzných vykoupiti zadlužený statek [Lv 25,25; Jr 32,7nn] a o milostivém létě [Lv 25]. Teprve v době královské byla země rozdělena na kraje [okresy], ale patrně s přihlédnutím k dosavadnímu zvyklostem země [1Kr 4,7nn; 20,14]. Přes to bylo pocíťováno jako svévolný zásah králův. Ne nadarmo proto mluví Iz 34,17 o novém rozdělení země v době Mesiášově, které provede sama ruka Páně. —

Tak jako nemůže být rozděleno na různé protichůdné skupiny království satanovo [Mt 12,25n; L 11,17], tím méně může být rozdě-

leno království Kristovo na různé stranické, navzájem se potírající nebo na sebe nevrážící skupiny [1K 1,13]. To by znamenalo, že je Kristus sám v sobě rozdělen. Na druhé straně Kristus nutně rozděluje lidskou společnost, ba samu rodinu [Mt 10,34nn; L 12,51n; sr. Mí 7,6] a při posledním soudu rozdělí všechny národy podle toho, zda jej přijaly nebo nepřijaly [Mt 25,31-46]. Neboť on »rozeznává myšlení a mínění srdce«. Je slovem Božím, které podle Z 4,12 »proniká až tam, kde se dělí duše a duch« [Žilkův překlad; Škrabal: »Proniká až tak, že dělí duši a ducha«], t. j. prohledá až do nejskrytějších tajností.

»Čas rozdělení« [2Tm 4,6] = doba odchodu, rozloučení.

Rozdělovati *Rozdělen. O Duchu sv. se praví v 1K 12,11, že své duchovní dary [*charismata*] rozděluje, t. j. přiděluje podle své vůle. Jeho přítomnost se projevuje právě rozličnými dary [1K 12,4nn].

V 2Tm 2,15 se mluví o »rozdělování slova pravdy«. V řečtině je užito ojedinelého výrazu *orthotomein* [= přímo řezati, na př. o cestách, budovaných přímým směrem bez ohledu na překážky, tedy: bez oklik]. Luther myslel na správné zacházení se Slovem Božím podle jeho jednotlivých součástí a potřeb posluchačů [sr. L 12,42n]. Cremer-Kögel má za to, že pisateli šlo o takové vyjádření [»řezání«] Slova, že se stane skutečně slovem přímým [*orthos*], t. j. skutečně slovem pravdy. Jde o jasné, ostré, přesné osvědčení Slova, jež se vyhýbá oklikám »prázdných řečí« a jde přímo k svému cíli [pravdě].

Rozdělující skála [1S 23,28], nějaký skalní útes na poušti *Maon, nazvaný tak proto, že odděloval prchajícího Davida od pronásledujícího Saula. Snad dnešní *vadi el Makáki*, 12km sv od Maon, kde je útes skalní nad hlubokou propastí, dostupný jen velkou oklikou.

Rozdíl. Mezi lidmi podle bibl. pojetí není r-u: všichni zhřešili [Ř 3,23], a přece Bůh činí rozdíl mezi lidem svým a lidem faraonovým [Ex 8,23], mezi dobyt看em svého lidu a lidu egyptského [Ex 9,4], a pro dobu spásy předpovídá, že bude patrný r. mezi spravedlivým [*Rovnost] a hříšným, tím, kdo slouží Bohu, a tím, kdo jemu neslouží [Mal 3,18]. Odtud plyne výzva Pavlova, R 12,2. Věřící jsou přípodobněni obrazu Syna Božího [Ř 8,29] právě jako vykoupení hříšníci. Proto je však nepřipustné, aby sami činili rozdíl mezi sebou navzájem a soudili »podle špatných měřítek« [Jk 2,4 v překladu Žilkově]. Neboť ani Bůh nečiní r-u mezi věřícím Židem a věřícím pohanem [Sk 15,9].

Lidu sz smlouvy bylo nařizeno, aby činil rozdíl mezi čistým a nečistým, svatým a poskvrněným [Lv 11,47; 20,25; Ez 22,26; 44,23]. Tento příkaz měl býti ochranou před pohanickým kultem [sr. 1K 10,14-33].

„Neznati r-u mezi pravíci a levíci« = býti dítětem [Jon 4,11]. Kral. však v Poznámkách upozorňují, že se toto označení může vztahovat také na dospělé, kteří na rozdíl od lstivých a

chytrých jsou »hloupí a sprostní«, a to také ve smyslu upřímnosti.

Rozdílný ve smyslu dvojího druhu [Lv 19, 19 o semenech nebo zvířatech; Př 20,10.23 o závaží a míře], odlišný, rozličný [o barvách Sd 5,30; o zvuku 1K 14,7; o nedospělém dědici, který se neliší od otroka Ga 4,1; o duchovních darech a pod. 1K 12,4], změněný, znetvořený [Dn 4,13], rozdělený [Dn 2,41]. Kralické r. v 1K 7,33n lze různě vykládat podle toho, kam dáme v řečtině rozdělovací znaménko. Většina textů opravňuje novější překlad Žil- kův.

Rozdíratí, rozděřítí, stč. = roztáhnouti, velmi rozevřítí. O ústech [Z 35,21; Př 13,3; Iz 57,4; Pl 2,16; 3,46; Jb 16,10], o jícnu pekla [Iz 5,14].

Rozdmychovatí = rozfoukatí; rozvátí [Ag 1,9].

Rozdrážděn = rozlícen, rozhořčen [Dn 11,11].

Rozdráždění [Jk 3,16]. *Dráždění.

Rozdrobití u Iz 28,28 ve smyslu rozmačkatí.

Rozdvojen [Mk 3,26]. *Rozdělen.

Rozdvojití se = rozdělití se na dvě části; rozpúliti se [Za 14,4]. Je to řečeno o hoře Olivetské, již za obléhání Jerusalema Bůh rozdvojí tak, jako rozdvožil Rudé moře, aby údolím tak vzniklým mohl Boží lid uniknout.

Rozebratí u Mk 3,27 ve smyslu pobratí uloupití [nářadí].

Rozedřítí *Rozdíratí.

Rozepře, spor [Jr 25,31; Oz 4,1; Mi 6,2], zvláště soudní pře [Ex 23,2; Dt 17,8; 19,17; 21,5], rozpor [Žd 6,16].

Rozestřítí síť, rozvinoutí, spustití síť k lovení [Ez 32,3; L 5,4n].

Rozevdatí, stč. = provdatí na různá místa, různě provdatí [Sd 12,9].

Rozeznání, rozeznatí, rozeznávání. Stč. rozeznatí má několiký význam. Na př. vyšetřítí, rozsoudití, rozhodnutí [Gn 31,37; 1Kr 8,32], rozlišovatí [Lv 10,10; 2S 19,35; Ezd 3,13 a j.], přesvědčítí se [F 1,10], posoudití [R 2,18; Žd 4,12] a pod.

Ve SZ jde především o schopnost rozpoznání dobrého a zlého [2S 19,35; 1Kr 3,9] a rozlišení mezi čistým a nečistým [Ez 22,26; 44,23], svatým a neposvěceným [Lv 10,10]. Prosí-li Šalomoun o srdce rozumné, »aby rozeznal mezi dobrým a zlým« [1Kr 3,9], myslí především na svou soudcovskou činnost, aby »sly- chati uměl rozepré« [1Kr 3,11]. *Soud. Rozeznávání mezi čistým a nečistým, svatým a neposvěceným bylo především úkolem kněze. Tato schopnost nesmí být otupována požíváním vína a opojného nápoje [Lv 10,9n; Ex 44,21].

Také v NZ se mluví o rozeznávání dobrého a zlého, jež je připisováno dospělým. Děti ještě nemají této schopnosti [Žd 5,14] a musí teprve vycvičit duchovní čidla pro toto umění. — V 1K 12,10 jde o dar rozeznávání, rozlišování duchů, t. j. rozpoznání pravých od falešných proroků. Tento dar Ducha sv. tvoří protějšek

Rozdílný-Rozhodnutí [799]

k prorockému daru. — Výraz »rozeznání« v Ju 22 je překladem řeckého participia *diakrino- menos* [= pochybující], které je v nejstarších rukopisech ve 4. pádu a označuje tedy osoby, s nimiž máme mítí slitování. Kral. se však ve svém překladu drží recipovaného [obecně uznaného] textu, který má 1. pád, a překládají proto »rozeznání v tom majíce«, podávající vysvětlivku: »Majíce rozdíl mezi hříšníky, a to proto, že jinak s napravitelnými a jinak s nenapravitelnými nakládáno býti musí«. Většina novodobých překladů se však drží textu se 4. pádem a překládají: »Mějte slitování s pochybujícími«. - V Žd 4,12 jde o řecký výraz *kritikos*. Je to označení toho, jenž jest schopen a oprávněn soudit, posuzovat. Slovo Boží je schopno posoudití touhy a myšlenky srdce. - Řecké sloveso *dokimazein* [= vyzkoušetí, přezkoušetí, sr. L 14,19; 2K 8,22] je přeloženo výrazem rozeznatí v R 2,18 a F 1,10. V R 2,17n vypočítává Pavel vše, čím se chlubí každý opravdový Žid. Mezi jiným jmenuje také schopnost přesně vymezití a rozlišití [Kral. »rozeznatí«] vůli Boží podle Zákona a tak posoudití, co je dobré a co lepší. Ap. Pavel se modlí, aby láska Filipských se víc a více rozmáhala v poznání a ve všeliké zkušenosti, aby dovedli rozlišití, čemu dáti přednost [Skrabal], aby se mohli přesvědčítí o tom, na čem záleží [Žilka]. J. B. Souček ve Výkladu ep. Pavlovy Filipským, str. 27 připomíná v této souvislosti, že Jednota bratrská ne bez příčiny zavedla do své věrouky rozlišení věcí podstatných, služebných a případných.

U J 7,17 je užito řeckého slovesa *ginóskein* [= poznatí, rozpoznatí]. Ježíš tu udává jednoduchý a naprosto bezpečný prostředek, jak rozpoznatí božský původ jeho učení: vážný pokus o plnění vůle Boží, jak ji toto učení zvěstuje, t. j. víra v Ježíše Krista jako Mesiáše a láska k bratřím.

Rozhlásití, rozhlašovatí, rozšířítí zvěst, zprávu [Mt 9,31; L 5,15; Sk 4,17], pověst [Mt 28,15], učinití známým [F 1,13], vypravovatí [L 2,17]. L 1,65 překládá Žilka a jini: »Po celém pohoří judském se rozmlouvalo o všech těchto událostech«. V 1Te 1,8 je užito řeckého *exécheisthai* = hlasitě rozezvucetí [Žilka: »Od vás se slovo Páně rozezvucelo nejen po Mace-donii a Řecku...«]. Ap. Pavel děkuje R 1,8 Bohu, že zvěst o tom, že obyvatelé Říma uvěřili v Krista, se stala předmětem rozhovoru po všem křesťanstvu. Podle Sk 13,49 se Slovo Páně roznášelo po celé krajině Pisidické patrně vlivem uvěřivších pohanů.

Rozhnevání, rozhnevátí se *Hněv Boží. *Hněv lidský. *Prchlivost.

Rozhodnutí ve smyslu rozsoudití, býti rozhodčím [Jb 9,33].

Rozhodnutí, hebr. *kesem*, odvozeno od slovesa *ksm* = hledatí věštbu pomocí losních šípů; tedy orakulum, věšteccký výrok. Podle Př 16,10 královský výrok je právě tak jistý a důležitý jako božské orakulum, jímž jsou rozhod-

[800] Rozhojnění-Rozkaz

nuty všechny pochybnosti a spory. Tento verš má stopy názoru o božnosti [božské přibuznosti] králů, jak se vyvinul zvl. v Egyptě, ale i jinde na východě [sr. Sk 12,22].

Rozhojnění, stč. = rozmnožení. Škrabal překládá L 12,15: »Život člověka nezáleží v tom, že má nadbytek majetku«.

Rozhojněný. Rozhojněná milost [Ř 5,17], doslovně »nadbytek, hojnost milosti«, jež přišla v Ježíši Kristu.

Rozhojnila radost [2K 8,2] = nadbytek, hojnost radosti.

Rozhojnití (se), rozhojňovati se. Hebr. *šataf* [= přetékat, zaplaviti] překládají Kral. u Iz 10,22 výrazem rozhojnití. Duhm a jiní překládají: »Je rozhodnuto o zničení, přetéka-jícím spravedlnosti« [Heger: »Stanovená zkáza zaplaví ho právem«]. Osud, který postihne Izraele, není náhodný, nezasloužený, nýbrž bude uplatněním a potvrzením Boží spravedlnosti [sr. Iz 5,16; 26,9n; 41,2; 51,1].

V NZ jde o několik řeckých výrazů, jež všechny vyjadřují přetéka-jící hojnost, nadbytek, plnost [*perisseuein* = překypovat, býti v nadbytku, na př. Mt 13,12; 1K 14,12; 2K 1,5 a j.; podobně *hyperperisseuein*, jež označuje hojně přetékáni, překypování, 2K 7,4; *pleonazein* = přibývat, růsti, Ř 5,20; 6,1; 2Pt 1,8; *hyperpleonazein* = býti přítomen v bohaté míře, 1Tm 1,14; *pléthynein* = naplniti, rozmnožiti; passivně: množiti se, růsti, přibývat, Sk 9,31]. Ap. Pavlovi velmi záleželo na tom, aby se u věřících dostavil růst ve všem, co slouží k budování církve [Kral.: »k vzdělání církve«, 1K 14,12]. Myslí především na rozmnožení, prohloubení a růst lásky [F 1,9; 1Te 3,12, sr. 1K 13; 1Te 4,9n], milosti [2K 9,8], naděje, způsobené mocí Ducha sv. [Ř 15,13], ve víře [Ko 2,7], hojně horlivosti v Božím díle [1K 15,58], vůbec pak v tom, co se líbí Bohu [1Te 4, 1, sr. 2Pt 1,5-8]. Na všechny tyto složky jež budují duchovní život v pospolitosti, vztahuje se zaslíbení Ježíšovo z Mt 13,12 [Žilka: »Tomu, kdo má, bude dáno, a bude mít nadbytek«, sr. Mk 4,25; L 8, 18]. Růst v nich je známkou duchovního zdraví. Kdo v nich nepřibývá, záhy duchovně odumře.

Základem této možnosti a nutnosti duchovního růstu je přetéka-jící milost a dar spravedlnosti v Ježíši Kristu [Ř 5,17]. *Zákon nebyl s to přemoci hřích [Ř 3,20; 4,15]. Naopak Zákon množstvím příkazů a zákazů dráždil k přestupování a tak nechtě se stal nástrojem ke stupňování a rozmnožování hříchu [Ř 5,20] právě v Izraeli, jemuž byl Zákon dán. Ale v tomto Izraeli se narodil druhý Adam, Kristus. V něm však milost Boží přetekla hranice Izraele a rozlila se na celé lidstvo, aby mu přinesla věčný život [Kral.: »Ještě více rozhojnila se milost«, sr. Ef 1,7n; 1Tm 1,14]. Služba Zákonu byla sice slavná, i když prostředkovala odsudek, ale služba, prostředkující spravedlnost v milosti Kristově, mnohem více oplývá slávou [Kral.: »rozhojňuje se v slávě«, 2K 3,9].

Neboť milost způsobuje, že věřící jsou pro hřích mrtvi. Nemohou tedy v hříchu zůstat [R 6,1]. Naopak, musejí růst v milosti a potěšení přese všechna utrpení pro Krista [2K 1,5; 7,4], ba snad právě pro tato utrpení. Milost Boží to je [2K 8,1n], jež pomáhá rozmnožovat i křesťanskou dobročinnost a štedrost [2K 8,2 překládá Hejčl: »Při mnohém zkoušení a soužení přehojná byla jejich radost a z jejich převelké chudoby se rozlil bohatý pramen jejich dobročinnosti«].

Rozhorliti se, projevovat *horlivost [*Horlivě]. O Hospodinu-Mesiáši, který vyjde k boji za svůj lid, praví se u Iz 42,13: »Jako muž válečný rozhorlí se«, doslovně z hebr. »rozdmýchá horlivost«, t. j. energie a nadšení pro boj poroste bojem. Duchovní horlivost je opakem duchovní vlažnosti, sebespokojenosti, chudoby a slepoty. Proto vyzývá Zj 3,19 církev v Laodiceji, aby se rozhorlila, t. j. byla horlivá a opustila svou duchovní netečnost.

Rozcházeť se, stč. = pronikat, rozléhati se [Jb 3,24; Ž 19,5; L 4,37].

Rozchvátání, rozchvátati, stč. = rozebrati, rozsápati, roztrhati, [vy]pleniti, uloupiti, ukořistiti [2Kr 21,14; Ž 44,11; 109,11; Jr 15,13; Am 3,11; Na 2,9; Žd 10,24 a j.].

Rozjídati, rozjídatý, stč. rozežírati, šířiti se; rozžíravý, šířící se [Lv 13, 51.55; 14,44; 2Tm 2,17].

Rozjímati ve smyslu *přemýšlet, *rozvažovati. Často je tímto slovesem označeno společné prohovoření, promyšlení něčeho [Ž 48, 10; Mk 9,33; 11,31], rozmlouvání [L 24,17], ale také uvažování v srdci [Ž 143,5; Mt 16,7n je lépe překládati »oni u sebe uvažovali«, »proč uvažujete u sebe«]. Řecké *diaporein* u L 9,7; Sk 10,17 znamená »býti v rozpacích«.

Rozjítí (se), nč. rozejítí [se] = chozením rozšířiti, proniknouti, rozšířiti se [1Pa 14,17; Ez 16,14; Mi 7,11; Mt 4,24; Ř 10,18]. O rozchodu bývalých přátel, Sk 15,39. »Muž, kterého rozešlo víno« [Jr 23,9] = muž, kterého zatopilo, proniklo víno.

Rozkaz, rozkázání. Tak překládají Kral. aspoň sedm různých hebr. výrazů, jež na některých místech tlumočí také slovem *příkázání. Nejčastěji jde o hebr. *pikkudim* = nařízení, uložení [Ž 19,9; 111,7; 119,4.27.40.45.56.93.110.128.141.159.168]. Hebr. *misvá* = předpis, návod [Ž 119,32.60.96]. Že jakýkoli výrok Hospodinův je současně rozkazem, je patrné na tom, že jsou tak překládány hebr. výrazy *pé* [= ústa, Ex 17,1; Nu 9,20; 27,21; 1S 15,24; Jb 39,27], *dábár* [= slovo, 1Kr 20, 35; Ž 148,8] a *'imrá* [= výrok, Ž 147,15]. R. Boží stvořil svět [Ž 33,9] a udržuje jej [Jb 39, 27; Ž 147,15]. R. Boží je zvláště výrazem jeho milostivé smlouvy s vyvoleným lidem, takže v každém jeho r-u je současně zaslíbení. Proto žalmisté tak touží po r-ech Hospodinových. Jimi se spojuje Bůh s člověkem a váže navzájem i lidi [sr. Mk 12,29-31]. Také spása v Kristu je výsledkem r-u, promluvení Božího [2K 4,6].

Oz 5,11 užívá posměšně o lidských rozkazech hebr. *sáv*, jež Ibn Ezra a po něm Ewald

vysvětlují jako svémocně vymyšlené příkázání, jež nemá co činit s rozkazy Božími. Je příznačné, že LXX místo *sáv* četla *šáv* = marnost. Snad tu jde o rozkazy, které dal Jeroboám o modloslužbě telat, jak se už domníval rabbi Kimchi z 12. stol. po Kr.

1K 7,6 překládá Žilka: »To říkám jako radu, ne jako příkaz«. Pavel pečlivě rozlišuje mezi autoritativním r-em, který má původ v Kristových příkazáních, a svými radami [sr. 1K 7,10.12.25].

Rozkázati = autoritativně naříditi. *Roz-kaz. Za rozkazy Ježíše Krista stála jeho mesiášská autorita a poslušnost nebeského Otce [Mt 15,35; sr. Sk 1,4 a j.]. S touto autoritou vymítal ďábly [Mk 1,27 sr. L 8,29]; ji se dovolává i Petr, když chtěl jíti za Ježíšem po vodě [Mt 14,28]. V jeho jménu přikazovali apoštolové [Sk 16,18; 1Te 4,2; 2Te 3,6 a j.]. *Příká-zání.

Rozkladitý, stč. = rozložený, široký [Ez 19,10].

Rozkoš, rozkošně, rozkošný [*Líbeznost. *Příjemný]. Kral. těmito výrazy překládají aspoň 19 různých hebr. slov a sloves, nej-častěji od kořene 'dn, z něhož je odvozeno i jméno ráje Eden. Tak na př. 'eden označuje slast, libost. 2S 1,24 vyzývá Izraelitky, aby truchlily nad Saulem, který je odíval r-ým, pestrým šatem. Ž 36,9 mluví v přeneseném smyslu o duševních a duchovních darech, jimiž napájí Hospodin ty, kdo navštěvují chrám, jako o potoku rozkoší. Je to narážka na Eden z Gn 2,10 [sr. Ž 46,5; Iz 44,3]. Jr 51,34 srovnává Babylon s mytickým drakem, který pohltit Izraele se vším, co mu bylo r-i. Heger překládá: »Jak drak mne pohltit a mým soustem nejlepším břicho naplnit«. Hebr. 'adán znamená pohlavní r. [Gn 18,12]. Hebr. 'adin = = rozkošnický [Iz 47,8]. R-i Jošeba Tachmonskeho bylo, když mohl kopím překvapivě udeřit na 800 lidí a pobít je [2S 23,8]. Hebr. ma^{dánim} může znamenat pamlsky [Gn 49, 20; Pl 4,5], ale také to, co je příjemné, radost [Př 29,17]. Hebr. ma^{dannót}, které Kral. v Jb 38,31 překládají »rozkoše«, znamená spíše pouta. Hrozný proto překládá: »Zdali jsi upevnil pouta Kuřátek« [suhvězdí, skládající se ze sedmi hvězd, Plejady]. Angl. bible překládá: »sladké vlivy Kuřátek«. Sloveso 'adan [= kochati se, těšiti se] máme u Neh 9,25 [Kral. »rozkoši oplývali«].

Hebr. kořen 'ng [anag, anog, oneg] označuje změkčilost, rozmazlenost [Dt 28,54.56], ale také vlnadnost [Iz 47,1; Jr 6,2], blahobytnost [Iz 13,22], slast [Iz 58,13n], radost z něčeho [Ž 37,11; Iz 66,11]. »Synové tvých roz-koší« [Mi 1,16] = synové, kteří jsou tvým potěšením. »Dům rozkoší« [Mi 2,9] = příjemný, blahobytný dům. Podle Př 19,10 není přepych [hebr. ta^{nüg}, Kral. rozkoš] pro *blázna, který z nezalosti, jak ho užívat a ovládat, je utvrzen ve svém hříšném bláznovství [sr. Ž 62, 11]. Téhož hebr. slova je užito v Kaz 2,8, kde se zřízení zpěváků a pěvkýň nazývá rozkoší.

Hebr. kořen n'm vyjadřuje příjemnost, při-

Rozkázati-Rozkoš [801]

větivost, ušlechtilost, líbeznost, lahodnost [Gn 49,15; Ž 16,6; 135,3; 147,1]. U Iz 17,10 [Kral.: »Štěpy rozkošné štěpuješ«] je užito hebr. na^{mánim}. Někteří vykladači se domnívají, že je tu narážka na Adonisovy zahrady [na^{mán} = syrské božstvo Adonis], v nichž byl pěstován pohanský přírodní kult [sr. Iz 1,29].

Hebr. meged [= drahocennost, vzácný dar; vzácný, drahocenný] je přeloženo výrazy rozkoše, rozkošný v Dt 33,15; Pís 4,13; 7,13.

Hebr. s^{bí} [= nádhera, krása 2S 1,19, chlouba, sláva] se vyskytuje zvláště tam, kde se mluví o zemi [okrasa Ez 20,6.15] nebo městech [Ez 25,9].

Hebr. pának znamená rozmazlovati. Vyskytuje se v bibli pouze jednou, a to v Př 29,21. Smysl tohoto místa je asi ten, že od dětství rozmazlovaný služebník nakonec bude činit nárok na synovská práva [sr. Př 17,2; 2S 6,14]. Někteří vykladači mají snad neprávem za to, že služebníkem je tu míněno lidské tělo, které bez kázně nakonec diktuje svému pánu, člověku. — Podobný význam jako pának, ale bez rysu přihany, mají hebr. šá^a = laskati, mazit se [Iz 66,12] a tápach [Pl 2,20, kde Kral. mají nemluvnátka rozkošná«, podle hebr. »nošená na rukou, vychovávaná«]. Hebr. sárah [= rozvalovati se] je překládáno u Am 6,4,7 rozkošně si počínati«. - O vůni obětí je užito přívlastku nich^och = příjemný, rozkošný, libý. Až na Ez 6,13; 16,19; 20,28 vždy o obětech Hospodinu [Gn 8,21; Lv 8,28 a j.]. Podle L. Köhlera a j. jde o vůni uklidňující [sr. Ez 16,42] Boží hněv [sr. 1S 26,19]. Pohanská božstva nečijí [Dt 4,28; Ž 115,6]. Hospodin však ve své milosti se dává uklidnit vůni obětí, jsou-li přinášeny s pokorným a věřícím srdcem [Ez 20,41; ale Lv 26,31!]. Na to navazuje Ef 5,2, jež sebeobětování Ježíše Krista v lásce prohlašuje za vůni r-ou Bohu a vyzývá, aby svým životem následovali tohoto příkladu sebeobětovné lásky.

R. může znamenat také zalíbení, živý zájem [hebr. chéfes, Ž 119,35; Iz 62,4; Mal 3,12], zábavu, potěšení, povyražení [hebr. ša^{šú'im} Ž 119,24.77.143.174; Př 8,31].

Také v NZ je několik různých řeckých výrazů překládáno slovy rozkoš, rozkošný. Řecké tryfán, en tryfé znamená žít v přepychu [L 7, 25; Jk 5,5]; podobně strénián, strénos [Škrabal překládá Žj 18,3: »Obchodníci země zbohatli z přemíry jeho rozkošnictví«, v. 9: »Králové, kteří s ním smilnili a hýřili«. Při tom nutno mít na paměti, že výraz *smilniti znamená jako ve SZ často modlářství, spojené s pohlavními necudnostmi, tedy zpronevěru jedinému Bohu]. Do téže oblasti patří řecké spatalán] = žiti v přepychu, žiti bujně, hýřiti [1Tm 5,6 v překladu Žilkové: »Vdova, která si počíná bujně, je za živa mrtva«; Jk 5,5: »Strávili jste život na zemi v přepychu a v bujnosti«]. Všecky tyto výrazy označují to, co má svůj kořen v určitém životním zaměření, slohu, jehož podstatným rysem je hédoné [pův. význam = slast],

[802] Rozkošně-Rozmítati

známá z řecké filosofie, kde ovšem má velmi různý význam od rozkoše a požívačnosti, jež stojí v rozporu ke ctnosti, až výjimečně k radosti z dobra. NZ se dívá na tuto *hédoné* jako na něco, co je křesťanství protichůdného. *Hédoné* patří podle NZ do oblasti protibožských sil, jež ovládají »tento život« [L 8,14 sr. Mt 13,22]. Tyto rozkoše [Kral. »libosti«] válčí [Kral. »rytřují«] v údech člověka [Jk 4,1n], t. j. v jeho těle [sr. R 6,13.19; 7,5.23]. Jsou to hříšné pudy těla a nemají co činit s křesťanskou radostností a radostí. Milovníci r-í nemohou milovat Boha [2Tm 3,4]. Milují svět [Tt 2,12; 1J 2,16n]. Člověk se musí rozhodnout mezi vůlí Boží a rozkošemi [sr. 1Pt 4,2]. Dokud se člověk ještě nerozhodl, trvá boj mezi Slovem Božím a rozkošemi [L 8,14; sr. Mk 4,19], jež však jsou s to udusiti nejen Slovo, ale i pravého modlitebního ducha. Žilka překládá Jk 4,3: »I když prosíte, nic nedostáváte, protože prosíte se špatným úmyslem, vynaložiti všecko na své rozkoše«. Právě tyto r-e, jež válčí v lidských údech, odvracejí člověka od toho, zač by se měl modlit ve jménu Ježíšovu, a soustředují vše na tělesné žádosti, jež nemohou být nikdy ukojeny [sr. Iz 57,20n]. Člověk se stává nakonec otrokem vzájemně proti sobě bojujících rozkoší [Tt 3,3; sr. 1Tm 6,9; 2Tm 3,6].

Otročení rozkoším je NZ-u obsahem předkřesťanského stavu člověka. Je to stav bez Boha [Tt 3,3; sr. Ef 2,2n; 4,22; 5,8; 1Pt 1,14; 4,3], bez Krista a tudíž bez naděje. Ale i křesťané dvojité mysli [Jk 4,8, Žilka: rozpoltění] stojí pod vlivem rozkoší, i:akže jsou neustálení a bez pokoje. Stáli už sice pod vlivem Božího Slova, ale nedovedou se cele poddat Bohu a vzepřítí ďáblu [Jk 4,7, sr. L 8,13n]. Mohou dokonce vystupovat jako křesťanští učitelé - a zvláště před koncem starého věku budou takoví -, ale jsou to nebezpeční bludaři [2Tm 3,4nn; 2Pt 2,13; sr. Ju 18]. Přepych, rozmařilost, požívačnost [řecky *tryfē* viz výše!] pokládají za vrchol blaženosti, za rozkoš a nejvyšší cíl životní [2Pt 2,13n, sr. F 3,19]. Křesťanská radost spočívá v něčem docela jiném: ne v rozličných rozkoších [Tt 3,3], ale v rozličných pokušeních [Jk 1,2], jež vedou k dokonalosti [Jk 1,4]. Křesťan sice dobře ví, že Boží kázeň a výchova se nezdaří být radostné, nýbrž krušné, ale je přesvědčen, že nakonec přinese pokojné [Kral. »rozkošné«] ovoce spravedlnosti těm, kteří jimi byli pocvičeni [Žd 12,11]. Spravedlnost je tu popisována jako pokojné ovoce kázně; je to ovoce, jež působí vnitřní upokojení [Jk 3,18; Iz 32,17] právě proto, že přináší spravedlnost - zde nikoli ve smyslu *ospravedlnění, jež je nám připočteno, nýbrž ve smyslu »mravní dokonalosti« způsobené Boží výchovou. Je to »dokonalost«, kterou přináší *jho Kristovo, popisované u Mt 11,30 jako rozkošné, řecky *chrēstos* = upotřebitelné, vhodné, pohodlné, příjemné.

Rozkošně, rozkošný *Rozkoš.

Rozličný, *rozdílný [Dt 22,9], rozmanitý,

různý [Mk 1,34; Ef 3,10; 2Tm 3,6; Tt 3,3; Žd 2,4; 9,10; 13,9; Jk 1,2; 1Pt 1,6; 4,10], mnoho-
tvárný [Žd 1,1].

Rozlítí [se], vylítí [se], rozvodniti [se], zatopiti [Iz 8,8]. »Rozlila se duše má« [Jb 30,16] = sama duše vyšla ze mne [sr. Ž 42,5]. Kraličti poznamenávají: »Bolestmi a trápením málo duše ve mně, již téměř umírám«. O milosti mesiášského krále, která je rozlita v jeho rtech, takže jí překypují, protože mu Bůh požehnal na věky, viz Ž 45,3. »Mast rozlita je jméno tvé« [Pis 1,3] = pouhé připomenutí a vyslovení tvého jména působí tak osvěživě jako vylítí nejdrahocennější voňavky. O lásce Boží, která v důsledku vykupitelské smrti Kristovy prostřednictvím Ducha sv. zaplavila srdce věřících, takže je jejich naděje na dosažení Boží slávy nezklame, viz Ř 5,5n. Neboť s darem milosti není tomu tak jako s Adamovým poklesem; jeho poklesek přivodil smrt mnohých. Ale milost Boží a dar z milosti se rozlily v překypující míře na mnohé [Ř 5,15]. *Vylévati.

Rozlítiti se, stč. = rozzuřiti se [Gn 4,5; Dn 8,7; Sk 26,11].

Rozlomiti *Lámati chléb. *Večeře Páně.

Rozloučení. *Listek rozloučení. *Manžel, manželství. *Rozlučovati.

Rozložiti se, rozšířiti se, roztahovati se, rozrůstati se [Jb 29,19; Ž 37,35; 92,13; Iz 16,8; Oz 14,6].

Rozlučovati manželství. Podle Mk 10, 1-9 položili farizeové Ježíšovi otázku o manželské rozluce. Patrně znali jeho výrok z Mt 5,32 a chtěli Ježíše uvést do rozporu s ustanoveními mojžíšovského zákona. Ale Ježíš vysvětluje toto ustanovení o možnosti rozluky zatvzelenosti srdce izraelského lidu proti vůli Boží. Rád v ráji staví výše než Zákon. Bůh promluvil svým stvořitelským činem docela jasně. Stvořil člověka jako dvojici, jež tvoří jedno tělo, t. j. něco nerozdvojitelného. U Mt 19,1-12 nejde farizeům o zásadní otázku rozluky, nýbrž o tehdy běžnou praxi, možno-li *propustiti manželku »z kterékoli příčiny«. Škola Hillelova totiž vykládala Dt 24,1 tak volně, že dovoľovala rozluky i pro připálení pokrmu. Ježíš ve své odpovědi zdůvodňuje nejprve nerozlučitelnost manželství podobně jako u Mk 10,1-9 a pak teprve uvádí, proč Mojžíš přes to povolil rozluky [pro smilství]. Jeden starosyrský překlad tlumočí Mt 19,4: »Což jste nečtli, že ten, jenž stvořil muže, stvořil také ženu?« Tímto zněním je více zdůrazněna rovnoprávnost obou pohlaví než v řeckém textu. *Pokoj.

Rozmáhati [se] = rozmnožovati [se], rozšiřovati se [Ex 1,12; Lv 13,22; Sd 20,34; Př. 4,18; Sk 12,24], množiti se [Sk 16,5], stupňovati se [L 23,23], přibývati [Sk 5,14; 2Te 1,3], míti volnou cestu [2Te 3,1], rozhojňovati se [2Pt 3,18] a pod. *Rozhojnití se.

Rozmazanost, rozmazaný, stč. = měkkost, zženštilost, rozmazlenost [Dt 28,54.56].

Rozmetati [stč. 1. osoba sg. rozmecei] = rozhoditi, rozházeti [Ž 106,26; Jr 8,2; Ez 32,5].

Rozmítati = rozvívati, odvívati [Ž 1,4].

Rozmlouvání, rozhovor, zaměstnání. 1Kr 18,27 možno překládati »je zaměstnan nebo odešel«. V 1K 15,33 jde o výrok řeckého básníka Menandra ze 4. stol. př. Kr. Řecké *ho-miliai*, jež Kral. přeložili r., je možno také přeložit »společnost«: Špatná společnost kazí dobré mravy.

Rozmlouvati. *Přemýšleti, přemýšlovati. *Rozjímati. O společném pohovoru [1Pa 16,9; Ž 69,27; 105,2; Př 6,22], společné poradě [L 6,11; 20,14]. O názorech, šířených šepem [řecky *gongyzein*, J 7,32 překládají Žilka a jini: »Zástup si o něm šeptá takové věci«. O společném prohovoření věci L 24,14; Sk 10,27.

Rozmluviti s kým, stč. — porozmlou-vati, pohovořiti si, promluvit s kým [Neh 6,2; Jb 12,8].

Rozmnožiti [se]. *Rozhojniti. *Rozmá-hati se.

Rozmnožování u Iz 9,7 = vzrůst, zmocnění, rozšíření.

Rozmnožovati [se], množiti [Jb 35,16; Ž 68, 7 a j.], stupňovati [Ž 16,4; 25,17]. Ve 2Tm 2,16 je tak přeloženo řecké *prokoptein* = postoupiti, činiti pokroky. Hejčl-Sýkora překládá: »Planých světských řečí se varuj! Neboť [lidé tak mluvící] upadají jen hlouběji do bezbožnosti a jejich slovo se rozlézá jako rakovina«.

Rozmoci se. *Rozhojniti. *Rozmáhati se.

Rozmrhati = rozplýtvati, promarniti [L 15,13].

Rozněcovati [se], **roznítiti** [se], rozpalovati, rozdmýchati, zapáliti, vzplanouti. O Boží prchlivosti [Ex 32,11; Nu 11,10; Dt 6,15; Ž 74,1, sr. Nu 22,22; Dt 29,20; Sd 6,39; Iz 5,25]. V Ž 39,4 praví žalmista, že jeho mlčen-livým přemýšlením se vznítí oheň v jeho nitru, takže nakonec musel mluvit. Myšlenka páčila v jeho srdci jako oheň [sr. Jr 20,9]. Podobně čteme o Pavlovi, že »se v něm rozněcoval duch jeho«, když viděl, že Athény jsou samá modla [Sk 17,16]. V řečtině je užito slovesa *paroxy-nesthai* = býti drážděn, podněcován, rozčilen, rozmrzen. Hejčl-Sýkora překládá: »Byl velmi rozmrzen, když viděl, že v městě je plno model«. Podobného řeckého výrazu je užito v Žd 10,24. Pisatel vyzývá čtenáře, aby si jeden druhého pozorně všimli, ale ne proto, aby si navzájem škodili a tak se dráždili, nýbrž aby se podněcovali, provokovali k lásce a k dobrým skutkům. - Jiného řeckého výrazu je užito v 2Tm 1,6: *anazópyrein* = rozdmýchati. Tak jako na ohništi se žhavé uhlí čas od času rozdmýchává v jasný plamen, tak má nyní Timo-teus roznítiti v sobě dar Boží milosti, protože je potřebí nové horlivosti k šíření a upevnění evangelia zvláště nyní, kdy Pavel je ve vězení. - Výrazu *synechesthai* [= býti zaujat] je užito ve Sk 18,5. Kral. podle recipovaného textu překládají: »Rozněcoval se v duchu Pavel«. Ale lepší texty čtou: »Pavel byl plně zabrán slovem [t. j. kázáním]«. Hejčl-Sýkora překládají: »Pavel se věnoval zcela kázání«.

Tak jako může být roznícen duch, dar Boží, láska a dobré skutky, tak může býti roznícena

Rozmlouvání-Rozpom. [803]

i hříšnost ke zkáze těch, kteří jí podléhají [Iz 9,18, sr. Oz 7,7; Ř 1,27]. Podle Jk 3,6 může být i jazyk zapálen samým peklem, t. j. d'ablem, k rouhání, ke lži, nactiutrhání a pod.

Rozpakovati se, stč. = v rozpaky, malomyslnost upadati, důvěru tratiti [2Š 11,25], pochybovati [Sk 10,20, sr. 16,9n; Ř 14,23], nechat běžet, odmítati [Př 8,33].

Rozpáliti [se], roznítiti, rozplameniti, přeneseně o hněvu a prchlivosti lidské [Gn 4,6; 31,36; Dt 19,6; 1S 20,34; Est 1,12; Pis 1,6], Boží [Nu 22,22; Dt 29,20; Sd 6,39; 2Kr 22,13; Ž 124,3; Iz 5,25; Pl 2,3]. O rozpálení lidské vášně Iz 5,11; Jr 51,39; Ř 1,27.

Rozpalující. *Kolo narození.

Rozpásati [se], stč. = pás odvázati, rozepnouti, uvolniti, ve smyslu učiniti neschopným k boji [Iz 45,1; opak přepásání v. 5; Dn 5,6].

Rozplýnouti se, rozplývati se. Ve SZ jde hlavně o dva hebr. výrazy: *múg* = rozpustiti, uvést do kolísání, kolísati, vlniti se, a *másas* = roztaviti [se], na př. o vosku [Ž 68,3; 97,5; Mi 1,4], o manně [Ex 16,21]. Obou sloves se užívá hlavně v přeneseném smyslu: býti uveden v úzkostlivý zmatek, ve zděšení [o zemi Ž 46,7; 75,4; Iz 14,31; Am 9,5; o horách Ž 97,5; Mi 1,4; Na 1,5; o srdci Ez 21,7,15; sr. Joz 7,5; o duši Ž 107,26; o lidském úsudku Jb 30,22; o chrámu Na 2,6; o obyvatelích Kananejských Ex 15,15; o srdci Egyptských Iz 19,1], zemdlíti, přestrašiti [Iz 13,7; Ez 21,7; Ž 22,15]. Toto »rozplýnutí« je způsobeno přítomností Boží, pohledem na jeho činy, slávu a moc, ale také zármutkem [Ž 119,28], za nímž ovšem žalmista cítí Boží ruku, a působením Božích nepřátel [Ž 22,15], z jejichž ruky čeká žalmista vysvobození.

Podle 2Pt 3,10n v den Páně, který přijde nečekaně jako zloděj v noci [Mt 24,43; 1Te 5,2], vše, co patřilo ke starému *věku, zahyne ohněm. I živly [bud' voda, vzduch, oheň, země nebo i hvězdy nebo jako v Ga 4,3; Ko 2,20 andělské bytosti, dosazené nad hmotným světem] se v požáru rozplynou. Jen ti, kteří budou shledáni bez poskvrny a hany, obstojí v tomto Božím soudu. V pozadí tohoto líčení stojí tehdy běžná představa o světovém požáru.

Rozpomenuiti se, rozpominání, rozpominati se. Tyto a podobné výrazy [*pamato-vati, *památka, *pamět, *pomněti, *připominati] patří k základním pilířům sz zbožnosti. Je jimi vyjadřován poměr mezi Bohem a člověkem a naopak. Když se Bůh rozpomene na člověka, znamená to, že ho chce zahrnout a skutečně také zahrnuje milostí a slitováním [Gn 8,1; 19,29; 30,22; Ex 32,13; 1S 1,11.19; 25,31]. Boží rozpominání je jeho tvůrčím činem; jim se dostává člověk do docela nových okolností, takže prosba, aby se Bůh rozpomenul, znamená vlastně prosbu za vysvobození z trápení a bídy [Sd 16,28; 2Kr 20,3; Jb 7,7; Ž 74,2; 89,48; 119,49; Iz 38,3; Jr 15,15; Pl 5,1]. Rozpomene-ne-li se Bůh, znamená to, že začíná zehnat

[804] Rozpouštění-Rozptylen

[Ž 115,12]. I tenkrát, prosí-li zbožný za to, aby se Bůh rozpomenul na nepřátele, prosí vlastně za vysvobození, neboť Boží vzpomínka na hříšníky znamená Boží soud nad nimi [sr. 1S 15,2; Ž 74,18; 137,7, sr. Neh 6,14; Ž 89, 51n]. Z téhož důvodu prosí sz modlitebník, aby Bůh nepamatoval na jeho vlastní přestoupení [Ž 25,6n], protože při vzpomínce na hříchy by Bůh musel soudit. Izrael se těší zvláště z toho, že se Bůh rozpomíná na smlouvu, kterou uzavřel s praotci, a znovu a znovu tuto smlouvu Bohu připomíná [Gn 9,15n; Ex 2,23; 3,16; 6,5; 32,13; Dt 9,27; Ž 106,45; sr. Ž 105, 8; Ez 16,60]. Na základě této smlouvy se odvažují věřící ve SZ doufat, že Bůh se rozpomené i na jejich oběti [Ž 20,4], na jejich skutky, vykonané v poslušnosti [2Kr 20,3; Neh 5,19; 13,14.22.29.31], na jejich přímluvné modlitby [Jr 18,20] a pod.

Základním rysem biblické zbožnosti je rozpominání na činy Boží v minulosti a na jeho přikázání [Dt 8,2; 1Pa 16,12.15; Ž 42,7; 77,12; 119,52.55; 137,6]. Téměř všechny bohoslužebné předpisy [sr. Dt 6,8nn; Joz 4,1nn. *Připominání] a bohoslužebná zařízení měly sloužit tomuto rozpominání [Nu 15,39n; Dt 8,2; 16, 12; Mi 6,5] a pamatování [Dt 5,15; 7,18; 9,7; 16,3; 24,18.20.22], aby byla udržena víra v čistotě a síle. Izrael měl proto pamatovat i na tresty Boží, jimiž musel procházet pro svou neposlušnost [Dt 9,7]. Rozpominání na Hospodina byla touhou duše každého věrného Izraelce [Iz 26,8]. Je ovšem také hříšné rozpominání, které probouzí Boží prchlivost [Nu 11,5nn].

V NZ si všimneme pouze těch míst, kde mají Kral. slovesa rozpomenouti se, rozpominati se, ač do této oblasti patří také *pamato-vati, *připominati, *pamatka a j. L 1,72 v duchu sz vykládá zrození Jana Křtitele jako výsledek rozpomenutí Božího na jeho svatou smlouvu a přísahu Abrahamovi, jež se právě narozením Jana Křtitele začínala plnit. I tu je rozpomenutí Boží zároveň jeho spasitelným činem. Podle Jz 18,5 se Bůh rozpomenul na nepravosti Babylona. To znamená, že Babylonu nastává soud a neodvratný pád. Když prosí lotr na kříži Ježíše, aby se na něho rozpomenul, když přijde do svého království, je v tom jednak vyznání víry v budoucí panství Kristovo, jednak modlitba za spasitelné zasažení [L 23,42], jíž Kristus vyhovuje.

Rozpomenutí na určité slovo Ježíšovo připravuje pokání Petrovo [Mt 26,75; Mk 14,72; L 22,61] a vede k víře ve zmrtvýchvstání Kristovo [L 24,6-8], jež Ježíšovo slovo dotvrzuje [J 2,22; 12,16]. Jan je ovšem přesvědčen, že ani toto rozpomenutí není výsledkem přirozeného duševního pochodu, nýbrž dílem Ducha sv. [J 14,26]. Podle J 2,17 také rozpomenutí na určité slovo Písma je výsledkem styku s Ježíšem a znamená docela nové pochopení tohoto slova v tom smyslu, že v Kristu bylo naplněno. Rozpomenutí na slova Ježíšova vedlo k důležitému

rozhodnutí v misijní praxi [Sk 11,16nn]. Bez Ducha sv. ovšem ani rozpomínka na slovo Ježíšovo nevede leč k zatvrzení [Mt 27,63].

Podobně jako ve SZ žádá Bůh i podle NZ, aby se člověk rozpomínal na projevy jeho přízně v minulosti [L 16,25]. Pisatel Žd vyzývá své čtenáře k tomu, aby se rozpomínali na předešlé dny, kdy snášeli pro Krista mnohá utrpení [Žd 10,32nn], a tak získali novou odvahu, ale současně je varuje příkladem těch, kteří pro samé rozpominání na minulost zapomněli na lepší vlast, do níž mají vejít [Žd 11,15]. Také pisatel 2Pt 1,15 usiluje o to, aby se po jeho odchodu mohli jeho čtenáři rozpomínat na zvěst o Ježíši Kristu a jeho království. Kdykoli se Pavel rozpomíná na svůj sbor, vždy to spojuje s děkovnou modlitbou [F 1,3nn; sr. 1K 1,4; Ko 1,2n; 1Te 1,2n; 2Te 1,3].

Rozpouštění [se], rozpustiti [se], o sněhu [Ž 147,18], o manně [Ex 16,21], o kovech [Ez 22,22], o vosku [Ž 22,15], o oblacích [Jb 36,28], o nebesích [2Pt 3,12], o kameni [Jb 28,2]. U Jb 7,5 jde o mokvání kůže. V obrazném smyslu mluví Ez 22,20 o přetavování lidí různými Božími tresty, Ž 22,15 o rozpouštění, t. j. úzkosti a hrůzami zmoženém srdci. *Roz-pustiti.

Rozprávka, hebr. *sēníná* = posměch, jizlivý úsměšek [Dt 28,37; 1Kr 9,7; 2Pa 7,20; Jr 24,9].

Rozprchnouti se většinou ve smyslu rozptýliti se, rozběhnouti se na různé strany [Ž 68,2; Iz 22,3; Za 13,7; J 16,32; Sk 8,1 a j.]. Ve Sk 5,38 je tak přeloženo řecké slovo, jež znamená býtí zmařen, rozpadnouti se.

Rozprostíratí [ruce]. Rozprostřítí [se]. Při *modlitbě bylo zvykem roztáhnouti ruce a zvednouti je k nebi [Ex 9,29.33; Ezd 9,5; Ž 77,3; 88,10; Iz 1,15; Pl 1,17]. Rozprostřítí se na zemi — vrhnouti se na zem k modlitbě [1Kr 18,42]. Rozprostřené ruce mohly být také výrazem pozvání [Iz 65,2]. »R. bláznovství [Př 13,16] = šířiti bláznovství. »R. prchlivost« [Jb 40,6] = dát propuknout hněvu. »R. milosrdenství« [Ž 36,11], doslovně z hebr. protáhnout milosrdenství, prodloužit je. Zeman překládá: »Dej své milosrdenství trvat těm, kdo tebe znají«. »R. se po zemi« = rozšířiti se po zemi [Gn 9,19], rozložití se, zabrati [1Pa 14,13].

Rozptylen,-ý, rozptýliti, rozptylovati. Tak překládají Kral. 12 různých hebr. výrazů, nejčastěji *pūs* [= rozprášení, na př. Gn 11, 4.8n; 49,7; Nu 10,35; 2S 22,15; Ž 144,6; Iz 41,16; Ab 3,6 a j.]. Podobný význam mají hebr. *bázar* [Ž 68,31] a *pázar* [Est 3,8; Ž 53,6]. Hebr. *zará* znamená provívati, rozvátí, zavátí [sr. Jr 15,7]. Je přeloženo výrazem rozptýliti v Př 20,26; Jr 49,32; Ez 5,2 a j. Hebr. *náfas* = roztlouci na kusy [Iz 33,3; Dn 12,7]. Hebr. *hádaf* = prudce strčiti, udeřiti, ode-hnati [Př 10,3]. Hebr. *párad* = oddělití [se], roztrousiti [Ž 92,19]. Hebr. *párar* = rozdrobiti, zničití [Neh 4,15; Iz 44,25]. Hebr. *páraš* = oddělití [Ez 34,12]. Hebr. *dáchá* = zahrati

[Ž 35,5; 147,2; Iz 11,12], *nádach* = za-hnati [Ž 5,11; sr. Dt 30,4; Neh 1,9], *pār^a* = = svléknouti do naha; zdivočeti [Př 29,18]. Je, vidět, že pro Kralické zahrnovalo sloveso rozptýlení stavy od rozprášení a zahnutí až po úplné zničení. Izraelec se těší, že budou roztroušeni, rozprášení a osamoceni *činitelé nepravosti [Ž 92,10, sr. Iz 33,3], lidé žádostivi válek [Ž 68,31], a prosí Boha za jejich rozptýlení [Nu 10,35; Z 35,5; 144,6]. Hospodin obrací v nic radu nepřátel jeho lidu [Neh 4,15] a věštecká znamení falešných proroků [Iz 44,25], takže z nich činí blázny. Hospodin rozvrací s útlakem nabytý statek bezbožných [Př 10,3].

Na druhé straně však Hospodin hrozí svému lidu, že jej pro nevěrnost zažene [Lv 26,33; Dt 4,27; Neh 1,8; Iz 24,1; Ez 6,8], takže bude bydlení porůznu mezi pohany [Ž 44,12; Jr 9,16; Ez 22,15 a j.]. Někteří proroci už byli svědky tohoto Božího soudu, který byl zaviněn nedbalostí a nevěrností *pastýřů izraelských [Jr 23,1n, sr. Iz 9,16; Jr 10,21; Ez 34,5]. *Rozptýlení. Proroci jsou ovšem také přesvědčeni, že Bůh přese všechno rozptýlení neopustil svůj lid. Ez 11,16 vyzdvihuje zaslíbení, že i po rozbití chrámu Bůh sám bude svatyní svému rozptýlenému lidu, ať je kdekoli [Iz 11,12; Jr 31,10; Ez 20,34; 34,12].

Řecké *riptesthai* [particip. *errimmenos*] u Mt 9,36, které Kral. překládají »rozptýlení«, znamená býti odhozen, sražen [o mrtvole, jež klesla k zemi]. Hejčl-Sýkora překládá: »Byli zmořeni a vlekli se jako ovce bez pastýře«. Škrabal: »Byli zmořeni a sklesli jako ovce bez pastýře«. Řeckého *diaskorpizein* [= důkladně rozprášiti] je užito u L 1,51 v duchu sz předpovědi. Výrok Ježíšův u Mt 12,30 se patrně vztahuje na farizeje, kteří ve svém boji proti satanovi se nepostavili na stranu Ježíšovu, ale proti němu, a tak místo aby rozprášené a hynoucí ovce izraelského lidu shromažďovali [Mt 9,36; 10,6; 15,24; 18,12; 23,37], ještě více je rozhánějí po duchovní poušti. Je nemožné zůstat vůči Kristu neutrální. U Krista je spása, mimo něj je zmatek. Ježíš Kristus přišel na to, aby rozptýlené syny Boží shromáždil v jednotu [J 11,52].

Rozptýlení, překlad řeckého *diaspora*, jímž byla označována ona část Izraelců, rozptýlených po světě a žijících trvale mimo Palestinu [J 7,35; Jk 1,1]. Toto r. předpovídal SZ jako trest za odchýlení od Zákona [Lv 26,14-33; Dt 4,27; 28,64-68; Jr 25,34; Ez 22,15 *Rozptýlen], Odvedení desíti severních kmenů do zajetí assyrského a dvou jižních kmenů do zajetí babylonského tvořilo základ židovské diaspory. Neboť převážná část vystěhovalců se už do vlasti nevrátila. V době Alexandra Velikého se nastěhovalo mnoho Židů do Egypta, Sýrie a jiných částí Alexandrovry říše. V době římské měli Židé své kolonie po všem tehdy známém světě, takže Agrippa v dopise římskému císaři Caligulovi mohl psát: »Jerusalem je hlavním městem nejen Judeje, ale prostřednictvím kolonií také většiny jiných

zemí«. Při tom vypočítává země, kde byly větší židovské kolonie: Egypt, Foinikie, Sýrie, Koilosyrie, Pamfylie, Cilicie, větší část Malé Asie až do Bithynie a Pontu, Thessalie, Boiotie, Makedonie, Aitolie, Attika, Argos, Korint a nejlepší části Peloponnesu, ostrovy Euboia, Kypr, Kréta, a ovšem i kraje za Eufratem. Podobně je množství zemí, v nichž jsou Židé usídleni, vypočteno i Sk 2,9-11. Židé během doby přestali vidět ve svém rozptýlení převážně Boží trest [proto v LXX užívají raději mírnějšího *diaspora* než silnějších výrazů, jež by tlumočily hebr. *nádach* = zahnutí, vyhnati, *Rozptýlen]; viděli v něm také svou velikost a svědectví o zvláštním poslání od Boha. Teprve po pádu Jerusalema r. 70 po Kr. nastalo jakési ochlazení tohoto sebevědomí. Diasporní Židé byli najednou bez vlasti. Tím spíše ožily naděje na mesiášské shromáždění rozptýlených Izraelců v jedno.

Je přirozené, že diasporní Židé, zvláště tam, kde jich bylo více pohromadě, měli své zvláštnosti už proto, že nemohli být od samého počátku pevně spojeni s jerusalemským ústředím, takže si namnoze uchovávali staré tradice, jež byly v Palestině už dávno opuštěny. Měli dokonce i své chrámy. Tak na př. je známo, že židovská kolonie v Jébě [Elefantina] v Egyptě měla svůj chrám, postavený pravděpodobně po rozboření chrámu jerusalemského r. 586 [ale není to bezpečně zjištěno], avšak podobou nezávisle na Šalomounově chrámu. Rovněž v egyptské Leontopoli na nilské deltě byl chrám, vystavěný na podnět z Jerusalema vypuzeného velekněze Onia IV. [sr. Iz 19,19] v době, kdy jerusalemský chrám byl znesvěcen za Antiocha IV. Zdá se, že i v babylonské diaspoře existoval nějaký chrám. Je pravděpodobné, že také v Antiochii měli Židé vzdorochrám, kterému Antiochus IV. věnoval některé kultovní předměty, uloupené z chrámu jerusalemského. Někteří badatelé soudí na podobný chrám i v Damašku. Viz o tom všem obšírněji u Biče I., 146nn; II,53nn. Jinak se diasporní Židé spokojovali synagogami, v nichž obět byla nahrazena modlitbou. Je nasnadě, že v diasporním židovstvu, jež mělo své rabínské školy, záhy se cítila potřeba překladu posvátných židovských knih do řečtiny, jež byla běžnější i mezi diasporními Židy než hebrejščina a aramejščina. Tak vznikla na př. LXX právě v Egyptě. [Podrobněji sr. Bič III. 157nn]. Její překlad napomáhal i v misijní činnosti, jež zvláště v diaspoře byla velmi živá. Na druhé straně však zákonická zbožnost palestinských Židů neměla dostatečně půdy v diaspoře, jež podléhala více západním kulturním vlivům [hellenistická filosofie]. Přesto však pravověrní diasporní Židé považovali za svou povinnost aspoň jednou do roka navštívit jerusalemský chrám, pokud ovšem existoval, a velekněz jerusalemského chrámu byl uznáván za duchovní hlavu všeho židovstva.

NZ mluví o těchto Židech, rozptýlených

[806] Rozpučiti-Rozsudek

mezi Řeky [Kral. pohany], u J 7,35. »Dva náctero pokolení rozptýlené« u Jk 1,1 je snad označení křesťanů, ať už původu židovského nebo pohanského, kteří se pokládali za pravého Izraele. Převzali tak sebeoznačení, jehož užívali Židé [Sk 26,7]. Jejich vlastní byl nikoli pozemský, nýbrž svrchní Jerusalem [Ga 4,26], jejich občanské právo je v nebesích [F 3,20]. Zde na zemi žijí jen jako diaspora, jako cizinci. Podobně snad jest rozuměti 1Pt 1,1. Žilka překládá: »Vyvoleným přistěhovalcům v diaspoře v Pontu atd.« Jsou ovšem vykladači, kteří mají za to, že jak v Jk 1,1, tak v 1Pt 1,1 jde o křesťany židovského původu.

Rozpučiti, stč. = roztrhnouti [Mk 2,22; L 5,37].

Rozpustilost, rozpustilý. V Ž 73,8 jde o hebr. výraz *mik*, který se vyskytuje pouze jednou v celé bibli. Překládá se obyčejně: vysmívati se, tropiti si úsměšky. V 1Pt 4,4 jde o překlad řeckého *tes asótias anachysis* = = erupce, vyvržení hýřivosti. Žilka překládá: »Nad tím se pozastavují, že nyní s nimi neběháte do téhož bahna nezářivosti«. Hejčl-Sýkora: »Proto se diví, že [již] s nimi neběháte k téže prostopáše hýřivosti«. Sr. 1Pt 2,10-12; 4,3.

Rozpustiti provazy [Sk 27,40] = uvolniti. *Rozpouštěti.

Rozraziti, roztržiti [Ex 32,19], roztržiti [Jr 13,14]. Podle Mt 21,43n je Kristus úhelným kamenem. Komu nebude ke spáse, tomu bude ke zkáze [sr. L 2,34].

Rozrážeti. Tak překládají Kral. pět různých hebr. výrazů, jež znamenají roztržiti [2Kr 8,12; Iz 13,16.18; Oz 10,14; Na 3,10], tlouci, uhoditi, roztlouci na kusy, roztržiti [Ž 137,9; Iz 30,30; Jr 51,20-23], zlámati, lámati, roztržiti [Ž 29,5; 48,8; Iz 30,14; Jr 19,11], uhoditi, bití [Jb 34,26], roztržiti [Iz 46,4].

Rozsadiť se, rozsednouti se, různě se posaditi, rozšířiti se, rozptýliti se [Za 1,17].

Rozsápati = roztrhati, trhati [Ž 22,14; Am 1,11].

Rozsedlina, trhlina [Ex 33,22; Ž 60,4; Pís 2,14; Jr 48,28], skalní rokle [Jr 49,16].

Rozsévač, rozsívati. Egyptské malby zřetelně ukazují, jak se ve starověku provádělo rozsévání: rozsévač drží nádobu nebo pytlík s osivem v levé ruce a pravou rukou při chůzi rozsévá semeno. Do vlhké půdy bylo rozseté semeno zatlačováno nohami zvířat, vehnaných na pole. V Babylonii orali a seli současně. Na pluzích bylo totiž vpředu přípevně nálevkovité zařízení na setí. V Palestině začala doba rozsévání nejpозději počátkem prosince a trvala až do března. Nejprve se sela pšenice. Na počátku ledna ječmen. Zákonem Mojžíšovým bylo setí dvou druhů obilí na jednom poli současně zakázáno [Lv 19,19; Dt 22,9]. Am 9,13 předvídá v době Mesiášově takovou úrodnost, že sotva budou moci sklídati obilí, už budou muset orat; sotva zorají, už nastane žeň; dříve

než sklídí víno, přijde čas setí. Pro křesťany se stal rozsévač památným pro známé podobství Ježíšovo [Mt 13,3nn. 18; Mk 4,3nn; L 8,5nn] a jeho výroky, jež navazují na činnost rozséváčovu [J 4,36n; Mt 25,24].

Slovesa rozsívati se užívá často obrazně, na př. rozsívati převrácenost [Jb 4,8], nepravost [Př 22,8], sváry [Př 6,14], různice [Př 6,19], spravedlnost [Př 11,18], umění [Př 15,7] a pod. Zvláště ap. Pavel v souhlase s podobstvím Ježíšovým užívá slovesa r-ati obrazně. Svou kazatelskou činnost nazývá rozsíváním duchovních věcí, duchovního pokrmu [1K 9,11], sbírku ve prospěch chudých sborů srovnává s rozséváním a vybízí, aby se to dalo nikoli skoupě, ale požehnaně [Kral. »ochotně«, 2K 9,6]. Celý lidský život je setbou: záleží na tom, který druh půdy v sobě člověk pěstuje a osívá. Pěstuje-li tělo, nemůže čekati nic jiného než zánik jako výsledek své setby [Ga 6,8]; soustředí-li své úsilí na věci duchovní, rozsívá-li Duchu, dočká se věčného života. Také lidskou existenci na zemi v protikladu s existencí po vzkříšení popisuje Pavel výrazu, připomínajícími zaseté semeno, jeho »smrt« v zemi a jeho povstání k novému životu v podobě rostliny. Tak jako semeno povstane v naprosto nové podobě, i když je zachována jednota podstaty, tak také lidské tělo nebude vzkříšeno v té podobě, v tom tvaru, v jakém bylo na této zemi, i když jednota podstaty bude zachována. Lidské tělo je možno přirovnati k rozsévání semeni. Co se rozsévá, je právě jako tělo pomíjející, nesličné, slabé, psychické [t. j. jen živočišné, přírodní, pozemské]; to, co vyroste, vstane, je tělo nepomíjející, slavné, mocné a duchovní [1K 15,36-44]. - Jk 3,18 je vlastně výkladem slova Ježíšova u Mt 5,9. »Ovoce spravedlnosti«, t. j. ovoce, jež tkví v spravedlnosti [před Bohem sr. Př 11,30; Am 6,12; F 1,11], se dostane [rozsévá se] těm, kteří působí pokoj. Hejčl-Sýkora překládá: »Ovoce spravedlnosti se pak v pokoji rozsévá těm, kdož se přičiňují o pokoj«. Hollmann-Bousset: »Ovoce, jež záleží v spravedlnosti, nese jen setba pokoje těch, kteří zachovávají pokoj«. Pokoj je v bibli pravidlem pokládán za následek spravedlnosti. Jk na základě zvláštních poměrů ve sboru prohlašuje obráceně pokoj za příčinu a předpoklad spravedlnosti.

Rozsmýkati, stč. = roztahati na různě [Jr 15,3]. V hebr. je užito slovesa, jež znamená roztrhati, rozdíratí. *Posmýkání. *Smýkati se.

Rozsouditi, rozhodnouti [1S 24,16], být rozhodčím soudcem [1K 6,5], rozeznati, posouditi [Mt 16,3]. *Rozsuzování, rozsuzovati.

Rozsouzení. Ve smyslu právo, spravedlnost u Jb 19,7. Hrozný překládá: »Křičím: Násilí! Ale odpovědi nedostávám, volám o pomoc, ale práva tu není«. 1S 26,20 doslova přeloženo »Nechť není vylita má krev na zem daleko od tváře Hospodinovy«, t. j. mimo zemi, kde je možno zúčastňovat se bohoslužeb.

Rozstírati, rozestru, o rybářských sítích, připravených k lovení [Iz 19,8; Ez 47,10].

Rozsudek. U Iz 3,13 překládají Kral. dva

různé hebr. výrazy týmž slovem r. Orelli překládá: »Povstal Hospodin k právnímu sporu [sr. Ž 82,1], stojí tu, aby soudil národy«. Národy tu neoznačují pohany, nýbrž jednotlivé kmeny Izraelců [sr. Iz 3,14n].

Rozsuzování, rozsuzovatí. Oba výrazy mají ve stč. několikerý význam: Rozhodnouti, rozeznati, rozmyslíti, posouditi, činiti rozdíl a pod. Se všemi těmito významy se setkáváme v bibli. V Př 31,16 je tak přeloženo hebr. *zámam* = přemýšlet, uvažovat, o něco usilovat. V NZ řecké *prosechein* ve Sk 16,14 znamená věnovati pozornost, pozorně naslouchati, věnovat se čemu. V ostatních případech jde o sloveso *krinein* a jeho složeniny nebo odvozeniny. V Ř 14,5nn jde Pavlovi o vystižení právého poměru k těm, kteří se bojí přijímatí pokrm nebo pítí víno obětované modlám, anebo se domnívají, že musí zachovávat sváteční dny, jež předpisoval SZ. »Rozsuzují«, t. j. dávají přednost jednomu dni před druhým. Pavel radí, aby křesťané přenechali konečný úsudek Bohu, před nímž každý sám bude vydávati počet. »Nesudme tedy již jedni druhé! Raději se však pro to rozhodněte [Kral.: rozsuzujte], abyste nečinili před bratrem nic, co by ho uráželo nebo pohoršovalo« [Ř 14,13 v překladu Hejčl-Sýkorově]. - Řecké *anakrinein* je vzato z právní řeči. Znamená vyšetřovati, vyslýchati, zkoumati. V 1K 2,14nn je jím označena schopnost duchovního, pneumatického člověka rozpoznávati, posuzovati, kriticky rozlišovati a chápati věci duchovní. Neboť pneumatický člověk je naplněn Kristovým duchem, jenž chápe i božské hlubokosti. Tělesný člověk, t. j. člověk psychický, [bez Ducha Božího] nic z duchovního světa nechápe. Pavel tu myslí zejména na kříž Kristův, který je tělesným lidem bláznovství [1K 1,18-2,5]. - Řecké *diakrinein* znamená oddělovati, činiti rozdíly, vyznamenávati ve smyslu dávati přednost. Tohoto slovesa je užito v 1K 11,29,31; 14,29. V 1K 11,29 jde o Večeři Páně a její hodné přijímání. Kral. tento verš překládá podle recipovaného textu, v němž je vsunuto slůvko »nehodně«, vyskytující se už ve v. 27. Ve většině rukopisů tohoto slůvka v tomto verši není. Žilka překládá: »Kdo jí a pije, ale nemá správného soudu o těle, pije a jí si odsouzení«. Ten, kdo nerozlišuje [Kral.: nerozsuzuje] stůl Páně od obyčejného jídla a nedovede rozpoznati vztah, jež má tento hod k Pánu a jeho oběti, kdo správně nehodnotí, nevyznamenává tělo Páně, uvaluje na sebe Boží soud, protože opravdu jí a pije nehodně [v. 27]. Je proto třeba, aby věřící nejprve sami sebe správně posuzovali, zkoumali [Kral.: rozsuzovali] a tak se vyhnuli Božímu soudu [1K 11,31], jenž na Korintány ostatně už dopadl. - Téhož slovesa je užito v 1K 14,29, kde má význam zkoumati, posuzovati. Předmětem zkoumání tu snad není ani tak to, co proroci říkají, jako spíše to, zda tu jde u nich skutečně o charisma, skutečné duchovní obdarování [sr. 1K 12,10] anebo snad o falešného proroka. Zkoumateli mají být proroci, kteří se nedostali

Rozsuzování—Rozšířen [807]

k slovu, nikoli celý sbor. Jiní vykladači se domnívají, že předmětem zkoumání byl obsah řeči, zda je ve shodě s vírou [Ř 12,6], t. j. s věroukou. - V 1K 6,2 vytýká Pavel Korintánům nemístnou »skromnost«, když se pokládají za nehodný sestaviti soudní dvůr [řecky *kritérion*] pro řešení vnitrosborových sporů a připouštějí, aby se členové církve Kristovy soudili před pohany. Vždyť přece při posledním soudu mají vyvolení souditi svět! Jak to, že nechtějí vzít do svých rukou rozsuzování a urovnání takových maličkostí a drobných sporů všedního života? - Řecké *adiakritos* v Jk 3,17 znamená »bez pochybování« [a pokrytectví], nepochybný a nepokrytecký [moudrost]. Jiní mají za to, že třeba překládat »bez obojetnosti a přetvářky« [Škrabal] anebo »upřímná a bez pokrytectví« [Hejčl-Sýkora]; jiní: nestranická. Kral. v Poznámkách vysvětluje výraz »bez rozsuzování« takto: »Bez přílišného mudrování, zlých věcí na bližního vyhlédávání anebo osob přijímání«. Starověké překlady však svědčí spíše pro výraz »nepochybný, bez rozdělnosti srdce«.

Rozsvětlovati se, stč. = rozzářiti se. PŘ 13,9 doslovně: »Světlo spravedlivých se rozveseluje« [hebr. *sámach*, sr. Neh 12,43; Ž 96,11].

Rozšafnost, stč. = opatrnost, prozřetelnost, moudrost, dovednost, poctivost. Podle Iz 28,26 sám Bůh dal zemědělcům, aby věděli, kdy a jak má obstarávati pole, setbu a žni. R. je tu překladem hebr. *mišpát* [= soud, rozhodnutí, zvykové právo] ve smyslu účelného, správného počinání.

Rozšafný. V Gn 47,6 je tak přeloženo hebr. *chajil* [= síla, statečnost, schopnost, ctnostnost]. Jde tu o muže schopné, spolehlivé, kteří jsou s to zastávat úlohu správců nad stády. *Rozšafnost.

Rozšířen, rozšířiti [se], rozšiřovati [se]. Ve smyslu rozmnožiti, na př. Gn 9,27; 17,6; Dt 33,20; ve smyslu roztáhnouti, zvětšiti, rozprostřiti, na př. Ex 34,24; Nu 24,6; Dt 12,20; Iz 54,2. Ve smyslu rozevřiti Iz 5,14. Právě-li se u Ab 2,5, že opilec rozšiřuje jako peklo duši svou, chce se tím říci, že touhy jeho duše jsou bezedné a neukojitelné jako *peklo. »Rozšířiti kroky« [2S 22,37; Ž 18,37] = učiniti kročejům místo, zabezpečiti pohodlnou cestu, dávat možnost k vykročení. »Rozšířiti srdce« [Ž 119,32; Iz 60,5, sr. 1Kr 4,29; 2K 6,11] = povzbuditi, rozveseliti srdce. Kral. k Ž 119,32 v Poznámkách dodává: »Ducha mého, nyní zármutky sevřeného, nastrojíš, aby okoušeti mohl daru Ducha tvého, v pravém a stálém jeho věcmi rozkošnými posilování a potěšování«. Ž 117,2 vyzývá k chválení Hospodina, protože »rozšířeno jest nad námi milosrdenství jeho«, doslovně z hebr.: »Protože nad námi projevilou svou moc jeho milosrdenství«. V Ž 150,1 překládají Kral. hebr. *rákí'a* [= nebeská klenba, obloha Ž 19,2; Dn 12,3] výrazem »rozšíření«, snad ve smyslu rozprostření [síly]. Sami v Poznámkách dodávají, že jiní překládají: »z ob-

[808] Roztahovati—Rozum

lohy, t. hledíce na velikost, širokost a krásu oblohy nebeské učte se i odtud znáti moc a sílu jeho a tak k chvále jeho se probuzovati«. Duhm překládá: »Chvalte Boha v jeho svatyni, chvalte jej v jeho silné pevnosti [nebeské]«. Je to vlastně výzva k nebeským zástupům, které mají oslavovat Boha v jeho nebeském chrámu. »Rozšíření« u Na 1,12 je překladem hebr. *rabbim* = mnozí [množství], početný [lid], v plném počtu: »Byliť by v plném počtu zůstali«.

Ježíš u Mt 23,5 vytýká farizeům a jejich bohoslovcům, že »rozšiřují nápisy své«, t. j. nosí široká *fylakteria, aby lidé viděli, že si mimořádně váží Božího zákona a tak si od nich zasluhují zvláštní úcty. »Srdce naše rozšířeno jest« = naše srdce je široké [2K 6,11], t. j. je otevřeno v lásce a v upřímnosti. Ap. Pavel žádá touž přímou a upřímnou od Korintánů, když prosí: »Rozšiřte své nitro; milujte mne, jako já miluji vás [2K 6,13]. Podle 2K 10,14 se zdá, že odpůrci vytýkali Pavlovi, že »se rozšiřuje nad míru«, t. j. že oblasti své apoštolské působnosti přespřilisi roztahuje [řecky: *hyperektein*]. Na to ap. Pavel důrazně připomíná, že tato výtka rozhodně neplatí o Korintu. Bůh ho přivedl až tam; to je důkaz, že i Korint patří do oblasti jeho působnosti. Žilka překládá: »Neroztahujeme se, jako bychom k vám nebyli směli přijíti; vždyť jsme k vám přišli první s evangeliem Kristovým«. Bousset tlumočí tento verš takto: »Neboť ,neroztahujeme se nad svou míru, jako byste nepatřili k naší oblasti. Vždyť jsme k vám skutečně přišli...«. Pavel naopak doufá, že poroste-li víra Korintánů, rozšíří se [zvětší se, řecky: *megalynein*] oblast jeho působnosti i do krajin, ležících mimo Korint [2K 10,15].

Roztahovati [ruce], o Bohu, který nabízí své milosrdenství [R 10,21]. U Iz 25,11 je vzat obraz z pohybu plovoucího. Bůh sám poplave mezi Moábskými, aby je potopil. *Rozprostíráti. »Být roztahován« = být lámán kolem, být mučen [Žd 11,35].

Roztažení oblaků = rozprostření oblaků [Jb 36,29].

Roztažený křišťál [Ez 1,22]. Kral. v Poznámkách připomínají, že doslovný překlad by byl »hrozný led«. Prorok u vytržení viděl nad zvířaty cosi jako zářící oblohu a jasnou, ale příšernou spoustu ledu. Snad je to symbol Božího trůnu [sr. Jb 37,21; Ez 1,4]. *Křišťál.

Roztěkati se, stč. = roztěkati se, tokem se rozdělit, téci na různě. Hrozný překládá Jb 6,18: »Směr jejich drah jest klikatý, stoupají do prázdna a mizejí«.

Roztrhnouti roucho [Gn 37,29.34; Lv 13,45; 21,10; Nu 14,6; Joz 7,6; Sd 11,35; 2S 1,11; 3,31; 2Kr 5,8; Ezd 9,3; Jb 1,20; 2,12; Jl 2,13; Mt 26,65]. *Roucho. Ve smyslu vyrvati [1Kr 11,31], strhnouti [Sk 16,22], zlomit, zničit [2Pa 20,37], rozraziti, rozehnati [Ž 60,3]. »R. srdce« = činiti pokání [Jl 2,13]. »R. mysl« = zastrašovati, zbavovati odvahy [Nu 32,7].

Iz 58,6 mezi známky postu počítá také roztržení snopků obtěžujících«. Hebr. výraz, který tu Kral. překládá »snopek«, překládá jinde výrazem »závora jha« [Lv 26,13; Ez 34,27]. Jde o uvolnění závlaky, jež udržuje jho na plecích zvířete. Zde obrazně o uvolnění utlačovaných a ponižených. Heger překládá: »Rozvazovat pouta ničemnosti, provazy bezpráví trhati, osvobodit ty, kteří ztýráni byli, jho každé poroby zlomit«.

Roztržení. Hebr. *nikfá*, které Kral. u Iz 3,24 překládá r. [ve smyslu odření, rozedření, od hebr. *nakaf*], znamená provaz. Heger překládá: »Misto opasku zaujme provaz«.

Roztržitost, roztržitý, stč. přestávka, rozdvojení, nesvornost; rozdělení. V 1Tm 2,8 vyslovuje pisatel přání, aby se muži modlili »bez hněvu a roztržitosti«. Řecké *dialogismos* může znamenat hádku, spor. Škrabal proto překládá: »Bez hněvu a svárivosti«. Starokřesťanští vykladači [Chrysostomos a j.] mysleli spíš na pochybovačné uvažování [*Přemýšletí]. V tom smyslu překládá Žilka: »Bez hněvu a bez pochýb«. - Podle 1K 7,25-35 doporučuje Pavel vzhledem k brzkému příchodu Páně, aby neženatí a nevdané neusilovali o sňatek; má za to, že se tak lépe budou moci přidržeti Pána »bez všeliké roztržitosti« [1K 7,35]. Škrabal překládá: »nerušené«, Hejčl-Sykora: »bez překážky«, Žilka: »Abych vás vedl k tomu, co je slušné, a k nerušené oddanosti Pánu«. - V 1K 12,25 je o řecké *schisma* = roztržka. »Být roztržité mysli« [L 12,29] = zmítat se mezi strachem a nadějí, dát se znepokojovat.

Roztržka, stč. = rozdvojení, překážka, nepokoj. Tak překládají Kral. několik řeckých výrazů, z nichž *schisma* [= roztržka] je běžné i čtenáři, neznalému řečtiny. Pavel se dověděl od přátel jakési Chloé, že v Korintě jsou roztržky a spory [1K 1,10n], jež spočívaly v tom, že se tvořily skupiny podle vynikajících učitelů. Znovu se vrací k této znepokojivé skutečnosti v 1K 11,18. Vypadá to dokonce tak, že i ve shromáždění sboru si tyto skupinky sedaly zvlášť. Pavel upozorňuje na to, že tak jako Kristus nemůže být rozdělen [1K 1,13], tak také nemůže být rozdělen sbor, zvláště když se shromažďuje ke stolu Páně [1K 11,20nn]. Tyto roztržky tvoří ve sboru, jenž má být tělem Kristovým, nebezpečně trhliny. - Ve F 3,2 je užito řeckého *katatomé* [= rozřízka, rozříznutí]. Je to narážka na obřizku [řecky *peritomé*], na niž judaističtí křesťané kladli nepatřičný důraz, a tak se ve sboru stali rozřízkou, t. j. těmi, kteří podle předpisů SZ-a byli z pospolitosti Božího lidu vyloučeni [sr. Lv 21,5; 1Kr 18,28; Dt 23,1]. - Řecké *akatastasia* [= politický převrat, vzpoura; nepokoj 2K 6,5] je přeloženo výrazem r. u Jk 3,16. Míněno je porušení pokoje ve sboru vzájemnými osobními spory. Jinde Kral. tentýž výraz překládá slovem různice [L 21,9; 2K 12,20].

Rozum, rozumnost. Hebr. výrazy, jež Kral. překládá těmito slovy, ukazují, že nejde především o schopnost theoretického, abstraktního myšlení, nýbrž o praktickou schopnost

jednat správně, účelně a úspěšně. Hebr. *bîn*, z něhož je odvozeno *bíná* [= úsudek] a *ʿbúná* [= chytrost], znamená dělití, rozlišovati, dávati dobrý pozor, dobře pozorovati, ale také vědět si rady [Neh 8,2; Ž 32,9; 119,34.73.104.130.144.169]. Podobně sloveso *sákal*, z něhož je odvozeno *sékel*, překládané r. [1Pa 22,12; Ž 111,10; Př 13,15; 16,22; 19,11], znamená mítí úspěch, úspěšně vyříditi, správně jednati [Př 21,16; Jr 3,15]. Nabytí r-u [v hebr. tvar slovesa *chákam* Př 8,33] znamená nabytí *moudrosti.

Při tom nutno mítí na paměti, že r., r-nost jsou úzce spjaty s charakterem člověka a jeho poměrem k Bohu. Je-li charakter zvrácený, je zvrácený a zatemněný i r. [Př 18,2; Iz 44,19; Oz 13,2, sr. Ef 4,18]. Viz též Ž 32,9; Př 29,7. Je příznačné pro sz myšlení, že spojuje rozum se srdcem. Kral. v Př. 15,32 a 17,16 překládají hebr. *léb* [= srdce] výrazem r. »Nabytí r-u« u Jb 11,12 zní v hebr. doslova »nabytí srdce«. Jb 12,3 praví přátelům, kteří se chlubili svou moudrostí, že i on má srdce jako oni, t. j. i on má r. Není divu, že SZ pokládal r., r-nost za zvláštní dar Boží [Ex 35,31; 36,1; sr. 1Kr 3,9.12; 1Pa 22,12; Ž 119,34.73.130.144.169; Dn 1,17] a o vlastní, přirozené r-nosti měl pochybnosti [Př 3,5]. Bůh sám je svrchovaná r-nost [Ž 147,5; Př 8,14] a tudíž zdroj všeho r-u. Z jeho přikázání lze nabytí r-nosti [Ž 119, 104]. Bázeň před ním je počátkem moudrosti i r-u [Ž 111,10]. Tam, kde není víry, není ani r-nosti [Sr. Dt 32,20 s v. 28]. Je to dechnutí Všemohoucího, které činí lidi rozumné [Jb 32,8]. R-ný člověk šetří Zákona Božího [Ž 119,34; Př 28,7], učí se jeho přikázání [Ž 119,73], přijímá domlouvání [Př 15,32], zdržuje se od hněvu [Př 19,11], od zlého [Jb 28,28], drží se moudrosti [Př 10,23], je moudrého srdce [Př 16,21], kráčí přímo [Př 15,21], spatřuje jméno Hospodinovo [Mí 6,9], v jeho rtech je moudrost [Př 10,13; sr. 16,23]. R-ná manželka je darem od Hospodina [Př 19,14]. Dobrý r. dává milost [= přízeň, Př 13,15] a připravuje k přijetí umění [= pravých vědomostí, Dn 2,21; Př 14,6; 15,14]. Proto je r-nost pramen života [Př 16,22] a nabytí r-nosti za každou cenu [Př 4,7; 16,16] jeho smyslem. Je pochopitelné, že Mesiáš bude naplněn Duchem r-nosti [Iz 11,2], t. j. schopností rozlišovat mezi dobrým a zlým, aby mohl vykonávat svou soudcovskou úlohu.

Nevíme, co znamená *maskil*, jež Kral. v Ž 47,8 překládají výrazem rozumně, Zeman: uvědoměle. Je to označení druhu žalmů [v nadspech Ž 32; 42; 44 a j. překládají Kral. tentýž výraz »vyučující«]. Snad jde spíše o vzdání pocty Bohu nebo i králi. - Dn 8,15 se ptá na r., t. j. na smysl, význam zjeveného slova. Dn 10,1 lze snad srozumitelněji překládat: »Pozoroval to slovo [věc, zde snad jde o královský výnos] a pochopil u vidění«.

Nz pojem r-u, r-nosti nutno chápati na pozadí SZ-a, nikoli na pozadí řecké filosofie. Ani tam, kde NZ užívá řeckého výrazu *nús* [= rozum], které Kral. většinou překládají *mysl nebo *mysl, nejde o nic, co je v člověku bož-

ského, nýbrž o praktickou schopnost vnikat na př. do apokalyptických tajemství [Zj 13,18], nebo o lidské myšlení, zmítané starostmi a upokojitelné pouze Božím pokojem [F 4,7], nebo o schopnost činit určité závěry. Praví-li Pavel Ř 1,20, že »neviditelné věci [Boží] po věcech učiněných rozumem pochopeny bývají, totiž ta jeho věčná moc a božství«, chce tím říci, že přes neviditelnost Boží [J 1,18; Ko 1,15] přece jen od samého počátku stvoření je viditelná myslícímu člověku Boží moc a vznešenost. Je příznačné, že Pavel nemluví o Boží moudrosti a dobrotě. Zahn překládá: »Jeho neviditelná podstata, t. j. jak jeho nepomíjející síla, tak jeho božskost je od počátku stvoření spatřována, a to tak, že to, co učinil, se stalo předmětem vnímání«. Člověk může a má usuzovati z toho, co vidí kolem sebe ve vesmíru, nejen na to, že existuje skrytý Stvořitel, nýbrž i na to, jaký je. Je jeho vinou, jestliže to nečiní. Pavel ovšem ví, že pohané chodí v »marnosti myslí své« [Ef 4,17, řecky *nús*, Žilka: »jejich myšlení je prázdné«, Škrabal: »planá myšlení«, Hejčl—Sýkora: »převrácená mysl«] a odvozuje tuto prázdnotu, planost myšlení ze zatemnělosti rozumu [řecky: *dianoia*], t. j. z poruchy schopnosti duchovního a mravního rozpoznávání, a v posledku ve shodě se SZ-em, ze zatvrzelosti srdce [Ef 4,18, sr. 2,3; Ko 1,21].

Řecké *synesis* znamená chápavost, ostrovtipnost, důmyslnost. U L 2,47 vyslovují posluchači úžas nad r-ností [Žilka: chápavostí] dvanactiletého Ježíše. U Mt 15,16 se Ježíš podivuje nad nechápavostí učedníků [Kral.: »bez rozumu«, řecky *asynetos*; sr. Mk 7,18]. Ve 2Tm 2,7 vyslovuje pisatel jistotu, že Pán dá Timoteovi úplné pochopení [Kral.: »ve všem rozum«]. Podobně v Ko 1,9 ujišťuje Pavel své čtenáře, že se nepřestává za ně modlit, aby byli naplněni poznáním Boží vůle ve veškeré moudrosti a v duchovním pochopení, t. j. v pochopení, jehož původcem je Duch svatý, takže člověk »postihne, co je podstatou spasitelného dění Božího, na čem záleží a na čem nikoli a co v dané chvíli plyne pro jeho jednání a rozhodování. Jde tu tedy o dar rozlišování jednak pokud jde o základní spasitelné pravdy, jednak pokud jde o životní orientaci« [J. B. Souček, Výklad ep. Kolos., str. 21]. R 3,11 je citát ze Ž 14,2. Jde o lidi, kteří nemají správný úsudek [sr. Ef 4,18].

Řecké *logikos*, které Kral. v Ř 12,1 překládají výrazem »rozumný« [rozumná bohoslužba], většina vykladačů chápe ve smyslu »duchovní«. Chodit svatě, t. j. vydávat těla svá v obět živou, ne zabíjenou, svatou, protože očekává plného posvěcení při vzkříšení z mrtvých [R 8,10-13; 1K 6,13-20], Bohu libou [narozdíl od obětí, jež Bůh nenávidí, sr. Iz 1,11-15; Jr 6,20; Oz 6,6; Am 5,21n; Mí 6,6-8; Ž 40,7 a j.] odpovídá duchu sz obětí; není to sice obět ve sz, nýbrž v duchovním slova smyslu. Protikladem této duchovní oběti nejsou sz, ani pohan-ské oběti zvířecí, nýbrž starý způsob života,

[810] Rozuměti-Rozvázati

jaký čtenáři této epištoly, většinou bývalí Židé, vedli pod Zákonem [R 6,15-17; 7,1-6; 8,2n. 15; sr. 2,28n; 3,27n]. Jde tu o tytéž duchovní oběti, o nichž se zmiňuje 1Pt 2,5. - Ve 2Pt 1,20 mají Kral., že výklad žádného proroctví Písma nezáleží na lidském rozumu. Kralický překlad je tu vlastně už výkladem. Žilka překládá: »Žádné proroctví Písma nepodléhá osobnímu výkladu«. Škrabal: »Žádné proroctví Písma se neřídí soukromým výkladem«. Je to polemika proti bludařům, kteří do prorockých slov vkládali své domysly. Tak jako bylo třeba Ducha sv. k vyhlášení proroctví, tak je třeba Ducha sv. k jeho výkladu. - Řecké *sófronein* [= jednati rozumně, rozmyslně, býti při smyslech; opak blouznění] máme v NZ u Mk 5,15; L 8,35. Jde tu o zjištění duševního zdraví uzdraveného posedlého. Téhož výrazu užívá Pavel v 2K 5,13. Odpůrci mu vytýkali, že blouzní [Kral. »je nesmyslný«, sr. 1K 14,18; 12,1nn; sr. také Mk 3,21]. Pavel odpovídá: Jsem-li »nesmyslný«, pak se to týká pouze mne a Boha, ale vůči sboru jsem byl vždycky »při smyslech«. Neboť láska Kristova ho drží pohromadě [Kral.: »víže nás«,] aby udržoval kážeň a nepodléhal příliš ekstatickým stavům.

Rozuměti. Kral. tak převážně překládají hebr. *bîn* = rozlišovati, oddělovati, rozeznávati; pozorovati, vnímati, které ovšem překládají také jinými českými výrazy jako přehlédati [Ezd 8,15], srozuměti [1S 3,8; 2S 12,19; Neh 13,7; Ž 73,17], šetřiti ve smyslu pozorovati [Př 14,15; 23,1], porozuměti [Př 2,5,9; 19,25; Jr 23,20], vyrozuměti [Př 20,24; 29,7] a jinak. Jde tu především o činnost pozorovatelskou, vyplývající z bystrého postřehu a rozeznávání všech maličkostí a souvisící s moudrostí [Dt 32,29; Ž 94,7; Př 24,12; Dn 9,23]. R. může znamenat »vědět si s něčím rady«, v něčem se vyznati, chápati něco [Jb 15,9; 32,9; 42,3; Ž 92,7; 94,8; 139,2; Př 28,5; Iz 6,9n; 29,16; 43,10; 44,18; Jr 9,12; Dn 12,8], umět rozeznávati, rozlišovati [Př 14,8]. U Jb 15,9 věděti a rozuměti jsou souběžné výrazy [sr. Mk 8,17]. Orgánem schopnosti něčemu rozumět je *srdce [Př 8,5; 16,23; Iz 6,10; 44,18, sr. Kaz 2,3; Iz 32,6; 47,7, sr. J 12,40. *Rozum. *Porozuměti. *Poznati]. To znamená, že jde o činnost s charakterem mravně-náboženským. Ghce-li však Izraelec vyjádřiti schopnost rozuměti cizí řeči, užívá hebr. slovesa *šama'* = slyšet [na řeč Gn 11,7; 42,23; Dt 28,49; 2Kř 18,26].

V NZ jde převážně o dvě řecká slovesa: *noein* a *synienai*. První má tentýž bohatý význam jako hebr. *bîn*: postřehnouti, pochopiti, poznati, chápati [Mt 16,9,11; 24,15; Mk 7,18; 8,17,21; 1Tm 1,7], dáti pozor [Mk 13,14; 2Tm 2,7], vymysleti [Ef 3,20]. Na Iz 6,10 navazuje J 12,40. Židé nemohli uvěřit v Ježíše Krista, protože Bůh oslepil jejich oči, zatvrdil jim srdce, takže očima neviděli a srdcem nerozuměli [sr. J 6,37nn]. Nevěra Židů byla předpověděna [Iz 53,1]. Tedy stojí za ní vůle Boží [sr.

Ř 9,1nn; Mk 4,12]. - Žd 11,3 překládá Hejčl-Sýkora i Škrabal: »Vírou poznáváme, že vesmír je stvořen Božím slovem«. Skutečnost neviditelného světa, na př. že vesmír byl stvořen Božím neviditelným slovem, není přístupná ani smyslům ani rozumu, nýbrž pouze poznávací schopnosti víry. Rozumět a s přesvědčením vědět a uznávat, že Boží stvořitelská vůle je podstatou všech věcí, znamená myslet skrze víru.

Sloveso *synienai* znamená na rozdíl od hebr. *bîn* nikoli rozlišovati, rozdělovati, a tím poznávat, chápat, nýbrž naopak dávat jednotlivosti dohromady, shrnovat je v jeden celek, slučovat, a tudíž plně pochopit [Mt 13,13n. 19. 23; 15,10; Mk 4,12; 7,14; L 8,10; sr. Sk 28,26; R 15,21]. často bývá myšlenka zesílena spojením sloves *noein* a *synienai*. Mk 8,17 překládá Žilka: »Gož ještě nechápete a nerozumíte?« [sr. Mt 15,16]. Zmrtvýchvstalý Kristus musel učedníkům otevřít mysl [řecky *nûs*, rozum], aby rozuměli Písmům [L 24,45]. Vždyť za jeho pozemského života »nic nerozuměli« [L 18,34] tomu, co bylo psáno skrze proroky o utrpení, smrti a zmrtvýchvstání Mesiášově. Z původního významu slovesa *synienai* vyplývá, že jde o určitou skladební činnost myšlenkovou, o uvažování o jednotlivostech, jež jsou spojovány v celek; a poněvadž podle Písma toto uvažování souvisí s činností celé podstaty života, t. j. jeho srdce [Mk 6,52; 8,17. 21; Sk 28,27, sr. Ef 5,17; 2K 10,12; Sk 7,25; sr. české »vzítí si k srdci«,] jde o určitou činnost mravní a náboženskou.

Řecké *gí[g]nóskein* [= věděti] je přeloženo u J 13,28 a Sk 8,30 výrazem r.; podobně řecké *epistamai* [= míti vědomost o něčem] u Mk 14,68. - Řecké *diaporein*, přeložené ve Sk 5,24 výrazem nerozuměti, znamená býti na rozpácích, nevědět, co si myslet [Kral. totéž sloveso překládají výrazem rozjímati u L 9,7 a Sk 10,17].

Rozumně. *Rozum.

Rozumnost. *Rozum.

Rozumný. *Rozum.

Rozvadítí, stč. = vadící se odtrhnouti od sebe, smířiti [2S 14,6].

Rozváletí, t. j. obrátiti v ssutiny [Ž 89,41; Ez 16,39], strhnouti [Ez 26,12; 38,20].

Rozvázání. *Rozvázati.

Rozvázati, rozvazovati, stč. = něco svázaného rozpojiti, uvolniti [Gn 42,27; 43,21], na př. řeménky u obuvi [Mk 1,7; L 3,16; J 1, 27; Sk 13,25], soudržnost jednotlivých hvězd souhvězdí [Jb 38,31], pouta [Ž 116,16; Dn 3,25; Zj 9,15], pouta smrti [Ž 102,21], pouta ničemnosti [Iz 58,6], ovinky, obinadla [J 11, 44], kázní získanou mravní moudrost [Jb 12, 18, nemá-li se tu číst *môsér* místo *músár*, jak ostatně četli také Kral., když překládají svazek; snad se tu myslí na královskou autoritu, kterou ovládají své poddané, anebo na zajetí, z něhož je Bůh vysvobozuje], ale také rozřešiti, rozluštit [Dn 5,12,16].

V NZ jde o řecké sloveso *lyein* = uvolniti, rozvázati, na př. Mk 7,35 [Žilka: »Hned rozvázalo se pouto jeho jazyka«,] osvoboditi

[z pout satanových, L 13,16], rozloučiti [o manželství, 1K 7,27], zrušiti, *rušiti [Mt 5,19; J 5,18; 7,23] a pod. »Svázati a rozvázati« u Mt 16,19 znamená prohlásiti za nedovolené a dovolené, uložiti závazek nebo zbaviti závazku. Židovští učitelé svá rozhodnutí prováděli ustálenými formulkami »svazovati« [= prohlásiti něco za závazné] a »rozvázati« [= prohlásiti za dovolené]. Ovšem, vzhledem k Mt 23,8 je sporné, zda Ježíš tu chce dávat učedníkům postavení židovských mistrů. Znamenalo by to upadnouti do zákonické kasuistiky a zákonického chápání vůle Boží, jež bylo právě Ježíšem překonáno. Spíše tu šlo o vylučování a nové přijímání do církve [sr. Mt 18, 17n; J 20,23].

Rozváziti, rozvažovati, stč. = na váze rozměřiti; přeneseně: přemýšleti, rozjímati, přemítati v mysli. Ve SZ je tak přeloženo pět různých hebr. výrazů, jež znamenají vzpomínati, mysliti na něco [Pl 3,19n], promyslíti něco [Ž 119,59], uvažovati, meditovali [Ž 143, 5], dbáti něčeho [Jb 23,15; Ž 119,95], pozorovati [Jb 4,20; Iz 57,1]. Recké *dialogizesthai* u Mt 21,25 znamená uvažovati, dohadovati se. Recké *anakrinein* ve Sk 17,11 znamená zkoumati, *rozsuzovati.

Rozveseliti [se], rozveselovati se. *Plésání. *Radost, radovati se]. Obě slovesa označují silnou radost, spojenou často s výrazem chlouby a vyjadřované veřejně, zvláště při bohoslužbách jako dík za Boží pomoc a skutky [Ezd 6,22]. Hospodin rozveseluje Sión [Ž 97,8], ale také jednotlivce svými skutky [Ž 92,5n], svou tvář [Ž 21,7], svým spasením [1S 2,1, sr. Ž 107,41n], takže nemohou než o nich radostně zpívat. Vyzývá-li žalmista Hospodina, aby se rozveselil ve svých skutcích [Ž 104,31], žádá jej, aby se projevil, aby dal najevo, rozhlásil své skutky [sr. Iz 65,19]. Nebesa, země, moře, pole jsou vyzývány, aby daly najevo svou jásavou radost nad tím, že Hospodin kraluje a připravuje soud nad světem i národy [Ž 96,11n; 97,1.8, sr. Iz 60,5].

Recké *agallíasthai* u L 10,21, přeložené Kral. »rozveselil se« [Ježíš v Duchu svatém], je snad označením inspirace, v níž viděl Ježíš počáteční práci svých učedníků jako předzvěst slavné budoucnosti, kdy satan bude s konečnou platností poražen, i když tato skutečnost je na čas zjevena jen nemluvnátkům. V Petrově kázání je Kristus na základě Ž 16,8n charakterizován jako ten, jehož srdce se rozveselilo nad vzkříšením [Sk 2,26, sr. Žd 1,9]. *Veseliti se.

Rozvésti ruku, stč. = rozmáchnouti, rozpráhnouti ruku [Dt 19,5].

Rozvlažení, rozvlažiti, stč. = opatření vláhou, rozvlhčiti; přeneseně: potěšení, ulehčení; ulehčiti. V hebr. jde o výrazy, odvozené z kmene *rvh* = pít do syta; napojiti, posilniti [Jr 31,14,25]. Ž 36,9 překládá Zeman: »Do sytosti pijí z tučnosti tvého domu«, t. j. ti, kteří se zúčastňují bohoslužeb, mají podíl na duševních a duchovních darech, které Hospodin uděluje svým spolustolovníkům [Ž 23,5], zavlažujících ho tukem svých obětí [Iz 43,24].

Rozváziti-Rtové [811]

Pít tuk bylo orientálcům, živičímu se většinou rostlinnou stravou, nejvyšším požitkem [Jr 31, 14]. Žalmista zde ovšem mluví jen obrazně, jak ukazuje hned následující verš Ž 36,10. V Ž 66,12 je výraz *r^evájá* = nadbytek [Zeman: »Vyvedl jsí nás k nadbytku«], nemá-li se tu číst podle některých rukopisů *r^eváchá* = ulehčení, oddechnutí [sr. Ex 8,15]. V Př 3,8 je hebr. *sikkáj* = nápoj, vlhkost, zavlažení [sr. Ž 102,10]. Kostem se dostává vláčnosti prostřednictvím morku. Někteří překladači proto tlumočí: »Rozvlažení morku tvému« [sr. Jb 21, 24]. Smysl místa je ten, že bázeň před Bohem a odstoupení od zlého je totéž jako odvržení těžkého břemene a umožní člověku napřímiti se v nové síle a svěžesti.

»Časově rozvlažení od tváří Páně« [Sk 3, 19], Žilka »doby oddechu před tváří Páně«, Hejčl-Sýkora »časy občerstvení před Pánem«, Škrabal »doby útěchy od Pána«, řecky *kairoi anapsyxéos*. *Anapsyxis* je výraz, vyskytující se v lékařství [pro Zahna nový doklad, že pisatel Skutků byl lékař Lukáš], a znamená ochlazení zanícené rány studeným obkladem, přeneseně osvěžení, okfání. Myslí se tu na dobu oddechu, vydechnutí, jež bude následovat po strašlivém utrpení před novým příchodem Páně a konečnou obnovou [»napravením všech věcí« v. 21, sr. Mk 9,12]. Je to doba spravedlnosti, pokoje a radosti. Podmínkou vstupu do této doby je pokání Izraele.

Rozvod, stč. = výhon, ratolest [Ž 80,12; Iz 16,8; 18,5; Jr 48,32; Ez 17,6].

Rozvodnění. Tak překládají Kral. v Ž 42,8; Jon 2,4; hebr. *gal* [= vlna], jež jinde překládají výrazem vlnobití [na př. Ž 65,8]. Jinde jde o příval vod [Jb 22,11; Ž 32,6 a j.].

Rozzlobení se, řecky *thymos* [= hněv], jež v Ef 4,31 znamená hněvivost, zlostnost, popudlivost, vášnivost, z nichž plynou jiné neřesti.

Rozžehnatí se, stč. = rozloučiti se [L 9, 61; Sk 18,18; 21,6].

Roždí, stč. = haluzí, roští, chrastí, klestí [Sk 28,3].

Rtové. Toto slovo nahrazuje v bibli velmi často výraz ústa jako orgán řeči, modlitby, prosby, chvály, lži, lsti, milosti a pod. Prosí-li žalmista Boha, aby mu otevřel rty [Ž 51,17], žádá za udělení výmluvnosti k chválení. »Mečové jsou ve rtech jejich« [Ž 59,8] = o ničem jiném nemluví než aby nevinné trápili a páchali vraždy [Kral. Poznámky]. »Jed hada na rtech« [Ž 140,4; sr. Ř 3,13], t. j. podle Kralic-kých, že mohou škodit nejen přímým uškntutím, ale i na dálku vypouštěním jedu [sr. Ž 58,5]. »Úroda rtů« [Př 18,20], »ovoce rtů« [Iz 57,19; Žd 13,15], t. j. chvalo zpěvy a radostné vyznávání, jež jsou tu přirovnávány k ovoci a k úrodě, která přináší mnohým užitek. Obraz je vzat z obětní terminologie: to nejlepší z úrod má býti obětováno Bohu. Proto lze v odvážném obraze mluvit také o volcích rtů [Oz 14,3]. »Duchem rtů svých« [Iz 11,4] a »holí úst

[812] Ruben-Ruka

svých« zničí Mesiáš hřišnika. Většina překladáčů tu má »dechem rtů svých« [Heger na př. překládá: »Ničemu zahubí dechem svých retů«]. Nejde tu o výroky soudce, které provádí popravčí mistr. Mesiáš stáčí jediné zašeptání, jediné dechnutí, aby zničil své odpůrce [sr. 2Te 2,8; snad také Sk 5,1-10]. »Cizí rty« v 1K 14,21 = rty cizozemců = cizí jazyky.

Ruben [podle hebr. etymologie = aj, syn! Jini myslí na jihoarabské *rá'bán* = náčelník], nejstarší syn Jákobův, prvorozený syn Lie [Gn 29,31n; 35,23; 46,8; 1Pa 5,1], který však ztratil své prvorozené právo, protože se dopustil cizoložství s ženinou svého otce Bálou [Gn 35, 22; 49,3n; 1Pa 5,1]. Gn 37,21-29 vypravuje, že chtěl zachránit Josefa před svými bratry, když se radili o jeho usmrcení, ale nepodařilo se mu zabránit jeho prodání Izmaelským otrokářům. Ještě po dvaceti letech připomínal svým bratřím jejich hřích [Gn 42,22nn]. Svými dvěma syny se zaručil za Benjamína, kterému Jákob nechť dovolit jíti do Egypta [Gn 42, 37]. Gelkem nám bible jmenuje čtyři syny R-ovy, zakladatele čeledi: Enocha, Fallua, Ezrona a Charmiho [Gn 46,8n; Ex 6,14; 1Pa 5,3]. Jákob na smrtelném loži předpověděl R-ovi rychlý úpadek pro hřích, kterého se dopustil [Gn 49,3n]. Tato předpověď se splnila na dějinách R-ova kmene.

Kmen R-ův byl rozvětven na čtyři čeledi, jejichž knížetem na počátku pobytu na poušti byl Elisur [Nu 1,5; 2,10; 7,30nn; 10,18; 26, 5-11]. Kmen tehdy čítal 46.500 bojovníků [Nu 1,20n], ale při druhém sčítání asi po 38 letech jich bylo už jen 43.730 [Nu 26,7]. Zdá se, že Elisur byl velitelem vojska, složeného z příslušníků kmenů Ruben, Simeon a Gád, čítajícího celkem 151.450 bojovníků [Nu 2,10.16. *Nu-meri]. Za kmen R-ův byl vyslán k vyzkoumání země zaslíbené Sammua, syn Zakurův [Nu 13,5]. Dátan, Abiron a Hon, kteří se připojili ke vzpouře levity Chóre, byli Rubenovci [Nu 16,1-50; 26,9; Dt 11,6. *Chóre]. Gádovci, R-ovci a polovina kmene Manassesova žádali Mojžíše, aby se směli usadit východně od Jordánu, kde bylo mnoho příhodných pastvin. Bylo jim to dovoleno, když se uvolili, že nejdříve pomohou při dobývání zaslíbené země [Nu 32,1-42; Joz 4,12; 18,7]. R-ovo území hraničilo na východě na panství Ammonitů, na j. tvořila hranici řeka Arnon [Nu 21,24], na západě Mrtvé moře a Jordán [Joz 13,23], na severu pak linie jižně od Betnemra k Eze-bonu [Joz 13,17.27; 17,26; 21,37; Nu 32,36]. Na jeho území ležela tato důležitější města: Aroer, Ezebon, Medaba, Dibon, Bamotbal, Betbalmeon, Jasa, Kedemot, Mefat, Karia-taim, Sabma, Saratazar, Betfegor, Assedot, Fazga a Betsimot [Joz 13,15-23, sr. Nu 32,37n]. Levitům z čeledi Merari byla přidělena tato rubenovská města: Bozor, Jasa, Kedemot a Mefat, z nichž Bozor bylo městem útočištným [Joz 21,7.36n; 1Pa 6,63.78n; Joz 20,8; 1Pa 6,78]. Při snadné přístupnosti hranic ze severu

a východu bylo přirozené, že kmen R-ův nemohl na dlouhou dobu udržet celé toto území, zvláště nikoli proti útokům Moabských [sr. Iz 15; 16; Jr 48]. Zdá se dokonce, že tento kmen záhy zanikl pod těmito nájezdy a rozplynul se v kmenu Gádově. Ovšem, že oddělenost Zajordání od ostatní země sváděla k porušení náboženské jednoty. Došlo k navržení zvláštního oltáře, »velkého ku podivení«, které vedlo téměř k bratrovražedné válce [Joz 22,1-34]. R-ovci se také nezúčastnili boje proti Zizarovi, což jim vyneslo posměch v písni Debořině [Sd 5,15n]. Ve 2Kr 10,33 je R-ovo území jmenováno mezi těmi, jež napadl syrský král Hazael. Později slyšíme, že spolu s Gádovci a Manasse-sovci vedli válku proti Agarenským, Iturejským, Nafejským a Nodabským, na jejichž území od Bázanu až po horu Hermon se usadili, ale za assyrského krále *Fula byli odvedeni do zajetí a usazeni v Chelach a Chabor [1Pa 5,18-26]. Naposledy ve SZ-ě slyšíme o R-ovi v Ez 48,6n, kde je tomuto kmeni více méně už pomyslnému vyhrazena část znovu zabrané země. Také jedna z jeruzalémských bran byla po něm pojmenována [Ez 48,31].

Podle Zj 7,4-8 bude z Izraele zachráněno také 12.000 z pokolení R-ova [chybí kmen Dan, z něhož prý vzejde Antikrist. Místo něho je uveden kmen Manasses]. Židovství se sice podle svědectví Zj proměnilo ve »zběh satanovu« [Zj 2,9], přece však Bůh zachrání ostatky [sr. R 11,5.7], které budou poznamenány zvláštním znamením, aby ušly Božímu soudu.

Rubenitský [Joz 22,1]. *Ruben.

Ruda, stč. = rez na rostlinách, plesnivina, plíseň [Dt 28,22, sr. 1Kr 8,37; Am 4,9; Ag 2,18, kde totéž hebr. slovo je přeloženo výrazem rez].

Rudé moře. *Moře Rudé.

Ruel [= pastýř Boží], otec Elifazův, vůdce pokolení Gad v době sčítání lidu na poušti [Nu 2,14].

Rufus [lat. jméno]. 1. Bratr Alexandrův, syn Šimona Cyrenenského [Mk 15,21]. - 2. Křesťan, jemuž Pavel posílá pozdrav v Ř 16,13. Někteří vykladači se domnívají, že jde o téhož jako u Mk 15,21. Vdova po Simonu Cyrenen-ském se prý odstěhovala do Říma se svými dvěma syny, kteří prý ve sboru stáli mezi předními osobnostmi.

Ruhač = rouhač. *Rouhání, rouhati se.

Ruka, hebr. *jád* = ruka [řecky *cheir*], *kaf* = dlaň, hrst. Pravá ruka, hebr. *jámin*, označovala také jih, levá ruka, hebr. *s'mó'l*, označovala sever. Orientálec totiž při určování světových stran se postavil tváří k východu. U soudu stál žalobce po *pravici obviněného [Ž 109,6; Za 3,1]. *Levicí byl držen štít, aby byla pravice volná k boji. Ochránce takového bojovníka musel stát tedy po jeho pravici [Ž 109,31]. Těto skutečnosti třeba snad přičítati zvyk stavěti vzácné osobnosti po pravici a tak jim dávati čestné místo ochránců. Během doby se pravice stala čestným místem bez ohledu na původní význam. Tak Mesiáš sedí po pravici Boží [Ž 110,1; L 22,69; R 8,34].

Při modlitbě byly ruce drženy vzhůru [Ex 17,11; 1Kr 8,22; Ž 28,2]. Pozdvihnouti r-u k Hospodinu znamená přísahat [Gn 14,22, sr. Dt 32,40]. Práví-li Ž 144,8, že pravice *cizozemců [Doplňky] je pravice lživá, míní se tím, že jejich přísaha je falešná. Pravice a přísaha jsou tu souznačná slova právě tak jako v arabštině. Vložiti r-u pod něčí *bedro bylo výrazem nezrušitelného závazku [Gn 24,2; 47,29]. R-ma vloženy na hlavu se svolávalo požehnání a člověk byl oddělován k zvláštnímu úřadu [Gn 48,14; 1Tm 4,14; 5,22; Žd 6,2]. Znamenalo to někdy přímé přenášení vlastní *slávy [Nu 27,18nn]. »Naplniti ruce« [Ex 28,41; Sd 17,5] budoucích kněží, nejspíše částmi oběti, jež měly být obětovány, znamenalo oddělení, ordinovati kněze [sr. Ex 29,9]. Nastávající kněz tyto části oběti ve svých rukou pozdvihl před Hospodinem, načež je velekněz spálil na oltáři [Ex 29,25]. Tak to vykládá Baudissin a katol. bohoslovci. Jiní na základě assyrštiny mají za to, že věta »naplniti ruce« znamená prostě »pověřiti úřadem«. »Vložení rukou na hlavu obětního volka« znamenalo sebeztožnění s tímto obětním zvířetem [Ex 29,10]. Vložení rukou na hlavu kozla za současného vyznávání hříchů bylo chápáno jako přenášení těchto hříchů na kozla, který byl pak vyhnán na poušť k *Azazelovi [Lv 16,21]. Umývání r-kou bylo slavnostním prohlášením nevinu [Dt 21,6; Ž 26,6; Mt 27,24]. Čisté r-e byly symbolem života v *spravedlnosti před Bohem [Jb 22,30; Ž 18,21; sr. 24,4]. Tlesknouti r-ma bylo znamením hněvu [Nu 24,10]. Líti vodu na r-e někoho bylo výrazem služebnictví [2Kr 3,11]. Podati r-u znamenalo uzavřítí smlouvu [2Kr 10,15; Př 6,1; Ez 17,18], přátelství [Ga 2,9]. Může ovšem znamenat i dotrvzení něčeho [Jb 17,3].

»R. Hospodinova«, »silná jeho r.« [Dt 2,15; 4,34] je symbolem neodolatelné jeho moci. »R. Hospodinova nad prorokem« [Ez 8,1; 37,1] znamená božskou inspiraci. Je-li s někým r. Hospodinova, znamená to prozřetelné, laskavé a otcovské jeho vedení [Ezd 7,6; L 1,66; Sk 11,21]. Být v r-e Otcově je totéž jako být jeho majetkem a stát pod jeho svrchovanou ochranou [J 10,28n]. Je-li však r. Hospodinova proti někomu, anebo dolehne-li na někoho, znamená to Boží soud [Ž 32,4; 38,3; Sk 13,11]. »Zapsati se r-ou Hospodinu« [Iz 44,5] snad znamená podle Duhma a většiny vykladačů »popsati ruku [nápisem]: Hospodinův [majetek]«. Snad tu šlo o vyryté, vypálené znamení na ruce, jež znamenalo zasvěcení božstvu [sr. Ez 9,4; Zj 7,3; 13,16; 20,4; sr. Ga 6,17]. Ovšem, že Lv 19,28 zakazuje podobné praktiky. Je tedy možno soudit na vliv okolních kultů [ale sr. Ex 13,16], obvyklých zvláště při zasvěcování v mystériích. Tento výklad je sice spojen s mluvnickými těžkostmi, ale nikoli nepřekonatelnými. »Vztáhnouti r-u [na někoho, k něčemu]« je obrazným výrazem cílevědomého jednání, určitého úmyslu, po němž následuje čin, ať už lidský nebo božský [Gn 3,22; 22,12; Ex 6,8; 7,5; 9,15; 2S 6,6; Jb 2,5;

Rukojemství-Růsti [813]

Ž 144,7; Ez 6,14; Sof 2,13]. Může to ovšem znamenat i skutečné vztažení r-ou, na př. při zatčení, zajištění někoho, k útoku, k záchraně [Mt 14,31; 26,51; L 21,12; 22,53]. Jindy je to výraz, označující posunek, gesto, jímž se podtrhuje určitý výrok [sr. Mk 3,34 s Mt 12,49] a zdůrazňuje jeho naprostá platnost pro ty, jímž je určeno. Když nemocný na Ježíšův rozkaz vztáhl svou r-u [Mt 12,13], byl to všem viditelný výraz jeho poslušnosti a víry, ale také důkaz Ježíšovy svrchované moci. Když Ježíš u Mt 8,3 vztáhl r-u, učinil tím viditelnou svou vůli, že malomocného chce očistiti. Podobně jest rozuměti modlitbě ve Sk 4,30, aby »Bůh vztáhl ruku svou«, t. j. aby učinil viditelnou svou moc a milost, aby se projevil uzdravováním, činěním divů a zázraků skrze jméno svatého Syna svého Ježíše. — Ve Sk 26,1 jde o řečnické gesto. - U J 21,18 jde o narážku na násilnou smrt Petrovu, patrně na kříži.

Čtenář české bible v překladu Kral. si sotva uvědomí, že za výrazem *místo v 1S 15,12; Iz 56,5 je ukryto hebr. *jád* [= ruka]. Jde tu o pamětní sloup [podobně jako 2S 18,18] snad podoby ruky [nebo mužského pohlavního údu; sr. Iz 57,8], jež má býti zárukou, že památka toho, který vztyčil tento sloup, nebude vyhlazena [viz Bič II., 86].

Rukojemství, rukojmě, totéž jako záruka a ručitel. Rukojmím byl ten, kdo se zaručil svou osobou a svým majetkem za závazky druhého, splatné někomu třetímu [Gn 44,32; Př 22,26n], zvláště v obchodním styku. Rukojemství se přejímalo podáním ruky před svědky [Jb 17,13; Př 6,1; 17,18]. Kniha Př často ukazuje na bláhosť toho, jež přejímá ručitelství zvláště za cizince [Př 11,15; 17,18; 20,16], ale apokryfní kniha Jezus Sirach [Ecclesiasticus] pokládá rukojemství za přátelský skutek dobrého člověka vůči bližnímu [29,17], vyzývá však k tomu, aby nebylo zneužíváno [29,18nn], a varuje před jeho nebezpečím [29,20-24]. Mojžíšův Zákon nemá o ručení žádného ustanovení.

Rukověť = klika [Pís 5,5].

Rum = ssutina, zbořenina, zřícenina; smetí, smíšené s vápno a drobným kamením [Neh 4,2.10; Iz 17,1].

Ruma [= výšina, výsost], domov Pedaiy, děda Joakimova [2Kr 23,36], snad dnešní Aruma poblíž Sichemu anebo Ruma v Galileji asi 9 km s. od Nazareta.

Růsti může znamenat také síletí, prospívati, rozmáhati se [Gn 26,13; 1Pa 11,9], býti plodný [Gn 35,11], získávat na vážnosti, vlivu, moci [Est 9,4; J 3,30; Sk 6,7; 12,24]. Růst je charakteristikou křesťanova života z víry: věřící roste Božím Slovem, jímž je sám Kristus [1Pt 2,2]; jeho víra se prohlubuje a rozšiřuje [2Te 1,3], jeho poznání Boha, t. j. nikoli jeho tajemné podstaty, jež je nepoznatelná, nýbrž jeho vůle a spasitelných záměrů v Kristu Ježíši se utvrzuje, a to poslušnou vírou v Ježíše Krista [Ko 1,10]. Je to růst způsobený Bohem

[814] Rušiti [se]-Rut

[Ko 2,19] u těch jsou zapojeni do těla Kristova [Ef 4,15]. Čím dál tím užší spojení s ním způsobuje růst, a to po všech stránkách [Kral. »všelijak«, Žilka »cele«,], t. j. v poznání, svatosti a všech vlastnostech, jež Kristus může sdílet s věřícími. Právě toto zapojení do Krista může a má křesťana povzbudit k tomu, aby očekával duchovní vzrůst. Církev, skládající se z jednotlivců takto zakořeněných v Krista, roste ve svatý Boží chrám [Ef 2,21].

Rušiti [se], stč. hýbati se; ničiti, bořiti, kaziti; neplatným učiniti, odstraniti; zlehčiti. Hebr. *párar* [= rozdrobiti, zničit, na př. smlouvu Jr 14,21; Ez 44,7, sr. Iz 24,5; 33,8; Jr 31,32 a j.; přikázání Ezd 9,14, sr. Ž 119,126; plány Ezd 4,5; Ž 33,10; sr. Iz 14,27] a *chábal* [= oslabiti Jb 17,1; poškoditi; zničit, přijíti nazmar, Dn 7,14].

V NZ jde o šest řeckých výrazů, nejčastěji *lyein*, *katalyein* [= uvolnit, rozvázat, přetrhnout; zničit, odstranit, zbavit platnosti, v tomto posledním významu na př. Mt 5,17.19; J 5,18; 7,23, sr. J 10,35; zbořiti, strhnouti, na př. chrám Mt 27,40; Mk 15,29; sr. Mt 26,61; Mk 14,58]. Řecké *bebélun* znamená znesvětit, poskvřniti [Mt 12,5; sr. Sk 24,6. *Světský]; *athetein* = prohlásiti za neplatné Ga 3,15, zahrnouti, popírat [Mk 7,9]. Podobný význam má řecké *akyrún* = učiniti neplatným. Když Židé kladou kultické předpisy nad plnění Desatera, zbavují Slovo Boží platnosti, a to ve prospěch lidského ustanovení pochybné náboženské ceny [Mk 7,13, sr. Mt 15,6]. Tentýž výraz překládají Kral. v Ga 3,17 slovem »vyprázdniti«. Zákon, který přišel podle Pavla teprve 930 let po zaslíbení, daném Bohem Abrahamovi, nečiní neplatným toto zaslíbení milosti Boží skrze víru. Žd 10,9 mluví o tom, že nedokonalé sz oběti byly zrušeny, odstraněny [řecky *anairein*] sebeobětí Kristovou. -Řecké *ftheirein* [= rozetřít; zahubiti; hubiti se, hynouti] je užito o starém, k Bohu neobráceném člověku, který hyne na klamné chťiče, v Ef 4, 22; *diaftheiresthai* [= chátrati, opotřebovati se, stravovati se] o lidském těle ve 2K 4,16.

Rut. 1. Osoba. Původ a význam jména R. je nejistý. Obyčejně se vykládá jako »průvodkyně« nebo »ta, jež se laskavě připojuje«. Ale jsou možné ještě jiné výklady. Bič I., 121 upozorňuje na thesei prof. Hrozného, že R. má protějšek v chatijsko-hetejské bohyni Rutaš, z níž snad vznikla i řecká Artemis. Podle biblické zprávy šlo o Moabitku, která se levirátním sňatkem dostala do rodokmenu Davidova a tím i Ježíšova [Mt 1,3.5.6]. Ovšem, ženy obyčejně nebývají pojímány do *rodokmenů. Že se tak stalo při rodokmenu Ježíšově, bylo jistě úmyslné. A že jsou v tomto rodokmenu jmenovány nikoli ženy slavných patriarchů, ale cizinka, jež ovšem přijala náboženskou pospolitost Izraelovu, a tři ženy, pokládané za hříšnice [*Tamar, *Raab, *Betsabél], je přímo nápadné. Chce se tím říci, že Bůh své milostivé plány provádí

i prostřednictvím pádu člověka a že dějiny vyvoleného lidu nejsou stavěny na slavných a bezúhonných osobnostech, nýbrž na pouhé milostivé a spasitelné vůli Boží [sr. Mt 3,9; 1K 1,27nn]. N.

2. Kniha R. je nazvána podle jedné ze dvou hlavních ženských postav, v ní líčených. V našich biblích je zařazena po příkladu starých řeckých překladatelů mezi knihy dějepisné jako přídavek ke knize Soudců. V hebrejských biblích je však zařazena mezi pět t. zv. Svitků [Megillót], jichž se používalo k bohoslužebnému předčítání při pěti hlavních výročních svátcích izraelských a jichž Židé stále takto užívají. I tyto svitky jsou různé seřazené, buď podle pořadí domněle chronologického anebo podle toho, jak následují za sebou židovské *svátky. V prvním případě je kniha R. první v pořadí, ve druhém, poněvadž byla čtena o letnicích, byla zařazena na druhé místo.

Obsah. Kap. 1.: Elimelech se odstěhoval se svou manželkou Noémi z Betléma do země moábské. Jeho synové Mahalon a Chelion si tam vzali za manželky moábské ženy R. a Orfu. Když Elimelech i oba synové zemřeli, netrvala Noémi na tom, aby si obě vdovy vzaly za muže nejbližší příbuzné svých manželů, avšak R. se přesto přidržela své tchyně, jejího lidu a zvláště Boha [v. 16] a vrátila se s ním do Betléma.

Kap. 2. V době žní paběrkovala R. klasy na poli Bóza, jenž jí dovolil, aby jedla s jeho ženci, a staral se, aby hodně nasbírala. Noémi oznámila R., že tento Bóz je příbuzný jejího zemřelého manžela.

Kap. 3. R. na radu Noémi se odebrala na *humno, kde byl Bóz, a požádala jej, aby se jí jako blízký příbuzný - jak k tomu byl podle Zákona Mojžíšova povinen - ujal.

Kap. 4. líčí právní jednání, při němž Bóz požádal muže, jenž byl s R. blíže příbuzný než on, aby odstoupil od svého práva na ni. Když se tak stalo, vzal si R. za manželku. Syn, který se jim narodil, byl však podle tehdejšího práva považován vlastně za syna Noémi [v. 16]. Tento syn Obéd byl dědem krále Davida [v. 17]. Posledních pět veršů je dodatek podle 1Pá 2,12-15].

Význam knihy. Je to poutavé a půvabné

Egyptanky sbírají pšeničné klasy za ženci, kteří srpem usekávají vrcholky stébel. Hrobní malba z Theb.

vyprávění lidového rázu. Na rozdíl od starších drobnějších vyprávění s podobným námětem [Gn 19,30-38; 38] je vše líčeno s básnickou jemností. Proto mnozí vykladači říkají této knize novela, chtějíce tím naznačit jednak neskutečnost děje [sr. smysl jmen osob: Mahalon = nemoc, Chelion = hynoucí, Orfa = jež odvrací šíji], jednak její vybraný literární sloh. Tento sloh je dobře patrný z překladu prof. Karlovy university Rudolfa Dvořáka, vydaného r. 1912.

Zůstává však otázkou, jaký byl původní záměr a smysl této knihy, která se dnes jeví jako krásná venkovská idyla. Odpovědi jsou v podstatě čtyři, je však těžko říci, která z nich je nejvýznamnější. Z toho, že se knihy R. užívalo při svátcích letničních, jež odpovídají po stránce zemědělské našim dožínkám [sr. Lv 23,15-21], se soudí, že její děj měl určitý vztah k zemědělským obřadům předizraelského obyvatelstva. - Jiný výklad má za to, že kniha R. měla za úkol zdůraznit povinnost t. zv. *levirátního manželství, t. j. že ovdovělou ženu si má vzít za manželku nejbližší příbuzný zemřelého manžela, jestliže nezanechal mužského potomka [Dt 25,5-10]. Skutečně je Bóz vzorným příkladem této mnohdy těžké povinnosti. K líčení právního jednání po odstoupení nároku na majetek a manželku sr. též Lv 25,25 a Jr 32,6-9. - Soudí se též, že základním záměrem knihy R. bylo hájiti všeobecnost víry v Hospodina proti úzkoprsému vylučování lidí cizího původu, zvláště moábského a ammonského, z obecnství lidu Božího [sr. Dt 23, 3-6], jak se projevovalo zvláště za působení Ezdrášova a Nehemášova [Ezd 10; Neh 13]. Pak by byla kniha R. asi podobného rázu a záměru jako kniha Jonášova. - Zdá se však, že nejsilnějším důvodem pro zařazení této knihy mezi svaté spisy byla souvislost s rodinou krále Davida, jak je naznačeno v posledních verších [4,18-22]. Davidův rod je spojen s vyprávěním, které bylo všeobecně známé a oblíbené. Kniha R. byla chápána jako předzvěst a předobraz mesiášské doby.

Doba vzniku. Je těžko určit dobu sepsání této knihy. Někteří soudí, že je starší než kniha Dt [před r. 621 př. Kr.], avšak většina vykladačů má za to, že tato kniha byla sepsána teprve někdy ve 4. stol. př. Kr., jak prý o tom svědčí neznalost starých zvyků [sr. 4,7], poměrně pozdní jazykové rysy, i její universalistický ráz.

V knize R. je vyjádřena oddaná důvěra v Boží pomoc postavami dvou žen, Noémi a R. Právní a společenské postavení osamocených žen bylo v této době velmi svízelné, avšak Noémi i R. splnily povinnosti, které jejich rodinné vztahy vyžadovaly, a osvědčily tak pevnou víru v Hospodina i vzájemnou důvěru a pomoc. I Bóz vyniká jako vzorný plnitel svých příbuzenských povinností a věřící muž.

Různice, stč. nevole, nesvornost [Př 6,19], hádka [Ab 1,3], boj [2S 22,44, sr. 2S 3,1; Z 18,44]. Hebr. *m^ehûmá* u Ez 22,5 znamená

Různice-Ryby, rybář [815]

opak klidu, pokoje, tedy; nepokoj, shon, chvat, vzniklý z pocitu hrůzy. Řecké *akatastasia* znamená nepořádek, zmatek, vzpuru, vzburou [L 21,9]. Téhož slova je užito ve 2K 12,20 o zmatecích, nepořádcích ve sboru korintském, které Pavel vypočítává v jedné řadě se sváry, závistmi, hněvy, vádami, utrhaním, reptáním a nadýmáním. V Ga 5,20 jsou mezi ovocem těla jmenovány také r., a to v těsné spojitosti s drážděním [osobní zaujatostí] a se *sektami [stranictvím]. Jde tu o rozdvojení [řecky: *dichostasia*], nejednotnost sboru. Tato nejednotnost je v R 16,17 uváděna ve spojitosti s pohoršením proti učení, kterému se římský sbor naučil. Pavel tu myslí na křesťany původu židovského, kteří podkopávali jednotu sboru svým lpěním na mojžíšovském Zákonu. Už v Antiochii se Pavel setkal s těmito lidmi, kteří způsobili rozkol [řecky: *stasis*] ve sboru [Sk 15,2]. Ovšem, tyto spory mohly mít také docela osobní příčiny [1K 1,10n. *Roztržka]. Všecky však jsou známkou tělesnosti [1K 3,3; Ga 5,20].

Je přirozené, že Ježíš působil roztržky, rozdělení mezi lidmi [Mt 10,35; L 12,51]. U J 7, 43; 9,16; 10,19 je to vyjádřeno řeckým *schisma* = roztržka. A také apoštolové svou zvěstí o Kristu šířili neklid [řecky: *stasis* = rozkol] mezi všemi Židy [Sk 24,5].

Růže byla v Palestině dlouho neznáma. Kral. tak překládají hebr. *ch^abassélet* v Pís 2,1 a Iz 35,1. Ale toto hebr. slovo snad označuje *Colchicum autumnale*, ocún jesenní nebo *Narcissus tazetta*, krásný, bělokvětý a vonný narcis, jenž roste na jaře v rovině sárónské, anebo konečně, *Cyperus syriacus*, šachor, rostoucí na bačinách sárónské roviny a jinde koncem podzimu. Skutečná r. přišla do Palestiny z Médie a Persie. Roste i dnes na palestinských horách. - Služebná, která šla otevřít Petrovi, uniknuvšímu ze žaláře, se jmenovala řecky *Rhodé* [= růže, Sk 12,13]. Hebr. výraz pro r-i neznáme.

Růžka, stč. = rozha, růzka = nedospělá letošní větev, ratolest, letorost, proutek. Ale hebr. *ámír*, obyčejně překládané vršek [na př. stromu, Iz 17,6] u Iz 17,9 podle některých prý označuje Amority [podle LXX.] Orelli překládá: »V ten den budou jeho ochranná města jako zříceniny Horejských a Amorejských, které opustí ze strachu před syny Izraelskými«. Je to snad neoprávněná historisace.

Ryby, rybář. Podle novodobých výzkumů vyskytuje se v Palestině 43 druhů sladkovodních ryb, z nichž 16 tvoří zvláštnost jordánského povodí, poněvadž se vyskytují pouze zde, nepočítáme-li příbuzné druhy z povodí Habeše. To vede badatele k domněnce, že Jordán a vodstvo sv. Afriky tvořily v pravěku jednu geologickou oblast. Jezero *Genezaretské a severnější Hule, jakož i jezera kolem Damašku se přímo hemží rybami, z nichž některé mají ve zvyku táhnouti proti toku přilehlých říček a klásti vajíčka [jikry] v odlehlých tůních. Jiné

[816] Ryby, rybář

druhy malých ryb žijí v bažinách a v teplých solnatých pramenech, jejichž teplota dosahuje až 33° C. V Mrtvém moři však všechny ryby hynou a stávají se kořistí ptáků, shromažďujících se v hejnech na pobřeží. 23 ze 43 druhů palestinských ryb patří k rodu kaprovitých, z nichž některé pokládají dnešní mohamedáni za posvátné [viz níže!]. Pro tyto různé druhy ryb nemá bibl. hebrejščina ani řečtina zvláštních názvů. Hebrejščina se spokojuje se všeobecným označením » všelijaká duše živá, hýbající se, kteroužto v hojnosti vydaly vody podle pokolení jejich« [Gn 1,21], anebo výrazem *dág, dágá* [= ryba, Gn 1,26,28; 9,2].

Rybolov. Nejstarší způsob lovení ryb záležel v nabodávání jakousi vidličkou, podobnou kopí, opatřenou často peřím, jako bývá u šípů, a upevněnou na provaze, jež byla vrhána na plovoucí ryby [hebr. *sélasal* = rybářské kopí, vidlice, harpuna, Jb 40,26]. Později se lovalo na udici [Jb 40,20; Iz 19,8] s prutem nebo bez prutu [s prutem pravděpodobně u Mt 17,27]; za vnařidlo bylo, pokud je známo, užíváno much. Tento způsob lovení byl v době sz velmi rozšířen. Svědčí o tom mnohá obrazná rčení

Egyptští rybáři chytají na udici, způsob rybolovu se nezměnil po tisíciletí. Malby z Beni Hassan.

[2Kr 19,28; Ez 38,4; Am 4,2; Ab 1,15]. Rybáři z povolání však za všech dob užívali sítě, většinou lněných [Mt 4,20; L 5,4nn; J 21,6nn. *Lovení ryb]. Byly dvojího druhu: a) ruční neboli ohnoutka [= vrhací síť], podobající se kuželu [řecky: *amfibléstron*] s dlouhým provazem upevněným na vrcholu. Je tak složena, že je-li vržena [řecky: *ballontes*, Mt 4,18], rozloží se po hladině a současně klesne ke dnu, protože okraje jsou zatíženy olovenými kroužky, protaženými provazem, jímž se síť zavře. Někdy je možno chytiti až 28 velkých ryb jediným vrhem sítě. b) T. zv. nevod [= vlečná síť, řecky *sagéné*], dlouhého obdélníkového tvaru, opatřený na hořejším okraji dřevěnými plováky, na dolním olovenými kruhy [Mt 13, 47nn, Kral. *vrše; sr. Iz 19,8; Ab 1,15nn]. Nejvhodnější dobou k rybolovu bylo časně ráno před východem slunce a pak po jeho západu [L 5,5n; J 21,3], protože za dne se ryby zdržovaly v chladných hlubinách. Někdy táhnou ryby v takovém množství, že se síť trhá. Po lovu

vybírají rybáři větší ryby a dávají je do nádob [Mt 13,48, nejde-li tu o vybírání ryb kulticky čistých. Viz níže!], čistí sítě [L 5,2], spravují je [Mt 4,21; Mk 1,19, Kral: »tvrdí sítě«] a nakonec rozprostírají na břehu, aby vyschly [Ez 26,5.14; 47,10]. Zdá se, že se rybáři spojovali v družstva a cechy [sr. Jb 40,25; L 5,7.10]. V pozdější době se mluví také o sádkách pro ryby nebo o umělých rybnících na krmení ryb [snad Pis 7,4; Iz 19,10]. Většina vykladačů však se domnívá, že tu jde o omyl překladatelů].

Ryby byly nejlacinější stravou za starověku, zvláště v Egyptě [Nu 11,5]. O obchodu s nasolenými rybami čteme u Neh 13,16. Zdá se, že v sev. části Jerusalema byl tento obchod soustředěn u rybní brány [Neh 3,3]. V době Ježíšově proslulo zvláště jezero Genezaretské znamenitým rybolovem [sr. J 21,9] a určitým rybářským průmyslem. Betsaida [= dům rybolovu] dostala z této okolnosti své jméno. Ryby byly vyvrhovány, důkladně nasoleny a sušeny na slunci, takže mohly sloužit za potravu i na cestách [sr. Mk 8,5nn; L 9,13nn]. Sušené ryby byly také dováženy jednak z Tyru, jednak z Egypta a ze Španěl. Byly požívány buď nasolené nebo smažené, pečené [J 21,9] a vařené.

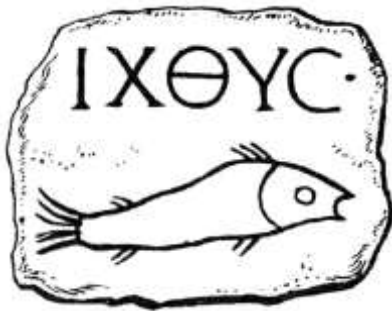
Čisté a nečisté ryby. Podle Gn 9,2 všechny ryby »mořské« byly dány Bohem k požívání. Ale Zákon zakazoval jísti ty mořské živočichy, kteří neměli ploutví a šupin [Dt 14,9n]. Tito živočichové byli prohlášeni za kulticky nečisté a ohavnost [Lv 11,9-12] bez ohledu na to, jsou-li v moři nebo v řekách. Snad se tento zákaz vztahoval zvláště na oka-tice, hltouna [*Clarias lazera*], vyskytujícího se hojně v jezeře Genezaretském, úhoře a všechny druhy korýšů a měkkýšů. Zákaz měl nejspíše kultické pozadí. V Egyptě totiž a ve starém Římě byly určité ryby bez ploutví pokládány za posvátné, stejně v Sýrii, ne-li dokonce za božstva. Při chrámě v Hierapolis byl rybník

Rybář s bohatým úlovkem kaprovitých ryb. Egyptská malba z hrobu u pyramid.

Rybník-Rytíř [817]

s posvátnými rybami se zlatými ornamenty. Byly denně krmeny, ale nikdy požívány, leda kněžími, kteří se tak chtěli dostat do bližšího styku s rybím božstvem. Na assyrských vypálených cylindrech jsou vyobrazeni kněží, oblečení do velké rybí kůže, stojící před oltářem, na němž je položena ryba. V Egyptě byly dokonce nalezeny mumifikované ryby a egyptská mythologie mluví o nebeských rybách, jež provázejí čluun Slunce na jeho pouti po nebi. Snad i »velká ryba« u Jonáše má toto mythologické pozadí. Není divu, že Dt 4,18 [sr. Ex 20,4] zakazuje jakékoli modloslužebné zobrazování ryb. V prvních stoletích se stala ryba symbolem a kryptogramem křesťanství z nahodilé skutečnosti, že řecké *ichthys* [= ryba] obsahuje počáteční písmena věty: Ježíš Kristus Boží Syn

Symbol ryby s nápisem „ichthys“ z Amiova náhrobku. Starokřesťanské museum v Římě.

Spasitel [Jésus Christos Theú Hyios Sótér]. Možná, že při tomto symbolu měla úlohu také slova Ježíšova o rybářích lidí [Mt 4,19; Mk 1,17].

Rybník. Jde vlastně jen o velké nádrže vody, vytesané ve skále, někdy částečně vy- zděné, jež zachycovaly dešťovou vodu, někdy však i prameny. Užívalo se jich k zavodňování zahrad [Kaz 2,6] a k zásobování měst vodou. Nejznámější bibl. rybníky byly tyto: a) Ga- b a o n [2S 2,13; Jr 41,12] jv od vesničky téhož jména, podzemní nádrž uměle vytesaná ve skále, z níž teče voda do otevřeného r-a 17 m x 10 m. Na z. od vesničky je také skalní cisterna 3.30 x 2.10 m. - b) R. S a m a ř s k ý, na s. od města téhož jména, vytesaný ve skále [1Kr 22,38]. - c) R. k r á l o v s k ý [2Kr 20,20; Neh 2,14], snad totožný s r-em S i l o e [J 9,7; Selach Neh 3,15; Iz 8,6]. Je dlouhý 16 m a široký 5.60 m. Nedaleké královské zahrady [2Kr 25,4; Jr 39,4; 52,7] byly zavodňovány z tohoto r-a, vytesaného ve skále na konci Údolí Sýrařů [Tyropoiónského] pod starou zdí poblíž t. zv. města Davidova v Jerusalemě. Napájen byl podzemním kanálem, dlouhým kolem 513 m, vedeným z Gihonu [2Pa 32,30; 33,14, nynější pramen Panny Marie, *Ain Sitti Marjam*. O starohebrejském nápisu v tomto kanále viz *Siloe, str. 882]. d) R. b r a v n ý, B e t h e s d a poblíž Bravné brány na sev. straně Jerusalema

[J 5,2n] s léčivou vodou, opatřený paterem podlouhí pro nemocné. - e) R. E z e b o n [Pís 7,4], vých. od města téhož jména, - f) U H e b r o n u je 25 pramenů a 10 velkých studní, z nichž některá je snad míněna v 2S 4,12. g) Záp. od Betlema u vesnice 'Artás jsou tři t. zv. rybníky Šalomounovy, vytesané do skály a částečně zbudované z velkých kvádrů. Největší z těchto rybníků je 177 m dlouhý, 45 až 63 m široký a 15 m hluboký. V bibli o nich není zmínky.

Rychle [-ý], spěšně, nakvap [Gn 24,18; 44,11; 2Kr 1,11; Ž 90,10; Mt 5,25 a j.], ale také rázem [Ž 6,11], najednou, náhle [Sk 2, 2; 9,3], brzy [Ž 11,14; 22,7]. »Zahyne utíkání od rychlého« [Am 2,14], t. j. běžec nebude mít čas ani příležitost ani místo k úniku [sr. Jr 25,35; 46,6; Jb 11,20; Ž 142,5]. »Rychlý svědek« [Mal 3,5], t. j. náhlý, neočekávaný, který ihned a s konečnou platností usvědčí. »Nohy rychlé k prolévání krve« [R 3,15], t. j. spěchají, aby prolili krev.

Rynk, z německého Ring, prostranství v městě, tržiště [Pís 3,2; Iz 15,3], náměstí [Mt 11,16; L 14,21; Sk 17,17]. U Mt 6,2 jde vlastně o úzkou cestu [řecky *rhy mé*], ve Zj 21,21; 22,2 o ulici, třídu.

Rys, hebr. *námér* = levhart [Ab 1,8]. Totéž hebr. slovo překládají Kral. v Pís 4,8; Iz 11,6; Jr 5,6; 13,23; Oz 13,7 výrazem *par-dus.

Ryšavý, stč. = světlehnědý do červena, zrzavý [Gn 25,25; Lv 13,42; 1S 16,12]. »Drak r.«, t. j. ohnivě rudý, ohnivý [Zj 12,3], o jehož chtivosti vražd svědčí právě jeho barva.

Rytěrování, stč. = boj. Hebr. *chajil*, *chél* [Dt 33,11] = síla, moc; statečnost. Kral. vysvětlují toto slovo jako velké a mnohé práce, kterými se má uštváčně zaměstnávat i tak sloužiti svému lidu. Řecky v 2K 10,4 *strateia* = = polní tažení, vojenská služba.

Rytěrovati, stč. = bojovati po rytířsku, vésti zápas. Ve 2K 10,3 připomíná Pavel, že zbraně jeho boje [Kral. »rytěrování«] nejsou tělesné, ale božsky mocné. Neužívá pozemských zbraní, jež jsou bezmocné, nýbrž zbraní duchovních, jež mu dal Bůh a jimiž provádí hrdinské činy. Jsou to mimořádné síly, jež mu byly dány k práci pro evangelium. 2Tm 2,4 překládá Žilka: »Kdo je vojákem, neplete se do zaměstnání pro živobytí«. O vojákovo živobytí je totiž postaráno; nemůže mít zaměstnání, které by ho odvádělo od vojenských povinností. Rytíř Kristův nemá vyhledávat takovou činnost, která by ho zdržovala v plnění povinností vůči Kristu. Jk 4,1 mluví o vášních, které válčí v údech člověka a způsobují spory mezi členy sboru. Podobná myšlenka je v 1Pt 2,11 s důrazem, že tělesné chťiče podnikají válku [rytě-řují] proti duši.

Rytina, stč. = rytý obraz, socha. *Modla. *Obraz.

Rytíř, stč. z něm. = jezdec, bojovník, voják [J 19,23; Sk 10,7]. »Ctný r.« v 2Tm 2,3 =

[818] **Rytířstvo-Ryzí**

= pravý voják. Spolurytíř = spolubojovník [Fm 2].

Rytířstvo, u L 23,11 = družina, vojenský průvod. R. nebeské v Dt 17,3 [sr. 4,19; 2Kr 23,5] = nebeská tělesa, uctívána Egypťany a Kananejci jako božstva. U L 2,13 andělé, tvo-

řící nebeské zástupy [sr. 1Kr 22,19; Ž 148,2]. Ve vidění Janově jedou nebeská vojska za Mesiášem, přicházejícím k soudu [Zj 19,14].

Ryzí, stč. = rusý, červenožlutý [Za 1,8; 6,2], ohnivě červený, ohnivý [Zj 6,4]; čistý, nejlepší [1Kr 10,18], přečištěný [1Pa 28,18], třpytivý [Ž 68,14], ofirský, t. j. nejlepší zlato, dovážené z *Ofir [Ž 45,10].